

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

38 nci Birleşim

29 . 2 . 1968 Perşembe

İçindekiler

	Sayfa	Sayfa
1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	1542	
2. — YOKLAMA	1543	
3. — DEMEÇLER VE SÖYLEVLER	1543	
1. — Trabzon Üyesi Ali Şakir Ağanoglu'nun; amatör bir denizci olarak Türk Bayrağını dünya denizlerinde dalgalandıran Sadun Boro'nun halen Kızıldenizde bulunduğu, trafiğe kapalı bulunan Süveyş Kanalı'ndan geçmesi için özel müsaade alınması için gerekli teşebbüslere geçilmesine dair demeci.	1543:1544	yılı Kanununun 13 ncü maddesi ile 15 ncü maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifinin reddine dair Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (Millet Meclisi 2/146; Cumhuriyet Senatosu 2/237) (S. Sayısı : 1105) 1544:1545
4. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI	1544	
1. — Vazife ile yurt dışına giden Saniye Bakanı Mehmet Turgut'a dönüşüne kadar; Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ün vekillik edeceğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/666)	1544	2. — Manisa ilinin Çabrazkebir mahallesi 146 nolu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzioglu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1929 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoglu'nun cezalarının affı hakkında kanun tasarisının reddine dair Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/102; Cumhuriyet Senatosu 1/854) (S. Sayısı : 1107) 1545:1546
2. — Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Üyesi Suad Hayri Ürgüplü'ye izin verilmesi hakkında Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi. (3/665)	1544	
5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER	1544	
1. — Ateşli Silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarihli ve 6136 sa-		3. — Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in, yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başba-

	Sayfa
kanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/662) (S. Sayısı : 1109)	1546:1547
4. — Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeleri Mücip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, Mehmet Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/608) (S. Sayısı : 1110)	1547:1581

	Sayfa
6. — SORULAR VE CEVAPLAR	1581
B) Yazılı sorular ve cevapları	1581
1. — Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, ödünç para verme işiyle uğraşanlara dair sorusu ve Ticaret Bakanı Ahmet Türkel'in yazılı cevabı. (7/394)	1581
2. — Cumhuriyet Senatosu Kırklareli Üyesi Naci Arı'nın, taşra basınına dair sorusu ve Başbakan adına Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ün yazılı cevabı. (7/342)	1581:1587
7. — DÜZELTİŞ.	1587

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Konya Üyesi Sedat Cıvırah; Konya'da, son yağan yağmur ve eriyen karların tevliyeti sel felâketi hakkında izahlarda bulunarak, vatandaşların fazla zarara uğramasını önlemek üzere, Hükümetçe gerekli tedbirler alınmasını istedi.

Aydın Üyesi Osman Saim Sarıgöllü; İstanbul'daki Güzel Konutlar Yapı Kooperatifi Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonu Başkanı sıfatıyla, bu konudaki araştırmanın tamamlanarak mufassal raporun bastırıldığını, kendisinin hastalığı sebebiyle işlerin biraz geciktirildiğini beyanla, bazı gazete ve şahıslarda beliren endişenin yersiz olduğunu bildirdi.

Kocaeli Üyesi Hikmet İşmen; Doğu ve Güney - Doğu illerimizde kırkırdu hastalığının büyük sayıda hayvan ölümlerine sebebiyet verdiğini, bu kayıpların milli servete tesirlerini ve hastalığın biran evvel önlenmesi için gereken tedbirlerin ittihazını istedi.

Rulet, tilt, langırt ve benzeri alet ve makineleri hakkındaki kanun teklifi ile,

3204 sayılı Orman Genel Müdürlüğü Teşkilât Kanununa ve bu kanuna ek 3818, 3904, 4777, 6223 ve 7453 sayılı kanunlara bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarıları görüşüldü ve kanunlaşmaları kabul olundu.

Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Üyesi Hidayet Aydın'ın, Cumhuriyet Senatosu Genel

Kurulunda tatbik edilen oylama usullerine dair Başkanlık Divanından sözlü sorusu, Başkanvekili Fikret Turhangil,

Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Mehmet Özgüneş'in, Sincan (Ankara) Lisesi ile coğrafya öğretmenlerine ve,

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı orta dereceli okullarda uygulanmak üzere yayınlanan sınıf geçme ve imtihan yönetmeliğine dair sözlü soruları Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem;

Cumhuriyet Senatosu Yozgat Üyesi Sadık Artukmaç'ın, kaymakamların görev mahallerine dair sözlü sorusu, İçişleri Bakanı Faruk Sükan tarafından cevaplandı.

Ankara Üyesi Hıfzı Oğuz Bekata'nın 443, İstanbul Üyesi Ekrem Özden'in 463, 465 sayılı sorularının görüşülmesi, ilgili bakanların;

Denizli Üyesi Hüseyin Atmaca'nın 453 sayılı sorusunun görüşülmesi, soru sahibinin ve, İstanbul Üyesi Erdoğan Adah'nın 449, Tabii Üye Kâmil Karavelioğlu'nun 479, İstanbul Üyesi Rifat Öztürkçine'nin 482,

Denizli Üyesi Hüseyin Atmaca'nın 454 sayılı sorularının görüşülmesi, soru sahiplerinin ve ilgili bakanların bu birleşimde hazır bulunmamaları sebebiyle, gelecek birleşime bırakıldı.

Ankara Üniversitesi kuruluş kadroları Kanununa ek kanun tasarısı ile,

Ankara Üniversitesi kuruluş kadroları hakkındaki 5239 sayılı Kanuna ek Adana Ziraat Fakültesi kuruluş kadroları kanunu tasarısının görüşülmesi, ilgili komisyon başkan ve sözcüsünün hazır bulunmaması dolayısıyla, gelecek birleşime bırakıldı.

Ankara Üyesi Mansur Ulusoy'un, Adalet Partisine iltihakı dolayısıyla, Millî Savunma; ve,

Ankara Üyesi Mahmut Vural'ın, Adalet Partisine intisabı sebebiyle Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Komisyonundan istifa önergeleri okundu, bilgi edinildi.

Cumhuriyet Senatosu Bor Madenleri Araştırma Komisyonu Başkanlığının, komisyonun çalışma müddetinin bir ay daha uzatılmasına dair tezkeresi okundu ve teklif kabul olundu.

29 Şubat 1968 Perşembe günü saat 15,00 te toplanılmak üzere Birleşime saat 17,50 de son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Macit Zeren

Kâtip
Hatay
Enver Bahadırılı

Kâtip
Yozgat
Sadık Artukmaç

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Macit Zeren

KÂTİPLER : Mehmet Çamlıca (Kastamonu) Sadık Artukmaç (Yozgat)

BAŞKAN — 38 nci Birleşimi açıyorum.

2. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır.

3. — DEMEÇLER VE SÖYLEVLER

1. — Trabzon Üyesi Ali Şakir Ağanoğlu'nun; amatör bir denizci olarak Türk Bayrağını dünya denizlerinde dalgalandıran Sadun Boro'nun halen Kızıldenizde bulunduğu, trafiğe kapalı bulunan Süveyş Kanalından geçmesi için özel müsaade alınması için gerekli teşebbüslere geçülmesine dair demeci.

BAŞKAN — Sayın Ali Şakir Ağanoğlu, gündem dışı görüşme talebetmiştir. Buyurun.

ALİ ŞAKİR AĞANOĞLU (Trabzon) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Müsaadenizle amatör bir denizcimiz hakkında konuşacağım.

Küçük bir yelkenli ile dünya seyahati yapmakta olan ve halen bu seyahatin son merhalesine gelmiş olan Sadun Boro'ya Süveyş Kanalından geçiş müsaadesi sağlanması konusundan bahsetmek istiyorum.

Sadun Boro deniz sevgisiyle büyümüş bir İstanbul çocuğudur. Küçük bir yelkenli ile dünyayı dolaşan ilk Türk denizcisi olmak onun çocukluk ve gençlik ideali idi. Mesleki mensucat mühendisliğidir. Seyahate çıkmadan önce İstanbul'da, Sümerbank Defterdar Fabrikasında çalışıyordu. Seyahat ettiği 10,5 metrelik yelkenli ahşap bir teknedir. İstanbul'da

Salacakta inşa edilmiştir. Tamamiyle yerli malzemedendir yapılmıştır.

Üç yılda tamamlamak üzere hazırlandığı seyahat 1965 yılının Temmuz ayında başlamıştır. Yanında yol arkadaşı, yardımcısı eşi bulunmaktadır.

Marmara Denizi, Ege Denizi, Akdenize, Cebelüttarik boğazını geçmiş; Kanarya adalarına, uğramış; Atlantik Okyanusunu Batıya doğru geçerek Karibijen Denizine ve Panama kanalına varmıştır. 1966 yılını Pasifik Okyanusunda geçirmiştir. 1967 yılının bir kısmını da Pasifik adalarını geçerek Singapur'a varmış; oradan da Seylan adasına gelmiş; birkaç hafta önce de, Hint Okyanusunu geçerek Kızıldenizin Güneyinde Habesistan'ın Cibuti limanına varmış bulunuyor. Halen bu limanda yerkenlisini onarma ve seyahatinin son merhalesinin hazırlıklarını yapmaktadır.

Yakında Güneyden Kuzeye doğru Kızıldenizi geçecek ve Süveyş kanalına gelecektir.

Süveyş kanalı yüksek malûmlarımız olduğu üzere halen trafiğe kapalı bulunuyor. Kanaldan geçmek siyasi bir mesele. Hükümetin ilgilanmesi ve bu denizcimize özel bir müsaade alması temennisinde bulunuyoruz.

İki buçuk yıldır dünya denizlerinde Türk Bayrağını dalgalandırarak hudutsuz cesareti ve deniz bilgisiyle dev başarılı seyahati yapmakta olan genç denizcimize Hükümetçe, milletçe alâka göstermemiz gerekiyor.

Temennim, Hükümetin ilgilanarak Süveyş Kanalından bu denizcimimize geçiş imkânı sağlanması ve kısa bir zamanda vatan hasretiyle kavrunan ve seyahatinin son merhalesinde bulunan bu denizcimizin başarı ile memleketeye ulaşmasını sağlamaktır. Saygılarımı sunarım. (Alkışlar.)

4. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — *Vazife ile yurt dışına giden Sanayi Bakanı Mehmet Turgut'a dönüşüne kadar; Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ün vekillik edeceğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/666)*

BAŞKAN — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları vardır. Okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Vazife ile yurt dışına giden Sanayi Bakanı Mehmet Turgut'un dönüşüne kadar, Sanayi Bakanlığına Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ün vekillik etmesinin, Başbakanın teklifi üzerine, uygun görülmüş olduğunu arz ederim.

Cevdet Sunay
Cumhurbaşkanı

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

2. — *Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Üyesi Suad Hayri Ürgüplü'ye izin verilmesi hakkında*

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi (3/665)

BAŞKAN — Bir tezkere var, okutuyorum.

Genel Kurula

Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Üyesi Suad Hayri Ürgüplü'nün hastalığına binaen 20 . 2 . 1968 tarihinden itibaren 20 gün müddetle izinli sayılması Başkanlık Divanının 26 . 2 . 1968 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet vüce tensiplerine arz olunur.

İbrahim Şevki Atasagun
Cumhuriyet Senatosu
Başkanı

BAŞKAN — Tezkereyi oylarınıza sunuyorum. Sayın Ürgüplü'ye bir ay izin verilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Ateşli Silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarihli ve 6136 sayılı Kanununun 13 ncü maddesi ile 15 nci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifinin reddine dair Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni*

ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (Millet Meclisi 2/146; Cumhuriyet Senatosu 2/237) (S. Sayısı : 1105) (1)

(1) - 1105 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

BAŞKAN — Raporu okutuyorum.

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Yüksek Başkanlığa

Millet Meclisinin 22 . 1 . 1968 tarihli 30 ncu Birleşiminde öncelikle görüşülerek işari oy ile reddedilen, Ateşli silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarihli ve 6136 sayılı Kanunun 13 ncü maddesi ile 15 nci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifi, Millet Meclisi Başkanlığının 24 . 1 . 1968 tarihli ve 539 sayılı yazıları ile Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, komisyonumuzun 16 Şubat 1968 tarihli Birleşiminde ilgili Hükümet temsilcileri de hazır bulundukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Millet Meclisince reddedilen teklif; 6136 sayılı Kanuna muhalif olarak ateşli silâhlar ile bunlara ait mermileri ve bu kanunun 4 ncü maddesinde yazılı bıçak ve benzerlerini bulunduranların, taşıyanlara nazaran daha hafif cezalandırılmalarını öngörmektedir.

Millet Meclisince bu teklif, silâhın bir suç aleti olarak, bu tehlikeli vasfı dikkate alındığında, taşıma veya bulundurma fiillerini yekdiğerinden farklı mütalâa etmeye imkân olmadığı ve istendiği zaman silâhını eline alabilecek bir kimsenin suç işleminin kolay olacağı ve nihayet bu vasıttan istifade bakımından taşıyanlar ile bulunduranların aynı imkâna sahip olabilecekleri dikkat nazarına alınarak, memleket gerçeklerine uymadığı mülâhazası ile reddedilmiştir.

Gerçekten, Adalet Bakanlığı temsilcilerince verilen rakamlar da ele alındığında, 6136 sayılı Kanunun 13 ncü maddesiyle 15 nci maddesinin mer'i hükümlerindeki cezaların hafifletilmesi bir yana, hattâ bu hükümlerdeki cezaların miktarının kifayetsiz olduğu ve adı geçen kanunun tedvininde esas alınan gerekçenin ehemmiyetini zamanımızda da muhafaza ettiği ve hattâ daha önemli bir hale gelmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu gerekçeler muvacehesinde, kanun teklifinin reddine dair Millet Meclisi kararı komisyonumuzca benimsenmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan

Aydın

O. S. Sarıgöllü

Bu kanunda Sözcü

Sakarya

M. Tıgılı

Sözcü

Kastamonu

Muhallifim

A. N. Tuna

Diyarbakır

S. Cizrelioğlu

Konya

S. Çumralı

Tabii Üye

S. O'Kan

Hatay

M. Deliveli

Rize

O. M. Agun

BAŞKAN — Rapor üzerinde söz isteyen sayın üye? Yok. Raporu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Rapor kabul olunmuştur, kanun teklifi düşmüştür.

2. — *Manisa ilinin Çaprazkebir mahallesi 146 No. lu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzioğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1929 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affı hakkındaki kanun tasarısının reddine dair Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/102; Cumhuriyet Senatosu 1/854) (S. Sayısı : 1107) (1)*

BAŞKAN — Raporu okutuyorum.

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Yüksek Başkanlığa

Millet Meclisinin 15 . 1 . 1968 tarihli 27 nci Birleşiminde öncelikle görüşülerek işari oy ile reddedilen, Manisa ilinin Çaprazkebir mahallesi 146 No. lu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzi Oğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affı hakkındaki kanun tasarısı, Millet Meclisi Başkanlığının 17 . 1 . 1968 tarihli ve 1035 sayılı yazıları ile Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, Komisyonumuzun 16 Şubat 1968 tarihli Birleşiminde ilgili Hükümet temsilcileri de hazır bulundukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Millet Meclisince reddedilen metin; Manisa ilinin Çaprazkebir mahallesi 146 No. lu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzi Oğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affına dair Dilekçe Karma Komisyonunun 8 . 5 . 1965 tarihinde

(1) 1107 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

Millet Meclisi Başkanlığına verdiği bir özel af teklifidir.

Ekli dosyanın tetkikinden, Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun, Manisa Ağır Ceza Mahkemesinin 23 . 11 . 1962 günlü, 1962/70 esas, 962/172 karar sayılı ilâmı ile T. C. K. nun 339 ncu maddesinin ilk fıkrası gereğince üç sene ağır hapis cezasına ve aynı kanunun 31 nci maddesinin ilk fıkrası gereğince üç sene âmme hizmetinden memnuiyetine mahkûm edildiği anlaşılmaktadır.

Ancak, adı geçen hükümlü 31 . 8 . 1966 tarihli ve 780 sayılı Bâzı suç ve cezaların affı hakkındaki Kanunun 9 ncu maddesinin (A) bendinin 4 numaralı bölümünden istifade etmiş ve hakkında T. C. K. nun 339 ncu maddesinde yazılı suçlardan dolayı hükmedilmiş hürriyeti bağlayıcı cezalarının üçte ikisi ve para cezalarının da tamamı affedilmiş ve bu hudutlar dairesinde kanun teklifinin mevzuu kısmen kalmamış bulunduğu ve evvelce affedilmeyen kısmının ise Anayasamızın 68 nci maddesi muvacehesinde cezayı bütün neticeleri ile affeden özel bir af kanunu çıkarılması halinde dahi hükümlünün fiilî ve hukukî yönden her hangi bir istifade temin etmesinin mümkün olmayacağı gerçeği göz önüne alınarak, teklifin reddine dair olan Millet Meclisi kararı, Komisyonumuzca da benimsenmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü
Aydın	Kastamonu
O. S. Sarıgöllü	A. N. Tuna
Tabî Üye	Diyarbakır
S. O'Kan	S. Cizrelioğlu
Hatay	Konya
M. Deliveli	S. Çumralı
Rize	Sakarya
O. M. Agun	M. Tığlı
Samsun	
R. Rendeci	

BAŞKAN — Rapor üzerinde söz isteyen sayın üye? Yok. Raporu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Rapor Cumhuriyet Senatosunca da kabul edilmek suretiyle tasarı düşmüştür.

3. — Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in, yasama dokunulmazlığının kal-

dırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/662) (S. Sayısı : 1109) (1)

BAŞKAN — Raporu okutuyorum.

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Yüksek Başkanlığa

Kendisine, eşhas ve eşyanın emniyetine tehlike tevli dedecek şekilde vasıta sevk ve idare etmek fiilî isnadedilen, Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına dair Başkanlığın 13 . 2 . 1968 tarihli ve 6/2 - 1670 sayılı yazılarına ekli dosya Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, İçtüzüğün 139 ve 140 nci maddelerinde belirtilen usul ve esaslar dairesinde işleme tabi tutularak, Komisyonumuzun 21 Şubat 1968 tarihli Birleşiminde görüşüldü.

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenilen Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'e isnadedilen fiilin vasıf ve mahiyetine göre Anayasamızın 68 ve 79 ncu maddeleri ile İçtüzüğün 139 ve 140 nci maddeleri uyarınca hakkındaki kovuşturma ve yargılamanın, üyelik sıfatının sona ereceği zamana bırakılmasına karar verildi.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Bu Raporda Sözcü
Aydın	Sakarya
O. S. Sarıgöllü	M. Tığlı
Sözcü	Kâtip
Kastamonu	Tekirdağ
A. N. Tuna	H. Mumcuoğlu
Cumhurbaşkanınca S. Ü.	Diyarbakır
Â. Artus	S. Cizrelioğlu
Hatay	İstanbul
M. Deliveli	E. Özden
Konya	Rize
S. Çumralı	O. M. Agun
Samsun	Tokat
R. Rendeci	Z. Betil

BAŞKAN — Rapor üzerinde söz isteyen sayın üye? Yok. Raporu oylarınıza sunuyorum.

(1) 1109 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Rapor kabul edilmiştir.

4. — *Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeleri Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, Mehmet Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/608) (S. Sayısı : 1110) (1)*

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

21 . 2 . 1968

Yüksek Başkanlığa

Kendilerine, demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veya bir zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyet kurmak ve bu cemiyetin faaliyetlerini tanzim, sevk ve idare etmek fiilî isnadedilen, Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeleri Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan ve M. Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına dair Başbakanlığın 10 . 8 . 1967 tarihli ve 6/2 - 10571 sayılı tezkerelerine bağlı dosya, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, İçtüzüğü'nün 139 ve 140 ncı maddelerinde belirtilen usul ve esaslar dairesinde işleme tabi tutularak, Komisyonumuzun 21 Şubat 1968 tarihli Birleşiminde görüşüldü.

Yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması istenilen Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeleri Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan ve M. Şükran Özkaya'ya isnadedilen fiilin vasıf ve mahiyetine göre Anayasanın 79 ncü madesi ile İçtüzüğü'nün 139 ve 140 ncü maddeleri uyarınca, haklarındaki kovuşturma ve yargılamanın, üyelik sıfatlarının sona ereceği zamana bırakılmasına karar verildi.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan
Aydın
O. S. Sarıgöllü

Bu raporda Sözcü
Diyarbakır
S. Cizrelioğlu

(1) 1110 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

Sözcü
Kastamonu
Muhalifim
A. N. Tuna

Kâtip
Tekirdağ
H. Mumcuoğlu

Cumhurbaşkanınca S. Ü.
Âmil Artus

Hatay
Muhalifim
M. Deliveli

İstanbul
E. Özden

Konya
S. Çumralı

Rize
Muhalifim
Sebebi eklidir.
O. M. Agun

Sakarya
Muhalifim. Muhalefet
şerhim eklidir.
M. Tıgılı

Samsun
Muhalifim, esbabı mucibe eklidir.
R. Rendeci

Tokat
Z. Betil

Muhalefet şerhi

Kuvvetler ayrılığı prensibine göre, adli bir tahkikatta : Delilleri takdir hakkı adli makamlara aittir. Bu dosyada Cumhuriyet Savcısı delilleri takdir ederek âmme dâvası açmıştır. Suçun mahiyeti itibariyle verilen karara muhalifim.

Kastamonu
A. Nusret Tuna

Muhalefet şerhi

isnadedilen suçun mahiyetine, isnat tarihinde memleketteki vasatın durumuna, Hava Kuvvetleri Komutanı Sayın Tansel'in gazetelerdeki beyanatına ve üyelerin sıfatının devamlılığı karşısında, dokunulmazlığın kaldırılmaması kararına yukardaki sebepler dolayısıyla muhalifim.

Hatay
Mustafa Deliveli

Muhalefetimin sebebi

İsnat ağır cürümdür. Dâva ikame etmek için delillerin yeter olup olmadığını takdir Cumhuriyet Savcısına aittir. Sevk'in siyasi olup olmadığını ve ciddî olduğunu takdir de, Komisyona ve Heyeti Umumiyyeye aittir. Bu cihet araştırılabilir ve tabii senatörlerin teşrii mâsuniyeti kaldırılabilir.

Rize
Mecdi Agun

Mustafa Tıǧlı'nın muhalefet şerhi

İçtüzüğün 140 ncı maddesi, dokunulmazlığın kaldırılmasını iki ciddi şarta bağlamıştır. Birincisi, delillerin ciddi olması; ikincisi, hâdisede siyasi tesirlerin bulunmadığına inanılmış olmasıdır.

Böylece, adli organın talebi sadece bu mevzuda olmak üzere teşriî organca murakabe altına alınmış demektir. Bunun gibi olmayıp adli organca bilerek veya bilmiyerek sanığın lehine gidildiği ahvalde de bu kontrol müessesesi yine cari olacak demektir.

Hâdisemizde ise, ciddiyetine ve doğruluğuna inanmak mecburiyetinde olduğumuz bir kumandanın, birtakım maddi deliller göstererek vâkı olan beyanatı ihbar telâkki edilip, bu ihbarın sahibinden, ihbarın mesnet ve delilleri istenmesine rağmen cevap alınmazsa, adli otorite evvelâ vazifesini yapmamış demektir. Buna rağmen sanıkların dokunulmazlıklarının kaldırılmasını istemek bir tezat olmakla beraber, sanıkların lehine olarak tekevvün eden bu işlemde savcılık makamının asgari ihmalinin tasvip-kârı görünerek, sanıkların teşriî mâsûnetlerinin kaldırılmasına karar vermek nasıl doğru olmazsa, bu ihmal zırhına bürünüp, dosyada delil yoktur, diye talebin reddedilmesi de aynı derecede yanlıştır.

Bu sebeple, noksan tahkikat dolayısıyla dosyanın savcılığa iadesine karar verilmiş olması yolundaki teklifimin reddi üzerine, tâli derecedeki sanıklar hakkında âmme dâvası açılmış bulunması itibariyle faili aklı olarak gösterilen beş Cumhuriyet Senatosu Üyesinin de birlikte muhakeme edilerek suçun mahiyetinin ciddiyeti sebebiyle orada temize çıkmaları ve böylece noksan tahkikata mazhar olmuş kişiler olmaksızın kurtulmaları ve kamu oyununda da sarsılan itibarlarının avdetinde âmme menfaati bulunduğu kanaati ile teşriî dokunulmazlıklarının kaldırılmasına mahal olmadığına dair karara muhalifim.

Sakarya
Mustafa Tıǧlı

Muhalefet şerhi

1. — Tabii Üyelerin durumu diğer üyelerin durumu gibi değildir. Bu özellik, bizi, mesele üzerinde geniş düşünmeye sevk etti.

2. — Adliye önünde herkes eşittir. Tabii üyelerin dokunulmazlığının kaldırılmaması halinde bu eşitlik bozulmaktadır.

3. — Tabii üyelik ölümle veya istifa gibi sebeplerle sona ereceğine göre, adliyedeki bir dâvayı, hakkında şikâyetçi olunan kimsenin iradesine tabi tutmak ceza prensiplerine aykırıdır. Diğer bir durum da, tabii üyelerin üyelik sıfatları ölümle sona ereceğine göre dâvayı o güne talik etmeye de hakkımız yoktur. Bu hal ile, bir yetkimiz olmadan, verilen kararımızla beraet kararı veya ademitakip kararı vermiş olmaktadır. Veya dâvanın düşmesi neticesini temin etmekteyiz. Bu hal ise yetkimiz dışındadır.

4. — Ayrıca, bu şekilde bir karar, diğer maznunlar ve umumi efkârda, tefrik yapıldı, gibi bir neticeyi doğurmaktadır.

5. — Ayrıca, bu dosyaları ölüm veya istifa kadar adliyenin dolaplarında bekletmeye de hakkımız yoktur. Genç üyelerin 80 - 90 yaşına kadar yaşamaları mümkün olduğuna göre, 35 - 40 sene bu dosyaları bekletmek maddeten imkânsızdır. O tarihe kadar deliller dahi ortada kalmaz ve netice itibariyle biz resmen beraet veya ademitakip kararı vermiş oluyoruz.

6. — Ayrıca bu dosyanın tekrar dokunulmazlığın kaldırılması için Meclislere gidebileceği bildirilmiş ise de, dokunulmazlığın kaldırılmasına mahal olmadığı kararı verildikten sonra artık dosya tekrar ele alınamaz.

Bu sebeplerle karara muhalifim.

Samsun
Refet Rendeci

BAŞKAN — 1110 sayılı belge ile daha evvel sayın üyelerin itilama arz olunan ve şimdi okunan bu rapor üzerinde Sözcü Kastamonu Üyesi Sayın Ahmet Nusret Tuna muhaliftir, belgede muhalif kaydı yoktur arz ederim. Rapor üzerinde söz istiyen sayın üye? Buyurun Sayın Deliveli.

MUSTAFA DELİVELİ (Hatay) — Sayın Başkan, aziz arkadaşlarım, rapor üzerine söz almamın sebebi, nevi şahsına munhasır bir hâdiseye olduğu için ve Muhterem Heyetinizi bir jüri olarak kabul edip bu nevi şahsına munhasır ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında benimsemişimiz, milletin dahi benimsiyemeyeceği bir Tabii Senatörlük sıfatını üzerinde taşıyan arka-

daşlar hakkında isnadedilen bir suç dolayısıyla dokunulmazlık kalksın mı, devre sonuna mı bırakılsın veya bırakılmayıp, mahkemeye sevk mi edelim, meselesinin halli lâzım. Bu meselede ne Anayasamızda, ne Tüzükte hiçbir hüküm yok. Bu hükmü bu Muhterem Heyetiniz verecek, arkadaşlar. Ya diyeceksiniz ki, biz tabii senatörlerden suç işleyen insanların suçunu da imtiyazlı olarak kabul ediyoruz, mahkemeye sevk etmiyeceğiz veyahut da sevk edeceğiz diye bir hüküm vereceksiniz.

SUPHİ GÜR SOYTRAK (Tabii Üye) — Yaşa...

MUSTAFA DELİVELİ (Devamla) — Yaşıyacaklar, öbürleri de yaşamaması lâzım.

RIZA İŞİTAN (Samsun) — Öbürleri kim?

MUSTAFA DELİVELİ (Devamla) — İnanın ben her hangi bir politika havası estirmek istemiyorum arkadaşlar, kanaatim budur. Bu itibarla Muhterem Heyetinizin halledeceği mevzulardan birisi budur. Jüri olacaksınız, elinizi vicdanınıza koyacaksınız, ondan sonra ya kaldıracanız veya kaldırmıyacağınız. Arkadaşlar kaldırmadığımız zaman neler olabilir? Bir misalle bu işin içine girmek istiyorum. Tabii senatörlük sıfatını üzerinde taşıyan arkadaşlar ister cezalardan cürüm nevinden olsun, ister kabahat nevinden olsun muayyen kanunun, Anayasanın hariç bıraktığı suçlardan birisini işlediği zaman bir imtiyaza sahiptir. Ahmet işlediği zaman mahkemeye sevk edilir. Ama tabii senatörlerden birisi işlediği zaman o mahkemeye sevk edilmeyecek. Nereye kadar? Tabii senatörlük sıfatı zail oluncaya kadar. Evet ortada birtakım sebepler vardır. Bir partiye girerse, istifa ederse, tabii senatörlüğü bırakırsa. Tamamen kendilerinin iradelerine bırakılmış tabii senatör o iradesini kullanır da istifa etmez başka bir partiye girmezse, şunu bunu yapmazsa bu suç askıda kalacaktır. Askıda da değil, bir suç işlemiş olmasına rağmen kendisine verilen şu imtiyaza ikinci bir imtiyaz katacağız ve diyeceğiz ki, sen ancak şu şartlardan birisi ile tabii senatörlük sıfatı üzerinden zail olduğu zaman mahkemeye sevk edileceksin. Olmaz arkadaşlar, bu itibarla söz almış bulunuyorum.

Raporda, hattâ şunu da ilâve etmek isterim, arkadaşlar gönül isterki isnadedilen suçun mahiyetinden gayri kabahat nevinden dahi olsa başka bir suç dahi olsa sayın senatörlerin buraya

gelip - emsali vardır - «biz dokunulmazlığın kaldırılmasını istiyoruz» demesi lâzım. Nihayet onların bizlerden daha ayrı bir durumu var, biz nihayet bir müddetle bağhyız, bu müddetin sonunda seçilir veya seçilmez, seçilse dahi 2 nci devre vardır, 3 ncü devrenin sonunda seçilmediği takdirde nihayet müruruzaman da kesilmiş bulunduğu cihetle dâvası mahkemeye sevk edilecektir. Bu bakımdan farkları olduğu için kendilerinin tutup doğrudan doğruya dokunulmazlıklarının kaldırılmasını istemeleri lâzımgelir kanaatindeyim. Belki de isterler o zaman ben de teşekkür ederim.

Gelelim rapora. Arkadaşlar rapor malûmunuz, bizim Anayasamızın ve İctüzüğümüzün 140 ncı maddesine istinadettir. Bu 140 ncı maddede tadadedilen sebeplere dahi aykırıdır, arz ediyorum. Arkadaşlar, ne diyor; Tüzüğün 140 ncı maddesi; 4 tane sebep ileri sürmüş :

1. İsnadın ciddiyeti,
2. Siyasi maksatlara dayanılmadığı,
3. Üyenin şeref ve haysiyeti,
4. Üye sıfatının sona ereceği gibi 4 tane

argüman ortaya koymuştur. Şimdi bu raporu metnin içinde muhtevi şu sebepler tahtında dahi kabul etmemek ve dokunulmazlığın kaldırılması lâzımgelir kanaatindeyim. Birincisi, isnadın ciddiyetine diyor. Nedir isnat? Türk Ceza Kanununun 141 ncı maddesinin 3 ncü fıkrasına, bu 3 ncü fıkra da malûmunuz. İhtilâl, devleti ortadan kaldırmayı, rejimi ortadan kaldırmaya matuf bir isnattır. Doğru veya yanlış isnat budur. İddia edilen suç budur. Neden isnadın ciddiyetine inanıyorum. Belki biraz sonra raporda sözcümüz, arkadaşlarımız söyleyecekler.

Arkadaşlar, bu hâdisede bir tek şahit vardır. Bu noktaya temas edeceğim. Neden inanıyorum ciddiyetine? Şunun için, inanıyorum; hatırlıyacaksınız 20 - 21 Mayıs dâvaları vardı. Bendeniz hasbelkader orada avukattım, avukathğim dolayısıyla muttali olduğum hadisede sayın Mucip Ataklı ile yanlıyorsam, yanlıdysam doğru değildir desinler, Kadri Kaplan'ın diyor ki; 20 - 21 Mayıs olaylarında o ihtilâle «daha evvel muttali iken resmî makamlara haber vermemiş olmaktan mütevellit haklarında dâva açılmak üzere savcıya tezkere yazılmasına» diye heyeti hâkimenin askeri mahkemenin ittifakla verdiği bir karar vardı; neden ciddiyetine inanıyorum, şimdi, cid-

diyeyini burada izah etmek istiyorum. Görüyorum tesadüfen avukatı bulunduğum bir dâvada ihtilâlden haberi var, resmî makamlara ihbar etmemiş ve ondan dolayı da hakkında savcılığa dâva açılmış.

KADRI KAPLAN (Tabî Üye) — Yanlış beyanda bulunulduğu için söz istiyorum, içtüzük hükümlerine göre.

MUSTAFA DELİVELİ (Devamla) — Özur dilerim arkadaşlar belki yanlış hatırlıyorum.

BAŞKAN — Sayın Deliveli siz konuşmanıza devam ediniz.

MUSTAFA DELİVELİ (Devamla) — Şimdi ciddiyet mevzuuna buradan girmek istiyorum. Aynı sanık, bugün sanık olarak suç isnadedilen arkadaşlardan birisi 20 - 21 Mayıs dâvalarında muttali, haber vermemiştir. Geliyorum aynı dâvanın dosyasının içinde, 20 - 21 Mayıs dâvaları dosyasının içinde, o zaman gruplaşan, ihtilâli yapmak için gruplaşan arkadaşlarla tekrar tekrar temasının olduğu yine dosya içindeki zabıtlarda mevcut, ifadelerden anlaşılıyor. Oradan birisi gelir, aynı suçun faili olarak karşıma geldiği zaman diyorum ki, bunda ciddiyet vardır, onun için bunun ciddiyetine inanmak lâzım. Bu bir.

İkincisi, ciddiyetin ikincisi, dâva dört, beş sene evvel açılmış veyahut hâdise 4 - 5 sene evvel olmuş. Sayın Hava Kuvvetleri Komutanının gazetelerde çıkan beyanâtı, hepinizin malûmu bulunan beyanâtı. Gazetelerin uzun uzun yazması veya orada ismi geçen bir şahidin şahadeti ve bu şahadet ve bu beyan ve bu gazetelerdeki neşriyat bir Ahmet efendinin değil arkadaşlar, bir Mehmet'in de değil. Lâlettayın bir maksadın, yani ismi ile cismi ile bilinmemiş bir şahidin şahadeti ile de değil beyanı da değil, Hava Kuvvetleri Komutanının beyanı. Gazetelere geçen neşriyat ve orada münevver veya doktor talebesi bir kızın ifadesi, diyeceksiniz ki, tek şahadet, tek beyan, gazetelerdeki neşriyat bu işe kâfi değildir. Hayır arkadaşlar kâfi. Biz burada hüküm vermiyoruz eğer hakikaten mahkeme yerine kaim olup hüküm verebilecek bir salâhiyet veya sıfatımız olsa idi belki bu delillerle ben de hüküm veremezdim. Burada bizim yaptığımız tek şey sadece mahkemeye sevk etmektir. Taki-batın durdurulmasına mâni olmamaktır. Mahkemeye gider, deliller toplanır, şahitler dinlenir, icabederse Hava Kuvvetleri Kumandanı dinle-

nir, bu bilgisinin ve görgüsünün veya gazetede-ki beyanının iç yüzleri nedendir diye kendisinden sorulur, mahkeme bu işin delillerini toplar, eğer hüküm verecek kudrette ve ikna kabiliyetini haiz bir delil vesikalara dayanmazsa beraet edebilir. Binaenaleyh, bizim burada sevk ettiğimiz, vereceğimiz hüküm munhasıran bunları mahkemeye sevk etmekten ibarettir. Kaldı ki, arkadaşlar diğer suçtan anladığımıza göre mahkemeye sevk edilmiştir. Bu itibarla da bu işin ciddiyetine inanmanın zarureti içindeyim. Bu itibarla raporun reddi lâzımgelir kanaatindeyim.

Sonra arkadaşlar tekrar etti, yine metinde şeref ve haysiyet meselesi vardır. Arkadaşlar, kolay değildir, suç isnadı altında hepimiz kalabiliriz; ağır olur, hafif olur, iftira olabilir, ama suç isnadı altında kalmak herkesin başına gelebilir. Binaenaleyh, arkadaşlarımızı dahi böyle bir ağır isnattan kurtarmak için mahkemeye sevk etmek lâzımgelir, kanaatindeyim. Bu suç lâlettayın bir suç değildir, mahiyetini raporda görmüşsünüzdür. Bu bakımdan da haysiyet ve şereflerini korumak bakımından da kendilerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması lâzımgelir kanaatindeyim. Yine maddenin son fırcasında, evvele de kısaca arz ettim; ne diyor, «kovuşturma, ve yargılamanın üye sıfatının sona erdiği zamana bırakılması» diye bir tâbir vardır. Eğer hakikaten seçimle gelmiş, kontenjan senatörlüğü ile buraya tâyin edilmiş, intihabedilmiş olursa, muayyen bir devresi vardır, devre sonuna bırakmakta fayda vardır gibi birçok sebepler vicdani kanaatlerini zorlayacak sebepler gelebilir. Ve dokunulmazlığının kaldırılmasına mahal olmadığına karar vermek belki iyi olabilir. Ama sayın arkadaşlarımızın, tabîi senatörlüğü, tabîi sıfatı devam ettiği için bu dâvalar ölünceye kadar açılmıyacak demektir. Ölünceye kadar biz sizin hakkınızda dâva dahi açtırmıyacağımız diyecek vicdan sahibi arkadaşlarımıza hitabediyorum. Olmaması lâzımgelir kanaatindeyim. O zaman ne olur, arkadaşlar bir imtiyazı onlara vermiş olunuz. Anayasamızda her hangi bir vatandaşa bir imtiyaz tanınmış mıdır? Eşitlik prensibi yok mudur? Eşitliğe aykırı düşmüş olur, imtiyaz olarak bulunan bir şeye ikinci ve yeni bir imtiyaz verme gibi bir duruma düşmüş olunuz. Endişesi ile de bu bakımdan da dokunulmazlığın kaldırılması lâzımgelir kanaatindeyim. Şimdi ra-

porda ve müdafaalarını dinlediğimiz zaman ileri sürdükleri hususlara da kısaca cevap vermek istiyorum. Arkadaşlar müdafasında şunları beyan ettiler. Dediler ki, evvelâ bu vâkıanın bir tek şahidi vardır. Adı galiba Yasemin'dir. Bu hafif meşreptir, şudur, budur, bilmiyorum, görmedim, bir tek şahidin şahadetine itibar olunmaz. Bu bakımdan dokunulmazlığın kaldırılması lâzımgelir, noktai nazarını savundular. Arkadaşlar bir ceza dâvası evvelâ şüphe ile başlar. Hiçbir dâva, hele bu gibi dâvalarda hiçbir dâva şüpheden ileri gitmez. Nereden bulacaksınız Ahmet, Mehmet'i vurmuş... Katil mevcut, silâhlar ortada, maktul ölmüş veya yaralı. Hâdise veya vaka böyle değil. Bu gibi dâvalarda bütün dâvalar şüphe ile başlar. Şüpheyi ileri götüren nedir? Şüpheyi ileri götüren, delil aramak lâzım. Sonra şunu arz edeyim, arkadaşlar; cezadaki delil hukuktaki delilin aksine olarak bütün salâhiyeti, takdir hakkını hâkime bırakmıştır. Bizim burada şu veya bu şekilde şu veya bu delili kâfi görmediğimiz bir delil, bir hâkim için, ceza hâkimi için kâfi bir delil olabilir. Bu itibarla bizim burada delillerin tek şahidin ifadesi kâfi değildir veya tek şahit duyduğunu söylemiştir şu veya bu şekilde vakaya uymıyan tarafı vardır gibi tek şahadeti kâfi görmiyerek dokunulmazlığın kaldırılmaması yoluna gitmek bence vicdani olmaz. Çünkü bu delillerin takdiri mahkemeye aittir. Hattâ bırakın delili, bırakın şahadeti emâre dahi, karîne dahi cezada delil olabilir. Bu bakımdan tek şahadet dahi olsa arkadaşlarımızın dokunulmazlığının kaldırılması lâzımgelir kanaatindeyim.

İkincisi söyle bir iddia var, bu da suçludur. Atfı cürmi vardır, atfı cürmi de hiçbir zaman delil olmaz. Delil olur arkadaşlar. Delil olur atfı cürmünün tek taraflı beyanı şahidin beyanıdır veya sanığın beyanıdır. Sanığın beyanı da yine hâkimin takdirine taallûk eden meselede hâkime bir kanaat verir. Hüküm tesis edebilecek ikna kuvveti var ise, mevcut ise vâkıanın oluşuna diğer hâdiselerle yan yana karşılaştırıldığı zaman hâkimi ikna edecek bir kuvvetin bir kudretin sahibi ise o da delil olur mahkeme de hükmünü yalnız tek bir delile istinadettirir, tesis edebilir, bu bakımdan da bu iddialar da varit değildir.

Arkadaşlar sözlerimi şu beyenatım ile bağlamak istiyorum. İsnadedilen suçun mahiyeti-

ne ve bu muttali olduğumuz suçun tek şahit dahi olsa Hava Kuvvetleri gibi o mevkie erişmiş bir kumandanın ağzından duyduğumuz beyanatına, gazetede çıkan neşriyata ve arkadaşlarımızın tabii sıfatlarının devamlılık arz etmiş bulunması karşısında sözlerime başlarken de arz ettiğim veçhile bir juri olarak karar vereceksiniz. Eğer dokunulmazlıklarını kaldırmazsanız. Yani buradan çıkarken her hangi bir arkadaşımızın şu veya bu şekilde suç işleyen iki arkadaşımızdan birisi hiçbir zaman için mahkeme huzuruna çıkamıyacak diğer birisi devresinin sonuna mahkeme karşısına gidecektir. Bir arkadaşımızı ölüncüye kadar dâvasının mahkeme huzuruna çıkarmamaya dair vereceğiniz kararın aklın, mantığın vicdanın ve Anayasanın esprisine aykırı olacağı kanaatindedim. Bu itibarla dokunulmazlıklarının kaldırılması lâzımgelir fikri ile hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Deliveli Komisyon Üyesi olmakla beraber muhalif bulduklarını belirtmişlerdir ve bunun için konuşmuşlardır. Söz sırası Sayın Mustafa Tığlıdadır. Ve aynı durumdadır, buyurun

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, bir noktayı işaret etmek istiyorum. Sayın Nusret Tuna da muhaliftir, fakat buraya geçmemiştir. Bu hususu tasrih ediyorum.

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Sayın Başkan, ben sataşma mevzuunda söz istemiştim. Çünkü bu beyan esasa taallûk eder durumdadır. Eğer söz için takdirinizi böyle kullanırsanız.

BAŞKAN — Sizi söz sırasına kaydettim Sayın Kaplan. Sıranız gelince o zaman izah etmiş olunuz. Konuşacaksınız.

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Esasa tesis eden bir mevzu olduğu için doğrusunu ifade edeyim. Bana ait bir ifadede bulundu.

BAŞKAN — Evet efendim size bu imkânı vereceğim henüz müzakere nihayetlenmedi.

KADRİ KAPLAN (Tabii Üye) — Bu mak-satla almamıştım, takdiriniz böyle ise böyle kalsın.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Tığlı.

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlar Devlet idaresin-

de ve bilhassa T. B. M. M. inde her şeyden evvel ciddiyet ister. Ben bu kanaat içindeyim. Bu itibarla Sayın Tabii Senatör arkadaşlarımızın aleyhine her hangi bir kanaatin sahibi olmama rağmen sadece gayriciddî bir dosyanın Senato gibi bir mercie gelmiş olmasından müteessir olarak adli makam gibi sadece ciddiyet isteyen bir mercii ciddiyetten çıkan bir mercii ciddiyet hududuna sokmak iddiası ile komisyon raporuna muhalif kalmış bulunuyorum. Demokrasi rejimini bütün mükemmeliyeti ile kurmak iddiası ile ortaya çıkıp bu uğurda hayatlarını dahi göze almış olan zevatın bu iddialarına muhalif olarak kurmak istedikleri rejimi yıkmak iddiası ile ithama uğramasının ciddiyeti izahatın vârestedir. Veya bundan daha ciddî, daha ağır vârestedir. Veya bundan daha ciddî, daha ağır bir isnad olmaz. Hele bu isnad Devlet'in bir rükünü olan veya Devlet müesseselerinin büyük bir organı makamında oturan bir zat tarafından vâki olursa bir Hava Kuvvetleri Kumandanı tarafından bütün delilleri ortaya konarak bu boy dosya vardır. Altında kırmızı veya mavi kalemle çizilmiş zabıtlar var. Biri başkan biri genel sekreterdir. Bunlar ihtilâli yapmış olmak için cemiyet kurmuşlardır dese bu iddianın vahametini kabul etmemek mümkün değildir. Hâdis bence hiç de lüzum yokken Sayın İrfan Tansel tarafından ortaya atılmış hattâ koalisyona kabinesinin başkanına dahi bu dosyayı vermek istediğini fakat Sayın İnönü'nün kabul etmediğini de ileri sürerek bu boy evrakı müsbite tanzim ettiğini, bunlardan birinin başkan, birinin de genel sekreter olduğunu Cumhuriyet idaresini yıkmak istediklerini, bir ihtilâl cemiyeti kurmak istediklerini, millî devrim ordusunun mahiyetinin bu olduğu velvelesi matbuata intikal ettirilmiştir. Bunu savcılık makamı ihbar telâki ederek ilk iş olarak muhbiri dinlemek istemiş, fakat Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu gayet sarîh olmasına rağmen, bu ihbarı yapan zatı bizzat çağırıp veya mahallî savcılık vasıtasıyla istinabe yolu ile ifadesinin alınması gerekirken Adliye Vekâletinin aracılığı ile Genelkurmay Başkanlığı vasıtasıyla ifadesinin alınarak elindeki delillerin nelerden ibaret olduğunun sorulup gönderilmesi istenmiştir. Buna mukabil gelen evrakta bir kadının dedikodusundan ibaret olan teybe alınmış teypten teybe suretleri çıkarılmış ve saireden ibaret olan, esasen dosya bu

mahiyeti ile bir hüküm değil bir dâvanın açılmasına dahi yeter delil olmadan savcılığa gönderilmiştir. Fakat savcılık «biz sureti mahsusada Sayın İrfan Tansel'in ifadesini almak istemiştik, bu ifadeye başvurulmamıştır, deliller sorulmamıştır» diye dosyayı iade ederek ifadesinin alınmasında ısrar etmemiştir. Ve ondan sonra bir taraftan gûya Tabii Senatör arkadaşlarımızın lehinde hareket etmemiş gibi görünerek teşriî mâsuniyetlerinin kaldırılmasını isterken, diğer taraftan dosyalara zerre kadar delil koymamak yolunda savcılık büyük bir ihmali kabullenmiştir. Fakat yine bunun yanında faili asliler mertebesinde gösterilen sayın Tabii senatörler hakkında teşriî mâsuniyetlerinin kaldırılması istenirken, diğer taraftan içinde umum müdürlerin, doktorların, mühendislerin avukatların da bulunduğu 15 - 20 tane vatandaşı da aynı suça iştirakten dolayı sorgu hâkimliğine dâva açılmış bulunmaktadır. Demek ki, ikiye ayırmış, hâdiseyi var saymış, dâva açmak için kâfi delil görmüş, sorgu hâkimliğine havale etmiş. Diğer tabii senatörler hakkında da dokunulmazlıklarının kaldırılması için de bu perişan dosya ile Senato'ya göndermiştir. Ben bu şartlar altında şöyle bir kanaatin samimî olarak sahibi oldum. Bir misal ile arz edeyim. Komisyonunda da arz ettim, Sayın Betil arkadaşımız bu şartlarla teşriî mâsuniyetini kaldırılırsınız o zaman savcının ihmali veya suiistimaline de mâni oluruz, mağdur hukukunu mahkemede arama imkânını bulur dediler, yani beni bu suretle zmnen teyid etmiş oldular. Hikâye şöyledir arkadaşlar, bir misal vereyim. Bir hanım savcılığa geliyor diyor milletvekilimiz evimize geldi benim ırzıma geçmek için benimle iki saat mücadele etti kirasatını kopardım kol saati evimde düştü cebindeki not defteri de düştü bunları evimden getireyim sanık hakkında takibat yap dedi. Savcılık bu ifadeyi zaptetti. Fakat ne defteri, ne saati ve ne de kirasatı getirtmedi ve bunları bir ehli vakuf marifetiyle tetkik ettirip kendi el yazısı ile olup olmadığının tesbiti yoluna gitmeden sadece mağdurun bu vahim iddiasını dosyaya koyarak milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasını istediğini kabul edelim. Ne olacak? Mücerret iddia, hele mağdurun iddiası olunca, tarafgir olabileceği düşüncesiyle elbette Meclis iddiayı gayriciddî bularak dokunulmazlığının kaldırılması talebini reddedecektir. Böylece ne ola-

caktır? Milletvekili mücerret savcının kendi takdiri ve keyfine bağlı olarak nâhak yere bir hâdisenin kapanmasına Meclis vesile olmuş olacaktır. Bu misali verdiğim zaman Sayın Betil arkadaşımız «böyle olursa, o zaman ben iddiayı vârit görerek dokunulmazlığımı kaldırırım, sanık hiç olmazsa savcıya ispat edemediği delillerini mahkemeye irae etme imkânını bulur ve böylece hakikat meydana çıksın.» İşte ben de böyle diyorum. Ya bu dosya şu perişan haliyle ve diğer sanıklar aleyhinde dâva açmaya medar sayılabilecek, şu deliller kâfi görülebilecek ve dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verilecek, bu takdirde muhterem üyeler mahkeme kendilerini müdafaa etmek imkânını bulacaklar ve böylece hakikat meydana çıkacak veya dosyayı delillerini toplamakta ihmal olduğunu değil, suiistimal mevkiinde olan savcının şu iltizami hareketine son vermiş olmak için bu dosyanın savcılığa iadesine karar verilecektir. Ama bu iade edilip delilleri topla tekrar geriye gönder diye değil, o da onun bileceği bir iş. İsterse toplamaz, bir ademitakip kararı çıkarır, bitirir, isterse toplar iade eder. Burada savcıyı murakabe edip etmemek gibi bir durum yok. Esasen İctüzüğün 140 ncı maddesine göre savcının sadece buna mütedair olan kararların da Yüksek Senato bir murakabe hakkını da haizdir. Zira İctüzüğün 140 ncı maddesi teşriî mâsuniyetin kaldırılabilmesini üç mühim şarta bırakmakta ve bu şartın tahakkukunu mücerret Senatonun takdirine bırakmaktadır. Böyle olunca, savcının dokunulmazlığının kaldırılması yolundaki talepleri Senatomuzca mürakabeye tabi demektir. Bu hiçbir zaman kuvvetler ayrılığı prensibine aykırı düşmiyeceği gibi, Senatonun adliyenin işlerine de müdahale edecek şekilde vasıflandırmaya da imkân yoktur. Sadece bu mevzuda Senatonun bir murakabe hakkının mevcud olduğunu kabul etmeye mecburuz. Filhakika 140 ncı madde «isnad ciddî ise» demek ki gelen delilin ciddî veya gayriciddî olduğunun takdiri bize ait bulunmaktadır. «Siyasi maksatlara dayanmamışsa, veya dayanmadığına kaani olunmuşsa» demek ki, bir delil olmasına rağmen bu delilin siyasi maksatlarla tertibe dilip edilmediğinin takdiri de Yüksek Senatoya ait bulunmaktadır. Bu da bir murakabedir.

Üçüncü husus «kamu oyundaki etkisinin ehemmiyeti ve sanığın şeref ve haysiyetinin mu-

hafazası dokunulmazlığının kaldırılmasını gerektiriyorsa dokunulmazlık kaldırılır» diyor, Şimdi ben vicdanınıza hitabediyorum bu zevat ihtilâl yapmıştır. Niçin yapmıştır? Demokrasiyi bütün mükemmeliyeti ile kurmak için isnad, kurmak istedikleri demokrasiyi yıkmak bir şahsi diktatörlük kurmak. Dâvanın ve dâva sahiplerinin ciddiyetleri ile kabili telif olmıyan, hattâ iddialarının tersine tam bir şahsi mülâhazalarıyla, şahsi menfaatleriyle koca Devleti yıma yolunda bir cemiyet kurdukları iddiasıdır. Bu şahısların şeref ve haysiyetleri ise bunların ölünceye kadar bu iddia ve itham altında kalmaları değil, ergeç bu iddia ve ithamdan kurtulmalarını icabettirir. Hele bu iddiayı yapan zat bir Hava Kuvvetleri Kumandanı olursa, mücerret iddianın doğruluğuna inanmakta vatandaş haklı ve mâzurdur. Bir yüksek kumandan beş tane senatöre bu kadar ağır bir ithamda bulunursa bu iddianın doğruluğunun kabulü esastır. İyi niyetin nasıl esas olduğu bir kanun mevzuu halinde cemiyette yer bulmuşsa, özellikle bir kumandanın iddiası haydi haydi doğrudur, haydi haydi haklıdır, hükmünde bulunmaya Türk Milletinin, Türk kamu oyunun hakkı vardır. Binaenaleyh, biz Türk Milletinin sanıklar aleyhine böyle bir teşebbüste olduğuna inanmakta mâzur ve haklıyız. Mühim olan böyle bir iddiadan kendilerini kurtarmalarıdır. Buna rağmen hakikaten böyle bir seyyiatleri varsa, kaderlerinde varsa çekerler. Onu kimse değiştiremez. Ben bu iddiamda sevgili arkadaşlar, katıyen kasıtlı değilim. İddianın vahametinin ağırlığını düşünüyorum. İddiayı yapan kumandanın yüksek mevkii ve şahsiyetini düşünüyorum. Kendisinin siyasi bir şahıs olmaması itibariyle siyasi bir tertip ve isnadolarak da tasvibedemiyorum. Bu sebeple ya bu hâdiseye dolayısıyla kumandanın ifadesi alınacaktır ve bu ifadesi ve göstereceği deliller havadan sudan olmak şartıyla sanıklar beraet edecektir. Veyahut kumandanı ciddi deliller vermeye mecburdur. Yani iki kuvvet burada mutlâka çatışma mecburiyetindedir. Kamu oyu bununla mütehallidir, kamu oyu bunun aydınlığa çıkmasını istemekte ve sanıkların da şeref ve haysiyetleri kendilerinin böyle bir zan altından kurtulmalarını âmir bulunmaktadır. Benim vicdanî kanaatim bu. Bu itibarla delillerin yokluğu veya toplanmamış olmasını bir-biri ile karıştırmamak lâzımdır. Evet yoktur,

bunda ben musirrim. Ama delil toplanmamıştır. Toplanmayan delilin, varlığı veya yokluğu bahis konusu olamaz. Bir muhbirin ifadelerini ihbar telâkki edersen, muhbirin ifadesindeki delilleri almazsan elbetteki delil yok olur. Binaenaleyh, savcının bundan böyle bir suiistimalde bulunmasını, ihmalde bulunmasını bir milletvekilinin aleyhinde veya lehinde tehditte bulunmasını eğer teşriî masuniyetin kaldırılmasına karar vermezsek açık kapı bırakmış oluruz. Ama teşriî mâsuniyetin kaldırılması da doğru değildir. Haksızlıktır. İtiraf ediyorum, delil yoktur. Fakat kaldırmadığımız takdirde de savcıya bir suiistimal kapısını açmış bulunacağız. Ve bundan böyle de delilleri toplamamak suretiyle milletvekilleri himaye imkânı kazanmış olacaktır. Bu kapıyı da kapatmış olmak için teşriî mâsuniyetin kaldırılmasına karar vermeden, nâkıs dosya sebebiyle, dosyanın delillerinin olmaması sebebiyle tekrar savcılığa iadesine karar verilmesi suretiyle en isabetli karar alınmış olacağına kaaniim. Bu maksatla bir de takrir vermiş bulunuyorum. İltifat buyurulmasını, buyurulmadığı takdirde bizzarure bu ithamın altından tabii senatörlerin kurtulması maksadiyle oyumu kendilerinin aleyhlerini kullanmak mecburiyetinde olduğumu da arz etmek isterim.

BAŞKAN — Sayın Özden söz istemiştir. Ancak komisyon üyesi bulunduğu için ve muhalefeti de bulunmadığı için kendisine tüzük muvacehesinde söz veremeyeceğim, şimdi size İçtüzük muvacehesinde söz veremeyeceğim.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Müsaade buyurun, burada böyle bir mevzu geçmiştir. Aleyhinde konuşamam ama lehinde konuşurum.

BAŞKAN — Lehinde de konuşamazsınız. Çünkü sözcüsü var. Komisyonun kimin tarafından müdafaa edileceği İçtüzükte tâyin edilmiştir.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Aleyhinde konuşamam ama lehinde konuşabilir. Burada bu husus mevzuubahsoldu. Burada Riyaset Makamını işgal eden arkadaşlar tetkik ettiler ve bana söz verdiler.

BAŞKAN — Ben hatırlamıyorum.

SEDAT ÇUMRALI (Konya) — Lehinde konuşabilir. Aleyhinde konuşamaz.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Lehinde konuşabilirim.

BAŞKAN — Emsal bulunduğu takdirde araştıracağım ve size sonunda söz vereceğim.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Yalnız kifiyeti müzakere gelirse..

BAŞKAN — Sayın Kaplan buyurun.

SELÂHATTİN CİZRELİOĞLU (Diyarbakır) — Komisyon adına görüşmek istiyorum.

BAŞKAN — Şimdi mi görüşmek istiyorsunuz?

SELÂHATTİN CİZRELİOĞLU (Diyarbakır) — Evet.

BAŞKAN — Sayın Kaplan, bir dakikanızı rica edeyim, Komisyon görüşmek istiyor.

Buyurun, Sayın Cizrelioğlu.

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ SELÂHATTİN CİZRELİOĞLU (Diyarbakır) — Sayın Başkan, muhterem senatörler;

Komisyonumuza intikal eden; Cumhuriyet Senatosunun, beş Tabii Üyesi hakkındaki dokunulmazlıkla ilgili dosya; İçtüzüğün 139 ve 140 ncı maddelerindeki; usul ve esaslara göre tetkik edilerek; Anayasamızın 79, İçtüzüğün 139 ve 140 ncı maddeleri mucibince kararda ismi geçen Tabii üyelerin dokunulmazlıklarının kaldırılmasına lüzum olmadığı neticesine varılıp; haklarındaki kovuşturma ve yargılamanın, üyelik sıfatlarının sona ereceği zamana bırakılmasına Komisyonumuzca karar verildi.

Gerçi; bu sayın üyelerin; haklarındaki isnat, zâhiren ağırdır, ancak isnat müstenidatı, dosya muhteviyatı, isnatla mukayese kabul etmeyecek kadar hafif ve ciddiyetten uzaktır. Anayasa ve Adalet Komisyonu, kendisine intikal eden meselelerde, meselelerin zâhirî ciddiyet ve ağırlığı ile değil, mesele müstenidatı dosya muhteviyatının ciddiyet ve ağırlığı ile bağlıdır. Nitekim İçtüzüğün 139 ncü maddesinin son fıkrası «Komisyon kâğıtları inceler» demek suretiyle bunu açıkça belirtmiştir. Eğer Komisyon, mücerret isnat ile bağlı olsa idi ayrıca dosyanın tetkikine lüzum kalmaz, mücerret isnat karara kâfi gelir idi. Komisyon, Yasama organı Cumhuriyet Senatosunun Anayasa ve Adalet Komisyonudur. Yani teşriî bir komisyondur; adlî, kazai bir komisyon olmaması sebebiyle, kendisine intikal eden dosyayı sadece intikal eden şekliyle tetkik ve karara bağlama durumundadır.

İçtüzüğün 140 ncı maddesinin 2 nci fıkrası, «Komisyon, birinci fıkradaki şartların bulunmaması yüzünden üyenin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını uygun görmediği takdirde» demekle yasama dokunulmazlığının kaldırılabilmesi için İçtüzüğün 140 ncı maddenin 1 nci fıkrasında tadadedilen şartların mevcudiyetini veya diğer bir ifadeyle, dokunulmazlığın kaldırılmaması için 1 nci fıkradaki şartların mevcut bulunmamasını şart koştur.

Birinci fıkradaki şartlar, isnadın ciddiyeti, talebin siyasi maksatlara dayanmadığı kanaati, fiilin kamu oyundaki etkisi, üyenin şeref ve haysiyetini koruma yönünden zaruri gibi şartlardır.

Bu şartlar dosya durumuna göre tetkik edildiğinde, hâdisede hiçbirinin mevcut bulunmadığı neticesi meydana çıkmaktadır. Isnadın ciddiyeti, müstenidatıyla olabilir, yani isnat, ciddiyetini ancak müstenidatından alır.

Hukukî müstenidat, dosya muhteviyatı, isnada ciddiyet vermekten çok uzak olduğu gibi, isnadın ciddi olmadığını bütün açıklığı ile ortaya koymakta ve isnadı bir kavli mücerretten ibaret bırakmaktadır. Mücerret bir isnadın ciddiyetinden elbette ki bahsedilemez.

İkinci şart, fiilin kamu oyundaki etkisi. Bu husus da dosyada hâdisemizde bahis mevzuu değildir. İddiaya göre fiil, 1960 da vukubuluyor. Zuhuru 1962 dir. Bu duruma göre fiilin kamu oyundaki etkisi ancak bu hususta aksine karar verildiği takdirde bugün mevzuubahsolanabilir ki, bu ise İçtüzüğün 140 ncı maddesinin 1 nci fıkrasının âmir hükmüne tamamen mugayir ve muhalif olur.

Üyenin şeref ve haysiyetini koruma, yukarıdaki iki husus durumu da düşünüldüğü takdirde, ancak ve ancak Komisyonun verdiği kararla ifadesini bulmaktadır. Aksine karar, üyenin şeref ve haysiyetini koruma zarureti anlayışından uzaklaşma olur.

Komisyonumuzda bu mesele müzakere edilirken elbette ki, her fikir, her kanaat şayanı hürmet bakımından muhterem birtakım muhalefet beyanları serd edildi. Ve bir kısım arkadaşlarımız görüşleri dolayısıyla kendi noktai nazarlarından, kendi bilgilerinden dolayı haklı olarak buna muhalif kaldılar. Birkaç arkadaşlarımız muhalefetlerini burada dile getirmiş bu-

lunmaktadırlar. Şimdi bu muhalefetler üzerine detemarla arzı cevabeyliyeceğim, müsaade buyurursanız.

Muhalefet şerhleri raporda tetkik edildiği zaman görüleceği üzere birkaç noktada toplanmaktadır. Bir arkadaşımız bu dosya ile ilgili olarak âmme dâvası açılmıştır, bu itibarla bu üyeler hakkında bu dosyadan dolayı dokunulmazlıklarının kaldırılması şeklinde karar verilmesi lâzımdır, tarzında iddiada bulunur. İddia ilk nazarda haklı da görülebilir. Fakat mesele biraz derinliğine düşünülürse böyle bir muhakemenin Anayasa ve İçtüzük hükümleriyle asla bağdaşmayacağı neticesi kendiliğinden meydana çıkar.

Muhterem senatörler;

İsnadedilen bir hâdiseden dolayı o hâdiseye dolayısıyla başkaları hakkında âmme dâvası açılmış veya açılmamış olması, Meclis üyesi hakkında dokunulmazlığın kaldırılıp, kaldırılmaması bakımından bir kıstas olamaz. Bu bir kıstas olsa idi, o zaman, dokunulmazlığının kaldırılması talebolunan her üye hakkında karar için, isnad olunan hâdiseden dolayı başkaları hakkında âmme dâvası açılmış olup, olmadığına bakmak kâfi gelirdi ve dâva açılmışsa dokunulmazlığın kaldırılmasına; açılmamışsa, kaldırılmamasına karar verilir ve bu iş biterdi.

Öyle vaziyetler olur ki, âmme dâvası açılmamış bulunur, fakat, üyenin dokunulmazlığının kaldırılması icabeder. Yine öyle vaziyetler olur ki, âmme dâvası açılmış bulunur, fakat üyenin dokunulmazlığının kaldırılması gerekmez. Ve yine öyle vaziyetler olur ki, isnat sadece üye hakkındadır, hâdiseye hakkında başkaca âmme dâvası açılması durumu bahis mevzuu değildir. Dokunulmazlık hususundaki kararı, âmme dâvasının açılmış veya açılmamış bulunmasına bağlı tutmak imkânsız olduğu gibi, Anayasa ve İçtüzük hükümlerine de aykırıdır.

Zira eğer böyle bir imkân olsaydı, Anayasa ve İçtüzükte bu hususlar sarahaten belirtilirdi. Anayasada bu mevcudolmadığı gibi, İçtüzükte bunun aksine bir ifade tarzı çıkarmak mümkündür. İçtüzük 140 ncı madesinde şartları sayarken, dâva açılmış veya açılmamış olma durumundan açık veya kapalı hiç bahsetmemiştir. Komisyon ancak, Anayasa ve İçtüzük hükümlerine göre meseleyi tetkikle karar verebi-

lir. Ve Komisyonunuz bu şekilde bir hareketle neticeye varmıştır.

İsnadediden suçun mahiyetine göre dokunulmazlığın kaldırılması icabeder, şeklinde iddia da bulunulabilirse de mesele, suçun mahiyetini tâyindir. Mücerret isnat komisyon kararına esas olamaz. Komisyon isnat müstenidatı, dosya muhteviyatına göre karar verir. Buna göre suçun mahiyetini mücerret isnat değil, müstenidatı dosya muhteviyatı tâyin eder.

Hâdisede; isnat müstenidatı dosya muhteviyatı, Anayasanın 79, içtüzüğün 139 ve 140 ncı maddeleri muvacehesinde fiil mahiyetinin dokunulmazlığın kaldırılmasına lüzum olmadığına karar verilmesini gerektirir durumda olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Memleketteki vasatın durumu, dokunulmazlığın kaldırılmasını gerektirir, denebilirse de bu durum tetkik edildiğinde, dokunulmazlığın kaldırılmaması yolundaki kararın yerinde ve isabetli olduğu çok daha iyi anlaşılır. Arz etmiş olduğumuz gibi, fiil tarihi iddiaya göre 1960, zuhuru 1962 dir, içinde bulunduğumuz tarih 1968 dir. Yine dosyada mevcut resmî bir ifadeye göre vasatın müsait bulunduğu 1962 de soruşturmaya dahi lüzum görülmemiştir. Aradan geçen bunca seneden sonra komisyon kararının aksine bir kararın memleketteki vasatın durumu anlayışından uzak kalacağı açık ve aşikârdır.

Muhterem senatörler; Hava Kuvvetleri Komutanı Sayın Tansel'in 22 Şubat 1967 tarihli gazetelerdeki beyanatına göre dokunulmazlığın kaldırılması icabeden şekilde zahiren haklı bir düşüncede bulunulabilirse de hakikatı halde bu kabil beyanların teşrii bir komisyon olan Anayasa ve Adalet komisyonu için değil, ancak adli ve kazai organlar için ilginç olabileceği Anayasanın kuvvetler ayrılığı prensibinin açık ve kati icabıdır. Anayasa ve Adalet Komisyonu vâkı beyanatlarla değil, kendisine intikal eden dosya muhteviyatıyla âmel eder. Beyan da ve, beyanatta bulunan şahıs ve şahsın makamının muhteremliği ve muteberliği, bu beyan ve beyanat üzerine harekete geçecek adli ve kazai mercilerce göz önünde tutulması ve kıymetlendirilmesi gereken bir husustur, teşrii komisyonlar ise kendilerine gelen dosya muhteviyatını tetkikle karara bağlamaya vazifelidirler.

Aksi düşünülürse o zaman komisyona bir dosya değil, sadece beyanatı muhtevi gazetenin gönderilmesi kâfi gelirdi ve komisyon bu beyanata müsteniden karar versin, denirdi ki bu; Anayasaya, içtüzük hükümlerine, Anayasa ve Adalet Komisyonunun mahiyetine tamamen muhalif, mugayir ve aykırı olurdu. Kaldı ki, bizzat bir mahkeme için dahi, şahıs ve işgal ettiği makam ne kadar muhterem ve muteber olursa olsun, beyan ve beyanatı tek başına karara mesnet olamaz. Nerde kaldı ki teşrii bir organ olan bir komisyon için böyle bir iddia da bulunulabilsin.

Muhterem senatörler; dokunulmazlıklarının kaldırılmamasına karar verilen üyelerin sıfatlarının devamlılığı, dokunulmazlıklarının kaldırılmasını gerektirir şeklinde bir iddia ilk nazarda yerinde görülebilirse de Anayasa ve içtüzük hükümleri ve dokunulmazlık müesseselerinin mahiyeti bakımından böyle bir iddiayı yerinde kabule imkân yoktur.

Anayasanın 70 nci maddesi «tabii üyeler, Cumhuriyet Senatosunun diğer üyelerinin tabii oldukları hükümlere tabidirler» demek suretiyle bu üyelerin dokunulmazlık mevzuunda diğer üyelerden farklı bir anlayışla mütalâa edilemeyeceklerini açıkça ortaya koymuş bulunmaktadır.

İçtüzüğün 139 ve 140 ncı maddeleri de tabii üyelerin dokunulmazlık bahsinde farklı bir işleme tabi tutulacaklarını açık veya kapalı hiçbir şekilde tasrih etmiş değildir.

Anayasanın 79 ncu maddesi de keza hiçbir fark işaret etmiş değildir.

Anayasanın 70 ve 80 ncı maddeleri üyelik sıfatının ne gibi hallerde sona erebileceğini göstermektedir ki, bunlardan 70 nci madde tabii üyeler, 80 nci madde bütün üyeler hakkındaki ve tabii üyelere de ait kısımları muhtevi bulunmaktadır. Bu maddelere göre tabii üyelerin, tabii üyelik sıfatlarının son bulacağı haller vardır. Tabii üyeler için tek istisnai hal, tabii üye buldukları müddetçe devre sonu, seçim halidir. Bunun dışındaki hallerde onlar da diğer üyeler gibidirler.

Anayasada dokunulmazlığın kaldırılmaması kararı verildiği zaman devre sonuna, bırakılması şeklinde bir tâbir değil, içtüzüğe göre üyelik sıfatının sona ereceği tarihe bırakılmasına, di-

ye bir ibare kullanılır. Üyelik sıfatlarının da sona erebileceği haller Anayasamızda mevcuttur.

Dokunulmazlık müesseselerinin mahiyeti itibariyle de bir fark yoktur. Dokunulmazlıkla ilgili bir meselede mevzuubahsolan, dokunulmazlığın kaldırılması veya kaldırılmamasıdır. Lüzum varsa kaldırılır, lüzum yoksa kaldırılmaz, esas budur. Üyelik sıfatının sona ereceği zamana bırakılması, demek sadece bir tâbirdir. Esası ve hakiki mânası, dokunulmazlığın kaldırılmasına lüzum yoktur demektir.

Muhterem senatörler, dokunulmazlık meselesinde üyenin tabii üye olup, olmadığına bakılmaz, meselenin esasına bakılır. Dokunulmazlığın kaldırılmasını veya kaldırılmamasını gerektiren sebepler nazara alınarak bir karara varılır. Aksi düşünülürse, o zaman tabii üyelerle ilgili her meselede, tabii üyelik sıfatı, vardır diyerek dokunulmazlığın kaldırılması gibi bir netice çıkar ki bu; Anayasa, İktüzük hükümleri ve dokunulmazlık müessesesiyle hiçbir suretle bağdaşamaz.

Dokunulmazlığın kaldırılmaması, adliye önünde herkes eşittir, prensibini bozmaktadır şeklinde bir iddia serd edilir. Böyle bir iddia dokunulmazlık müessesesine aykırı olur. Dokunulmazlık müessesesi Anayasa müessesesidir. Anayasa, üyelerin kolay kolay kovuşturma ve soruşturmaya mâruz kalmamalarını istemektedir ki, bu derinliğine ve genişliğine düşünülerek ihdas edilmiş bir müessesedir. Dokunulmazlığın kaldırılmaması, adliye önünde herkes eşittir, prensibini bozmaktadır demek, her meselede mutlaka üyenin dokunulmazlığını kaldırmak lâzımdır, mânasına gelir ki, bu, dokunulmazlığın ne gibi hallerde kaldırılabileceğini saraha ten belirtmiş bulunan Anayasa ve İktüzük hükümleriyle kabili telif olamayacağı gibi, Anayasanın getirmiş bulunduğu bu müessese lüzumsuzdur, demek mânası çıkar.

Dokunulmazlığın kaldırılmasına veya kaldırılmamasına karar vermek, her hangi bir dâvayı bununla ilgili bir üyenin - bu üye tabii üye olsa dahi - iradesine tabi tutmak veya tutmamak değildir. Sadece, dosyasına göre, Anayasa ve İktüzük hükümleri mucibince ilgili üye hakkında dokunulmazlığı kaldırılmıştır veya devam etmektedir, demektir ki bunun ilgili üye-

nin iradesiyle bir ilgisi yoktur, olamaz. Bu hususun ilgili üyenin iradesiyle ilgili bulunmadığı İktüzüğün 143 ncü maddesiyle de sarihdir. Nitekim İktüzüğün 143 ncü maddesi, «bir üyenin kendi isteğiyle yasama dokunulmazlığı kaldırılamaz» demekle, üyenin dokunulmazlığının kaldırılmasında veya kaldırılmamasında kendi istek ve iradesine bir bağıllık olmadığını ve olmayacağını açıkça göstermiştir. Tabii üyeliğin - devre sonu ve seçim halleri dışında - sona ermesinde diğer üyeler bakımından hiçbir fark bulunmadığını arz etmiş bulunduğumuz gibi, Anayasanın 70 ve 80 nci maddelerinde açıkça gösterilmiştir.

Muhterem senatörler, bir üye hakkında verilen dokunulmazlığın kaldırılmasına dair karar, o üyenin kendisine isnadedilen fiili işlemiş olduğu kararı olmadığı gibi, aksine, yani dokunulmazlığın kaldırılmamasına mütaallik karar o üyenin kendisine münet fiille ilgisi bulunmadığı tarzında da bir karar demek değildir. Bunun içindir ki, dokunulmazlığın kaldırılmamasına dair bir karar, üye hakkında, beraet kararı, ademitakip kararı veya dâvanın düşmesi kararı şeklinde mütalâa etmek yerinde ve isabetli olmaz. Aksine düşünce tarzı, yani komisyonun dokunulmazlığın kaldırılması yolundaki kararının, ilgilinin fiili işlediği şeklinde kabulü veya dokunulmazlığın kaldırılmamasına mütaallik kararının beraet, ademitakip veya dâvanın düşmesi tarzında dokunulmazlığın kaldırılmamasına karar vermekle, dosyaların uzun müddet adliye dolaplarında bekletilmesi neticesi meydana çıkmaktadır. Bunun için dahi olsa dokunulmazlığın kaldırılması gerekir. Böyle bir iddia, adliyedeki dosyaların işi bittikten sonra atıldığı, vakıldığı, yok edildiği gibi bir intiba vermektedir. Adliyede dosyalar daima muhafaza edilir. Haklarında karar verilmiş, işi bitmiş dosyalar dahi atılmaz, yok edilmez, saklanır. Bir müddet dolaplarda kalır, ondan sonra her dosya durumuna göre ve benzeri dosyalarla birlikte gereken yerlerde muhafaza edilmek üzere yerlerine kaldırılırlar. Dosya noksendir, deliller kâfi derecede bulunmamaktadır, Sayın Tansel'in beyanatını mütaakip gerekli tetkikat yapılp, deliller toplandıktan sonra dosyanın gönderilmesi ıktiza ederdi, şeklindeki beyan da komisyonumuzun faaliyeti ile, komisyonumuzun tetkikata ile, komisyonumuzun teşrii mahiyeti ile kabili

telif bir iddia olamaz. Komisyon önüne gelmiş bir dosyanın mükemmel mi, eksik mi olup olmadığını tetkikle yetkili değildir. Böyle bir yetki verilmiş olduğu takdirde kuvvetler ayrılığı prensibine aykırı düşer. O zaman komisyon adliyenin işine müdahale etmiş durumuna girer. Ki bu imkânsızdır. İlgili mercii, kendisine intikal etmiş bir mesele hakkında kendi çalışma tarzına göre delillerini toplamış ve dosyasını tanzim ederek komisyona göndermiştir.

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Toplamamış, delillerini toplamış, deme. Toplamadan göndermiş.

MUSTAFA DELİVELİ (Hatay) — Üyelik sıfatının ne zaman sona ereceğine dair hiç olmazsa kararı değiştirin.

BAŞKAN — Sayın hatip, siz görüşmenize devam ediniz. Sayın Tıgılı, kürsüden konuşan arkadaşlara müdahale etmemeniz lâzımgelir. Şu dakikaya kadar sükûnetle devam eden müzakerelerimizin intacedilmesine yardım ediniz.

Buyurunuz.

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ SALÂHATTİN CİZRELİOĞLU (Devamla) — Eğer meselemiz bu dosyayı tanzim ile ilgili bulunan makamların vazifelerini yapıp, yapmamış olması hususuna taallûk etmiş olsa idi, bu kürsüden belki bu mevzuda konuşulabilirdi. Ama meselemiz, ilgililerin vazifelerini yapıp, yapmamış oldukları meselesi değil, ilgililer tanzim ederek bize göndermiş buldukları dosyaya göre haklarında soruşturma ve kovuşturma yapılmak istenilen üyelerin dokunulmazlıklarının kaldırılabilip, kaldırılmıyacağını tetkik ve karara bağlamak olduğu içindir ki, bu mevzuda ilgililerin vazifelerini yapıp yapmadıklarından bahsetmek, dosya dolayısıyla kazai, adli mercilerin vazifesine müdahale sayılır. İlgili merci bu mesele hakkında dosya hazırlamış ve göndermiştir. Bunun hazırlanış tarzı, içine şu veya bu belgelerin konulması veya konulmaması tamamen bu dosyayı tanzim ile ilgili mercie ait bir kayfiyettir. Kabulü çok hatalı ve komisyonu âdeta bir mahkeme jüri heyeti, hattâ bir mahkeme olarak görmek olur ki, bu Anayasanın kuvvetler ayrılığı prensibine ve komisyonun teşriî mahiyeti anlayışına tamamen aykırı düşer.

Bir arkadaşımız iddia eder ve muhalefet eder ki : Dosyaların adliyenin dolaplarında bekletilmesi meselesi mevzuubahistir. Komisyon bunu tetkikle yetkili değildir. Komisyonun vazifesi dosya muhteviyatını tetkikle karar vermektir ki, komisyonumuz da bunu yapmıştır. Aksi şekilde hareket, adli, kazai organın vazifesine müdahale ve dolayısıyla Anayasanın kuvvetler ayrılığı prensibine aykırı bir tutum olur idi, ki komisyonumuz böyle bir tutumun içine girmemiştir. Muhalefet şerhlerini burada şifahi olarak Muhterem Huzura arz etmiş bulunan arkadaşlarımız, rapordaki muhalefet şerhlerine temasla tabii üyelik durumu, isnadın ciddiyeti, üyenin şeref ve haysiyeti gibi meselelere dokunmuşlardır ki, bu hususları arız amik, derinliğine ve genişliğine Muhterem Heyetinize arz etmiş bulunuyorum. Ciddiyetten ne anlaşılması lâzımgeldiğini bizatihi içtüzüğün kendisi tebarüz ettirmiş bulunmaktadır. Kaldı ki, muhalefet şerhleri arasında buradaki beyanda bir tenakuz da müşahede etmek mümkündür. Bir arkadaşımız hâdisenin ciddiyetine, dosyanın ehemmiyetine istinadederken yine muhterem bir arkadaşımız hukukî görüşüne hakikaten itimadettiğimiz bir arkadaşımız dosyanın gayriciddi olduğunu beyan etmek suretiyle komisyonumuzun vermiş olduğu kararın yerinde bulunduğunu bizatihi teyideylemiş demektir. Hattâ yine bu arkadaşımız, dosyanın bu durumu ile dosya hakkında dâva dahi açılmasına imkân yoktur, demekle hâdisenin bida-yetinden itibaren ortada ciddi bir isnadın mevcudolmadığı veya bu isnadın ciddiyetini işaret edebilecek emir, delâilin bulunmaması hasebiyle biz bu yönde karar vermek durumu içinde idik ve böylece karar verdik, diye belirttik. Binaenaleyh, verilmiş bulunan kararımız, muhalefet sadedinde vâkı beyanlarla dahi teyide-dilmiş olmaktadır.

Muhterem senatörler, yine muhalefet şerhleri hususunda arzı beyanda bulunan muhterem arkadaşlarımız, dosyanın muhteviyatına temas eylediler. Ve dosya içerisinde birtakım ifadelere işaret ettiler. Eğer Muhterem Heyetin arzı ederse, tensip buyurursa dosyanın muhteviyatı hakkında hulâsa olarak arzı beyanda bulunmaya hazırım. Ancak şurasını işaret ediyim ki, her ne kadar arkadaşlarımız bu hususa temas etmişler ise de, birtakım ifadelerden

bahsetmişler ise de, dosya, komisyon tetkikatına arz edilmiş bir dosya olduğu ve Muhterem Heyetinize inmiş bulunan komisyonun kararı, komisyonun raporu bulunduğu cihetle dosya üzerinde arzı beyanda bulunabilmek için muvafakatiniz, tensibiniz, kabulünüz, emriniz gerekmektedir. Eğer lüzum görülürse, lüzum görülmediği takdirde biz komisyon sözcüsü olarak mâruzatımızı arz etmiş bulunuyoruz. İsnat ciddidir, isnat gayriciddidir şeklindeki münakaşaları da dosya muhteviyatı açıkça önlenebilecek durumdadır. Yine arz etmiş olduğum gibi karar Muhterem Heyetinizindir.

Arz edildiği üzere, mevzuyla ilgili dosya Anayasanın 79 ncu, İçtüzüğün 139 ve 140 nci maddeleri ışığı altında komisyonca tetkik edilerek, mezkûr maddeler muvacehesinde isimleri geçen sayın üyelerin dokunulmazlıklarının kaldırılmasına lüzum olmadığı kanaat ve neticesine varıldığından haklarındaki kovuşturma ve soruşturmanın üyelik sıfatlarının sona ereceği zamana bırakılmasına komisyonumuzca karar verilmiş, bulunmaktadır. Anayasanın 70 ve 80 nci maddeleri bu hususta açık, âmir, sarîh hükümleri taşımaktadır. Komisyonun, Anayasa ve İçtüzük hükümlerine uygun ve yerinde bulunan bu kararının muhterem heyetinizin tasvibine mazhar olmasını temenni eder ve sizler münasip gördüğünüz takdirde ve zamanda dosya muhteviyatını açıklamaya hazır bulunduğumu işaret eder, sözlerime son verir, hepinizi hürmetle selâmlarım. (Soldan alkışlar)

BÂŞKAN — Sayın Ekrem Özden sırasını kaybetmemiş oldular. Tatbikatta muhalefet şerhi vermemiş olan komisyon üyelerine söz verildiği ve verilmediği olmuştur. Ancak iddia tarafımızdan da tetkik edilmiş ve vârit görülmüştür. Aynı kanaati taşıdığımız için sayın Özden buyurunuz.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, sözlerime başlar-ken Sayın Başkana teşekkürü bir borç bilirim. Hakikaten teamül böyle idi ve böyle de olması yerinde olur. Çünkü büyük komisyonlarda 15 kişinin susturulması Meclis için iyi netice vermez. 15 kişi muvafık rey verir komisyonca, gelir burada da fikirlerini söyler Hiçbir mahzur yoktur, faide vardır. Onların da fikirleri, muhalif arkadaşların da fikirleri müsavi olmak üzere burada dinlenirler.

Muhterem arkadaşlar, meselenin esası hakkında Sayın Cizreli çok etraflı ve bilgili ve hepinizi tatmin edici malûmat vermiş bulunuyor. Tafsilâta girmekten hazer ederek şöylece bir iki noktaya temas etmek isterim.

Evvvelâ Sayın Deliveli arkadaşımızın buradaki beyanatını esefle karşıladığımı ifade etmek isterim. Arkadaşım burada buyurdular, «Milletin dahi benimsemediği bir tabii senatörlükten» bahsettiler. Milletin dahi benimsemediği bu senatörlük müessesesi malûm olduğu üzere bugün Anayasa müesseselerinden birisidir. O Anayasa ki milletin «evet» oylarıyla tensibedilmiş ve me-riyete girmiştir. Bu vaziyette milletin benimsemediği bir müesseseyi, milletim benimsemedi, diye bu kürsüden ifade olunmasını ben hukukî görmüyorum ve bir hukukçu olan Deliveli arkadaşımıza da yakıştırmıyorum.

MUSTAFA DELİVELİ (Hatay) — Sen de inanmıyorsun söylediğine..

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Buraya kürsüye gelir, aksini ifade buyurursunuz.

Arkadaşlar, biz burada bir teori halletmiyoruz, bir meseleyi hallediyoruz. Tabii Senatörlük bu vaziyette ne duruma girecektir, böyle hâdiseler geldiği zaman komisyonlar ne karar verecektir? Tabii senatörlüğün dokunulmazlığı meselesi nasıl halledilecektir? Bunlar hukuku âmmeye taallûk eden teorik dâvalardan ve bizim hukukumuz da da yenidir, burada da münakaşa mevzuu olmasına imkân yoktur. Biz burada birkaç tabii senatöre isnad edilen bir meselenin dosyası üzerinde ve mücerred ısrar ediyorum, o dosyası üzerinde bir karar vermeye, bir karar burada ittihaz etmeye mecburuz. Bunun üst tarafı münakaşa edilir, ama bugün değil. İmtiyazdan bahsediyorlar.

Arkadaşlar, imtiyazı bir zulüm haline getirmek yersiz olur. Mücerret bâzı arkadaşlarımızın dosyaları geliyor, bir ihtisas komisyonu olan Anayasa ve Adalet Komisyonunuz Tüzük gereğince 5 kişiden az olmamak üzere bir alt komisyon teşkil ediyor, alt komisyon evrakı ârizamik teferruatına kadar tetkik ediyor. Anayasanın ve İçtüzüğümüzün bütün hükümlerine göre bir karara varıyor. Bu kararı Anayasa ve Adalet Komisyonunun Umumi Heyetine getiriyor. Bu raporumuz orada münakaşa ediliyor ve o heyette de bir karara bağlandıktan son-

ra Yüksek Heyetinize aksettiriliyor. Şimdi durum bu merkezde iken demek bu Anayasa mevzuu olan dokunulmazlık işleri iki süzgeçten geçtikten sonra sizin huzuruza geliyor. Ve Süzgeçler hukuk ilminde az - çok uğraşmış, bu meselelere az - çok vukuf peyda etmiş arkadaşlarımızın, sizin itibar ettiğiniz oylarınızla gelen arkadaşlarınız huzuruza getiriyor. Şimdi lâlettayin bir trafik dâvası, lâlettayin bir cerh dâvası, bir fiili müessir dâvası nasıl tetkik ediliyor idiye böyle bir mesele ile aynı şekilde tetkik edilmelidir. Biz orada diyor muyuz, bu seçimle gelen senatörlere aittir, burada biz dokunulmazlığı kaldıramayız. Ama seçimle gelmiyen Anayasanın tabii senatör olarak tanıdığı adamı behemahal ne olursa olsun, hangi suç olursa olsun biz bunların dokunulmazlığını kaldıralım. Niçin kaldıralım? E... Canım bunların ki sonuna kadar düşmez, düşmediği için de behemahal bunlar mahkemeye gitsinler, temizlensinler. Her dâvada gitsinler, gelsinler, gitsinler, gelsin. Arkadaşlarım, çok rica ederim, hukukî görüşelim ve hukukî düşünelim. Mesele, bir mühim meselesi olmaktan çıkarılmamalıdır. Şimdi İktisadî Hukukun 140 nci maddesi gayet sarîh, isnat ciddi olmalı, diyor. Ciddiyet ne ile sabit olacak, arkadaşlar? Dosya ile sabit olacak. Dosyada sözünü arkadaşlarımız anlattı ve sizlerden de ricakâr oldu. İsterseniz dosyanın teferruatını, sayfa sayfa anlatayım, dedi. Anlatırsa dâvanın muhteviyatına daha fazla vukuf peyda edeceksiniz. Ama lüzum yok bence. Niçin? Delil yok, arkadaşlar. Şimdi burada buyuruyorlar ki, canım bu Hava Kuvvetleri Kumandanı bir beyanat yaptı, dosyalar vardır, delil vardır dedi, altını kırmızı kalemle çizdi, yaptı etti... Oradan aldırılsaydı veya oradan alınsın. Hayır arkadaşlar, hayır. Bu yollara gidemeyiz, Anayasa müsaait değildir. Gazete malûmatı ile, şu kumandanın, şu umum müdürün hattâ şu vekilin beyanâtı ile bir adam hakkında karar veremeyiz, karar veremezsiniz, mümkün değildir. Biz ne ile karar vereceğiz? Demincek arz ettim. Dosya içinde mevcut delillerle karar vereceğiz. Bunun haricinde bir karar verirseniz, şu gazete, bu kupür, bu mecmua, şu beyan, ve saire dersiniz ilmî olmaz, hukukî olmaz, keyfî olur. Biz de keyfilikle karar veremeyiz arkadaşlar.

Hava Kuvvetleri Kumandanı ki, sınıf arkadaşımızdır, gelebilir, malûmat verebilir, dosyalarını getirebilirdi. Usulü dairesinde istenmemiştir. İsterselerdi efendim. Hazırlık tahkikatında, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun muhterem arkadaşımızın benden iyi bildikleri maddelerine göre, müddeiumumi, savcı her türlü tetkikatı yapabilir, her türlü delili topluyabilir. Müddeiumumi yapmamışsa veya yapmaktan çekinmişse bu bizi ilgilendirmez. Burada antrparantez şunu söyleyeyim, verdiğimiz karar veyahut bugün vereceğimiz karar, bir kaziyei muhkeme halinde değildir. Bu evrak gider, başka deliller ve saire bulunur, ikna edici ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun hususi maddelerine göre delil mahiyetini iktisabedici meseleler ortaya konur, dâva dosyası tekmül eder gelirse o zaman tekrar icabını düşünürüz. Kaziyei muhkeme değildir, vereceğimiz karar. Bugün vereceğimiz karar, bugün bize tevdi edilen dosyanın münderacatına göredir. Savcı dâva açmıştır, diyorlar. Bu hususta Sayın Komisyon Sözcüsü esassı malûmat verdi. İki kelime ilâve edeyim, savcılığın açtığı dâvalar, savcıların takdirine ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun bir maddesine göre, de, Adalet Bakanının vereceği emirlere göre açılır. Delillerin takdiri de Cumhuriyet savcılarında verilmiştir. Dâvanın açılıp açılmamasının takdiri ona aittir. Şahsi dâvalar müstesna, ayrıca âmme dâvaları açabilme hakkı onlara verilmiştir. O hakkı istimal etmemiş, takibata mahal olmadığına karar vermiş, fakat şikâyetler tevali etmiş, Adliye Vekili emir vermiş, bu dâvayı açacaksın, demiş. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre savcı âmme dâvasını açmakla mükelleftir. Şimdi, delil takdiri, emir Adliye Vekâletinden, dâva ikame edilmiş. Bu dâva ikame edildi diye, dokunulmazlığının kaldırılması için bir delil mi olur? O zaman bizim tahkik ve tetkikimize ve takdirimize ne lüzum vardı. Muhterem arkadaşım bunu açık çok etraflıca izah buyurdular. Bunun için verilmiş olan muhalefet şerhleri asla yerinde olamaz. Arkadaşlar esasen bir Anayasamıza göre bir murakabe yaparız, icrai bir murakabe yaparız. Ama adaleti murakabe etmek bize düşmez. Adliyede cereyan eden bir dâvanın dosyasını tetkik etmek, bu dosyada deliller şöyle takdir edildi,

böyle takdir edildi diye fetva vermek bizim hakkımız değildir. Biz hakkımız olmayan bir mesele de bizi ilzam etmez. Bizi ilzam eden dosya münderecatıdır. Hava Kuvvetleri Kumandanı böyle dedi diye abduhu demek imkânı var mıdır? Arkadaşlarımdan soruyorum, imkânı yoktur. ama ben bilmiyorum, belki onun elinde dosyalar vardır, belki onun elinde başka deliller vardır.

Şimdi bu kürsüden isterim, varsa elinde delilleri derhal müddeiumumiye tevdi etsin. Müddeiumumi de icabına baksın, tekrar dosya bize gelsin, biz de icabına bakalım. Kanun yolları budur, arkadaşlar. Kanun yolları, hususi yollar yoktur, kanunlarda... Her dâva aynı yollardan geçer. Her şahıs imtiyaz sahibi olmadan aynı kanuni müeyyidelerle karşılaşır. Dokunulmazlık müessesesi daimidir, bu yuruyorlar. Hayır, arkadaşlarım. Bizim Anayasamıza göre daimî arkadaşlarımız da, Tabii senatörler de mevcut değildir. İstifa ile, partiye girmekle, parti kurabilmekle, bağdaşmayan bir vazife kabul etmekle nihayet bulur. Daimî değildir. Daimilik ancak eski Cumhurbaşkanları hakkındadır. Eski Cumhurbaşkanları kaydıhayat şartı ile Senatonun üyeleri olacaktır. Bunun haricinde Tabii Senatörlük, daimilik ifade etmez. Hukuk bilgisi olan arkadaşlarımla bu bapta münakaşaya hazırız. Birkaç devre milletvekili olmuş ve sonradan ölmüş veya aflarla evrakı ortadan kalkmış nice kimseler vardır ki aynı şekilde böylece daimî olarak evrakı devreden devreye intikal etmiştir. Devreden devreye intikal edecektir, diye dokunulmazlığı kaldırmak hukukî olmaz, indî olur. Şahidolan bir kimsenin ifadesinde geçen muallal bir beyanla bir kimse hakkında dâva açılmaz. İş mahkeme halledemez. O zaman hiç müddeiumumiye intikal ettirmeden evrakı, zabitanın mahkemelere vermesi lâzımgelirdi. Böyle bir mevzu da yoktur.

Muhterem arkadaşlar, İhtüzüğe dokunulmazlığın kaldırılması için konulan şartlar ciddi olacak ve ciddi delillerden mahrum veya maksath sebeplere müstenit ihbarlarla Senato üyelerinin bu üyelik sıfatı baki kaldıkça mahkemelerde teşhirini ve senatörlük gibi bir mevkie gelmiş olanların vazifelerinin endişesiz bir şekilde yapmasını sağlamaya mâtuf bir vaziyettir. Anayasaya ve tüzüğe konulan hüküm-

ler hiçbir zaman üyelik lehine bir imtiyaz değildir. Fakat bu üyelerin gördükleri vazifenin lehine konulmuş ayrıca hükümlerdir.

Muhterem arkadaşlar, ben fazla huzurunuza işgal etmek istemiyorum, dâva gayet sarıhtır. Ortada bir delil ve bir emare yoktur. Şahit diye alınan bir ifadenin içinde bâzı isimler geçmiştir. Bu isimler de doğrudan doğruya dâva açılması için huzurunuza getirilmiştir. Bir yapraktan ibaret olan bir dosya ile muamele yapmak mümkün değildir, hukukî olmaz, yanlış olur. Mesele gayet basittir, meseleyi daimilikle, tabii üyelikle karıştırmamücerret, hâdiseyi ele almak lâzımgelir. Bunun haricinde yapılacak bir müzakerahakkında düşünülecek bir fikir yenaatindeyim.

Binaenaleyh, mazbata tam hukukî kılde tanzim edilmiştir. Vakıalara ve dâvalara mutabaktır. Halihazırdaki dosyaya mutabaktır. Bu itibarla mazbatanın tasdikini istirham ederim, saygılarımla.

BÂŞKAN — Sayın Kadri Kaplan.

KADRI KAPLAN (Tabii Üye) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, ben beş arkadaşım için getirilen dosyanın üzerinde konuşmayacağım, fakat onunla sıkı bir irtibat halinde olduğum için ve burada yanlış bir beyanda bulunduğu için onu tanzih etmekle sözümlü bitireceğim, vaktinizi almıyacağım. Önce hemen temas edeyim ki, Sayın Tıghı burada konuştuktan sonra ben bravo dedim kendimi tutamıyarak alkışladım. Kanaatini arkadaşım açık söyledi, hukukî kanaatine iştirak etmiyorum. Sonra Sayın Cizrelioğlu'nun çok ince nüanslı hukuk ile saflam hukuk prensipleriyle izah ettiği bâzı meselelere iştirak ediyorum, hukukî kanaatine iştirak etmiyorum, Sayın Tıghı'nın ama bir kanaat sahibidir. Onu burada izah etti. Elbette ki, bir dosya üzerinde leh ve aleyhte görüşler olacaktır bunu saygı ile karşılıyoruz ve doğrusu da budur. Buna bir itirazım yok. Yalnız Senatör Deliveli burada meselenin şahsî bir tarafı olmadığını, ciddi bir mesele halinde olduğunu izah ederken bu ciddiyeti getirdiği şundan dolayı ciddi dedi. Ben 21 Mayıs mahkemelerinden sonra avukatlık yapıyordum, mahkemelerin de avukat idim, onun için işe muttali ol-

duğunu söyledi. Bir darbe teşebbüsünün sanıklarının avukatı iken, muttali olduğu bir hâdise var, Mucip Ataklı ve Kadri Kaplan hakkında mahkeme bir karar verdi. O hâdiseyi biliyorlardı haber vermedikleri için de haklarında bu karar verilmiş oldu. Binaenaleyh, ne geliyor bunun arkasından. Bu gayet ciddi mesele. Bunlar zaten onlarla ilgili. Haklarında mahkemenin de kararı var. Yanlış, eksik diyeceğim, yalan demiyeceğim. Çünkü insanı, insanlığından silkip atan insafsızlık hastalığı ile malûl olmadığım için yalan demiyeceğim. Onun için yanlış ve eksik diye ifade ediyorum. Doğrudur. Muhakeme sonunda böyle bir ifade bulunuldu, ama şu tarafta sorular adama, bunlar ne duruyor burada, mahkemenin kararları mı tatbik edilmedi, savcılık mı harekete geçmedi, dosyası mı gelmedi, bu karar senedir idarî mahkemeler kararlarını almıyor diye birçok sorular geliyor, arkasından onu o izaha mecburuz.

Sayın arkadaşlarım, hafızalarınızı yoklasanız değerli eski arkadaşlarım da bilecekler, burada zannedirim ki Sayın Sedat Çumralı Adalet Bakanı idi, o zaman Millî Savunma Bakanına, Adalet Bakanına sözlü sorular halinde yazılı olarak Mucip Ataklı ve ben o işi ciddi telâkki ettiğimiz için ısrarla sorduk, yazılı ve sözlü buralarda cereyan etti bu iş. Efendim, hakkımızda böyle bir itham var, lütfen dosyayı gönderin, biz bu ithamdan altından kalkmaya mecburuz, kamu oyununda, dedik. Ve sonra elimize bir kâğıt verdiler dediler ki lüzum yok, resmî. Keşke, ne bileyim ben böyle şahsî meselelerin buraya getirileceğini, yanımda taşırdım. «Takibata mahal olmadığı hakkında» diye birer kâğıt gönderdiler. Hiçbir yere bir dosya gitmemiş, bir şey olmamış tahkikat yapılmış ve geçti gitti. İşin bu tarafını söylemeyince, bu tarafını bilmeyince işe ciddiyetin bu noktadan hareket etmek tarafından getirilir suretiyle vâsıl olunduğu gibi bir fikri buraya peşin ve esas hüküm diye getirince, işin altında insan maksat da arıyor. Gönül arzu etmezdi maksath olmasını, hiçbir arkadaşımızdan böyle bir şeyin sâdır olmasını dilemeyiz. Ve hakikaten ümidetmiyoruz. Bir dosya gelmiştir, elbet gelir, çeşitli gruplar var, tetkik edecekler, kanaat sahibi olacaklar

ve oylarını kullanacaklar. Ben şahsan ve arkadaşlarım ve her şerefli üye, ne af kanunlarına sığınarak ne mürürü zamana sığınarak Türk hâkiminin önünden kaçacak tıynetle insanlar değiliz. Ciddî telâkki ettiğimiz, ciddiyet olan meselelere hesabı her zaman vermeye, her şerefli üye gibi elbette biz de hazırız. Menşemiz zaten bunu icabettirir. Değerli arkadaşlarım, mesele böyledir, arz etmiş olayım, söylediği gibi değildir. Keşke kasıt olmasa ama, Sayın Ekrem Özden de burada temas etti, istemediğimiz, istemediğimiz milletin de istemediği bir müesseseye. Yani burada konuşan... E... Zaten biz istemiyoruz bunları. Hazır fırsat çıkmış, haydi öyleyse istemediğimiz müesseseyi tasfiye edelim. Yazık, bir avukat olarak da bu hatalara düşünce, heyeti hâkimiye çok kötü karar verir. İnsan hakkında. Arkadaşlarım ciddi kelimenin, gerçekten ciddiyetine vekarına ve asaletine, onun kavram ve anlamına sığınarak gayriciddî saraylar kurulursa bunlar çabuk yıkılır. Değerli arkadaşlarım elbette ki, kendileri hakkında tanzim edilen bu dosya hakkında konuşacaklar, esasa girmeyi onun için istemiyorum, zamanınızı almıyorum. Sırf bunu tavzih için, çok önemli bir meseledir zabıtlara geçmiştir, tashih için söz aldım, saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Şükran Özkaya buyurun.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Tabii Üye) — Ben Şeref Kayalar'dan sonra söz almıştım.

BAŞKAN — Ben sıranızda yazdım, sizi. Bakanız sizden evvel beşinci sırada Sayın Atalay vardı. Sarfınazar ettiler, üstünü çizdim.

MEHMET ŞÜKRAN ÖZKAYA (Tabii Üye) — Sayın Başkan, bizler bu hususta konuşma yapmıyacaktık. Fakat bugün...

BAŞKAN — Sayın Özkaya, size sıranızda söz vermiş bulunuyorum. Ancak içtüzüğümüze göre siz kendinizi müdafaa hakkını haiz olduğunuz için, size istediğiniz anda söz verebilirim. Arzu ederseniz oturunuz, sonra konuşunuz. Siz araya itiraz ettiğiniz için, ben sıranızda size söz verdiğimi söyledim. Sizden sonra sırada olanları okuyorum. Şeref Kayalar, Nahit Altan, Sedat Çumralı, Mecdi Agun, Fikret Gündoğan, Muhittin Kılıç, Sayın Tıghı tekrar söz aldılar. Sayın Kayalar buyurun.

ŞEREF KAYALAR (Bursa) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, sözlerime başlarken Sayın Kadri Kaplan'ın yüksek huzurunuzda vâkı iki noktadaki beyanına temas etmek istiyorum. Evvvelâ Sayın Deliveli, ben 21 Mayıs hâdiselerinin duruşmasında bulundum, bu itibarla Sayın Mucip Ataklı ve Sayın Kadri Kaplan hakkında o mahkemenin ittihaz etmiş olduğu bir karar var, dedi; ve bu karara, benim anladığım kadarı ile, şu sebeple temas etti. Bu arkadaşlar bu gibi işlere girmeyi itiyâdedinmişlerdir, o itibarla artık Yüksek Huzurlarınıza gelmiş olan bu meseleden dolayı kendileri hakkında bir karar ittihaz etmenin zamanı gelmiştir gibi bir neticeye varmak istedi. Benim anlayışım bu. Sayın Kaplan filhakika, 21 Mayıs olaylarıyla ilgili, mahkemece bir karar ittihaz edilmişti, fakat mütaakiben cebimize bir ademi takip kararı verildi, yanımda taşımadığım için bu ademi takip kararını şimdi Yüksek Huzurunuzda ibraz edemiyorum, buyurdular. Demek ki bir hâdise var. Çerek Deliveli'nin, gerek bendenizin de haberdar olmadığımız Sayın Kaplan'ın ve Sayın Ataklı'nın ceplerinde bir ademi takip kararı var. Yalnız bir yönü açık kalıyor, hâdisenin Sayın Deliveli'nin beyanı müşahede ve görgüye müstenittir. Ben Yüksek Huzurunuzda Bir Numaralı Askerî Mahkemenin kararını okumakla ittilanıza arz edeceğim. Bir Numaralı Askerî Mahkemenin kararının 239 ncu sayfasında aynen şöyle denmektedir.

«Yapılan duruşma sırasında sanıkların ikrarını mutazammın beyanları ile diğer delillerden maddi vakalara müstenidolarak olaya icra safhasında vukufları olduğu halde, Hükümet organlarını haberdar etmedikleri anlaşılan, Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeleri Mucip Ataklı ve Kadri Kaplan haklarında gereken kanuni takibatın yapılmasını teminen, adli âmirliğe müzekkere yazılmasına kabili temyiz olmak üzere oy birliğiyle karar verildi.» denmektedir.

Şimdi bunu mütaakip bir ademitakip kararı varmış; bunu beyan ettiler. Elbette vardır. Fakat bu ademitakip kararının istihsali için okuduğum mahkeme kararına ittibaen kendilerinin savcılık huzuruna celbedilerek ifadelerinin alınması, ibraz ettikleri savunma delilleri muvacehesinde ademitakip kararının ittihaz edilmesi lâzımgelirdi. Bu muamelenin cereyan edip et-

mediği hususu açık kalmaktadır. Kaldı ki, iddia şu : Mahkeme kararı haklarında mevcut mudur değil midir? Yüksek huzurunuzda mahkeme kararını okumakla iktifa ettim. Şimdi bir hususa daha temas ettiler. Sayın Kaplan kapalı olmakla beraber, fırsat bu fırsat istediğimiz müesseseyi şu fırsattan istifade etmek suretiyle tasfiye edelim diye bir sözü veyahut düşünüşü Sayın Deliveli'ye izafe ettiler. Müsaade ederseniz doğrudan doğruya konumuzla alakalı olmamakla beraber bu hususa bir nebze temas etmek istirim.

Değerli arkadaşlarım, hepiniz muttali olmuşsunuzdur, tabii senatörlük müessesesinin ve Reiscumhur kontenjanı müessesesinin, eski reiscumhurların da dâhil olmak üzere, kaldırılması için, bir parti topluluğu tarafından bir teklif yapılmıştır. Ne Deliveli, ne şahsan bendeniz ve ne de Adalet Partisi Grubu bu hususta bir karar ittihaz etmemiştir. Arz edeyim, eğer o topluluk tarafından getirilmiş olan kanun teklifini tetkik ederseniz, burcu burcu kin koktuğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Biz bir Anayasa müessesesinin burcu burcu kin kokan fikirlerle kaldırılmasına ve sadece bu fikirlere isnadedilerek kaldırılmasına asla taraftar değiliz. Bu müessesenin kaldırılması için önemli bir gerekçe olmalıdır. Nedir o önemli gerekçe Millî Birlik Komitesi üyelerinin tabii senatör olarak ihdasını öngören Anayasamın, o maddesinin gerekçesi nedir? Kendileri çoğunluk sistemi ile gelen bir Cumhuriyet Senatosunda, çoğunluk sistemi ile teşekkül tarzı içinde bir konturpua, bir denkleştirme garantisi olsun için bu müessese ihdas edilmiştir. Cumhurbaşkanı kontenjanı müessesesi de aynı fikrin daha geniş bir şekli ile ihdas edilmiştir.

Değerli arkadaşlarım, kendilerinin bu Senateda buldukları müddet içinde bu niteliği haiz olup olmadıkları elbette Cumhuriyet Senatosunun yüksek takdirlerindedir. Ancak bir hususu sarahaten ifade etmek isterim. Dünya hiçbir demokratik memlekette en önemli bir murakabe sistemi olan gensoru müessesesine sahibolmayan bir parlamento görülmemiştir. Kurucu Meclis zabıtlarını tetkik ettiğimiz zaman; senatörlük müessesesinin ihdasına mütedair Anayasa gerekçesini tetkik ettiğimiz zaman görürüz ki, Cumhuriyet Senatosuna ne birleşik toplan-

tıda ve ne de münferiden gensoru müessesesinin tanınmamış olmasının tek esbabı mucibesi tabii senatörlük müessesesinin yani seçimle gelmiyen senatörlerin parlamento içinde bulunmuş olması keyfiyettir. Gerekçe budur. Şimdi arkadaşlarımız, demokratik sisteme, parlömanter sisteme, esaslı olarak bağlanmış ve bu memleketin ancak bu sistem ile, Atatürk'ün istediği seviyeye ulaşabileceğine kaani olmuş bulunan değerli grupum sadece, burcu bureu kin kokan gerekçelerle şu tabii senatörleri bir tarafa itelim noktai nazarı ile değil, fakat, hakiki parlömanter rejimin getirilmesi bakımından, tabii senatörlük müessesesine taraftar değildir.

BAŞKAN — Sayın Kayalar, istitraden arz ettiğiniz kısımları esas kapsamıyacak şekilde bağlayınız.

ŞEREF KAYALAR (Devamla) — Peki efendim.

Şimdi hulâsaten arz ederek cümleyi bağliyorum. Sadece tabii senatörlük müessesesi, sadece Cumhurbaşkanı kontenjanı müessesesi meselesi değil, hâdis Anayasanın bununla ilgili ve gensoru müessesesini Cumhuriyet Senatosuna da sağliyan hükümleriyle ilgili bir hâdisedir. Bu da ancak uzun etütleri icabettiren bir iştir. Bu itibarla, Sayın Deliveli arkadaşımızın burada, ele fırsat geçmişken şu tabii senatörlük müessesesini de yok edelim, gibi bir fikre saplanmış olduğunu kabul etmek hatadır, kanaatindeyim.

Sayın Başkan ve değerli arkadaşlarımız, konuşulan meselenin aslına gelince: Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu yasama dokunulmazlığının kaldırılması söz konusu olan beş tabii üyenin, isnadedilen suçla ilgileri bakımından durumlarını açıklığa kavuşturmak fırsatını bize vermiştir. Bahis konusu suç, «Demokrasi prensiplerine aykırı olarak, devletin tek bir fert veya zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyet kurmak ve bir cemiyetin faaliyetlerini tanzim, sevk ve idare etmek» tir. Bu tavsife göre suç, T. C. K. nunun 141 nci maddesinin üçüncü fıkrasına temas etmekte ve teşebbüsün hedefi bakımından Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin iskatı zaruri bir netice olarak kendini göstermektedir. Başka türlü, bir devletin tek bir fert veya zümre tarafından idaresi sağlanamaz. Şu halde isnadedilen suçlar ister 141

nci maddenin çerçevesi içinde kalsın, ister 146 nci maddenin uygulanmasına yol açsın 6 Temmuz 1960 tarihli ve 15 sayılı Kanunun ikinci maddesine göre, vatana ihanet mahiyetindedir. Bu kanunun altında bu beş tabii senatörün imzasının bulunduğunu hatırlatmaya bilmem lüzum var mıdır?.. Kendilerinin ve arkadaşlarının vatana hiyanet diye tavsif ettikleri bir suçun töhmeti altında kalmak isteyip, istemiyeceklerini öğrenmek Türk kamu oyu bakımından ilgi çekici bir şeydir. Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu beş tabii senatörün ve onları savunmak isteyen arkadaşlarının bu husustaki mütalâalarının açıklanmasına daha iyi yol açacak mahiyettedir. Ancak bu rapor, (fiilin vasıf ve mahiyetine göre Anayasanın 79 ncu ve İctüzüğün 139 ve 140 nci maddeleri uyarınca) karar verildiğini belirtilmekle çok şayanı dikkat bir noktayı ortaya koymuştur. Fiilin vasıf ve mahiyeti, vatana hiyanet olduğuna göre, biraz evvel tesbit etmiş olduğum kanun hükümlerine göre, acaba bu gibi suçları Anayasa ve İctüzüğün söylenen maddeleri himaye mi etmektedir?.. Anayasanın 79 ncu maddesinin komisyon gerekçesinde bu maddenin Teşkilâtı Esasiye Kanununun 17 nci maddesindeki esasların bir tekrardan ibaret olduğu tasrih edilmiştir. Bu madde ise, Teşkilâtı Esasiye Kanununun mebusların hiyaneti vataniye suçlarından bahseden 27 nci madde ile birlikte uygulanmıştır. Esasen M. B. K. nin 15 sayılı Kanunun 2 nci maddesini bu suretle çıkarmasının sebebi de bu idi. Şimdi bu hüküm kendilerine tevaccüh edilmiştir, ne yapacaklardır. Kendilerine ve Türk adliyesine itimatları varsa yapılacak şey, bu kadar ağır bir töhmet karşısında yasama dokunulmazlığının kaldırılmasında bir dakika dahi gecikilmemesinden ibarettir. Aksi takdirde komisyon raporundaki muhalefet serhlerinde de belirtildiği gibi bu beş senatör arkadaşımızın üyelik sıfatlarının ölümünden önce sona ermesine imkân bulunmadığına ve ölümle takibatın tabii olarak düşeceğine göre bu töhmetten kurtulmalarına ebediyen imkân olmayacaktır. Şimdi arkadaşlar, bu noktaya gelmişken bir düşünceye temas etmek istiyorum. Şimdi, Yüksek huzurunuzda Komisyon Sözcüsü ve raporu savunan diğer arkadaşların İctüzüğümüzün teşriî masuniyetin ref'i hâdisesinden delillerde bir ciddiyet aranması lâzımgeldiğini öne sürmek-

tedirler. Muhterem arkadaşlarım, içtüzüğümüz isnadın ciddiyetini sarahaten belirtmektedir. Komisyon Sözcüsünün düşüncesi doğru dahi olsa, delillerin ciddiyeti yanında tavsif edilen suçun ve fiilin de ciddiyetini gözden uzak tutamayız. Bu itibarla 15 sayılı Kanunun, «Hiyaneti vataniye» diye tavsif ettiği bir fiilin ciddiyetini hiç birimiz inkâr etmek durumunda değiliz. Şimdi, önemle üzerinde durmamız lâzım gelen hâdise şudur :

Bir değerli arkadaşımızın, Alâattin Çetin arkadaşımızın falan ecnebi ile temas ettiği ve onun fiiline iştirak ettiğinden dolayı bir suç isnadedilmektedir. Henüz daha dosya elimizde yok. Fakat gazete hâvadisleriyle amel olunamaz, buyuran arkadaşlarımıza hitabediyorum, gazete hâvadislerine göre bu arkadaşımıza isnadedilen fiillerin ciddiyetten uzak kaldığı görülmektedir.

Şimdi benim istirhamım şu. 15 sayılı Kanunun tesbit etmiş olduğu bir suç muvacehesinde asgari Çetin arkadaşımın gösterdiği celâbeti diğer beş senatör üye arkadaşımızın da göstermesi. (A. P. sıralarından, «bravo» sesleri) ve kendileri hakkında takibat yapılmasını arzu etmeleri ve sizlerin de bu istikamette rey kullanmanızdır.

Şimdi değerli arkadaşlarım, bir delil varmış, delil kâfi değilmiş. Fakat Hava Kuvvetleri Komutanı Başkanı şunu söylemiş, altını kırmızı kalemle çizmiş gibi beyanlarda bulunuldu. İzin verin de bu beş değerli arkadaşımız savcılarının huzuruna gitsinler, müdafaalarını yapsınlar, müdafaa delilleri ve aynı zamanda bu müdafaa delilleri muvacehesinde savcının tophıyacağı diğer delilleri de kıymetlendirmek suretiyle ademi takip kararı alsınlar, ondan sonra alınları açık olarak buraya gelsinler bu arkadaşlar.

Muhterem arkadaşlarım, Parlâmento çatısı altında vatana hiyanet suçunun ağırlığını umursamıyanların dolıştığını görmek kimlerin hoşuna gider? Bunu oylarınızla tâyin edeceksiniz. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Sarıgöllü.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Tabii Üye) — Efendim görüşmek istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Özkaya şimdi siz komisyondan evvel mi konuşacaksınız?

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Tabii Üye) — Komisyon Başkanından sonra.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Sarıgöllü.

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU BAŞKANI O. SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan,, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri, mevzuu müzakere, dokunulmazlık konusu, Komisyondaki müzakere sekli ve verdiği raporun dışında bir istikamet almak istidadını güttüğü içindir ki, Komisyon Başkanı olarak kısaca müzakeremizi ve raporu arz edeceğim.

Komisyon üyelerinden muhalefet şerhi veren arkadaşlarımız, bâzı arkadaşlarının cevaplandığı gibi, müesseseden ziyade bize intikâl etmiş dosyanın kifayetsizliği yani bizim vazifemiz intikal eden dosya ile suçun vasfını tâyindir, Yani, bu dokunulmazlığın kalkmasına yeter mi, yetmez mi. Yoksa bu deliller kâfi midir. Biz bununla Anayasa ve içtüzük hükümlerine göre ilgilenmeyiz. Muhterem Tıgh arkadaşımın, diğer arkadaşlarımızın asıl üzerinde durdukları nokta maalesef gelen dosyanın Komisyona suçun mevzuu ve vasfı bakımından kâfi bir kanaat verememiş olmasıdır. Bunu gönderebilir miydik, maalesef «tefriki kuvva» esasına göre bunu gönderemedik. Keşke mümkün olsaydı da gönderseydik, gönderemedik. Göndermeyince arkadaşlarımız işte bu noksanın ıstırahı ve sıkıntısı içinde kaldılar. Arkadaşlarımız buyuruyorlar ki, âmme dâvası açılmıştır.

Muhterem arkadaşlarım, Anayasa hükmüne göre Parlömanter sıfatını haiz kişiler hakkında âmme dâvası açılması için bizden izin istemektedir. Biz izin vermedikçe dâva açılmaz. Hâdisede açılan dâvalar bunların dışında kalan yani, dokunulmazlığın kaldırılması istenilen kişilerin dışında bu ithamla karşı karşıya kalanlar hakkındadır açılan âmme dâvası, yoksa Parlâmentodaki üyeler hakkında değil. Onun için bizden izin istemektedirler. Şimdi hâdisemizde, Cumhuriyet Senatosundaki üyelik sıfatına haiz ister seçimle ister Anayasa ile gelsin üyeler hakkında dokunulmazlığın kaldırılmasına karar verilip verilememesidir. Biz tetkik ettik dosyanın münderacatına göre bâzı arkadaşlarımız kalksın, ekseriyet kalkmasın üzerinde mutabakata vardılar. Ama burada tabii üye olduğu

için kalksın veyahutta tabii üye olmadığı için kalkmasını bu mevzuumuzun ve konumuzun dışında arkadaşlarımızın şahsi görüşleri. Fakat Komisyon müzakaratına hâkim olmadı bu kanaat. Kaldırılsın, diye arzu edenler dahi, dosya kifayetsizliği üzerinde durdukları içindir ki bunu gönderelim, savcı kendi hatasını iknâ etsin ve arkadaşlarımızın şeref haysiyetleriyle oynanmasın, dendi. Şimdi görüyorum ki, aldığı istikamet, tamamen değişik ve biraz da politik bir mahiyet arz etmeye başladı. Takdir buyurursunuz yine İktüzük hükmü ve cari usul, bir üye benim dokunulmazlığı kaldırın derse, ne Komisyon, ne Muhterem Heyet bununla bağlı değil. Bu böyle olduğu gibi, bunlar hakkında grup kararları da alınamaz denmekte. Bütün arzu nedir? Politik birtakım asıl müessesede olan gayenin dışında, politikanın dışında bir şahıs hakkında, bir üye hakkında bir karara varmak. Yani dokunulmazlığın kaldırılması, suçun vasfına göre lâzımı, değil midir, faydalı mıdır, değil midir? Bir siyasi gayesi var mıdır yok mudur, bunları araştıracağız. İşte komisyonunuzun ekseriyetle vardığı nokta budur. İkinci bir nokta ki, bunun üzerinde hakikaten ilk defa bir karara varıyoruz. Bu müessese seçimle gelenleri, kontenjan senatörlerinin dışında muayyen bir müddeti serahatla kapsamadığı içindir ki, bunun müddeti nedir? Fakat bu müddet dahi bir tabii üyenin dokunulmazlığının kaldırılmasına mahal yoktur, dendiği halde, aynı dosyada deliller iknâ edilmek suretiyle, bir hafta sonra yine aynı taleple huzurumuza gelebilir. Yani, kalkmasına bugün mahal yoktur, dediğimiz zaman, artık kanunun tâyin ettiği veya ömrü tabiyelerinin sona ermesi gibi yıllar yılı bir köşede durmaz. Ne zaman? Eğer kâfi delil varsa, savcılıkça yeniden, ya aynı, ya ayrı mevzular da bir takibat talebinde bulunulur, bizden bu talepte bulunulursa... Binaenaleyh, mevzuu, dokunulmazlık müessesesinin biraz dışına çıktık. Komisyonunuzu teşkil eden üye arkadaşlarımızın hepsini tenzih ederim, hiçbirisi bir kasıtla ne muhafız kalmışlardır, ne bu kararı cılamışlardır. Mevzuu Anayasa ve İktüzük hükümleri muvacehesinde kalkmasına lüzum var mıdır yok mudur? Ekseriyetle dokunulmazlığın kalkmasına bugün için mahal yoktur. Öyle ise ne zamana bırakılır. Aradık tek hüküm Anayasa maddesi gayet büyük

le bir hükme varılırsa diyor, üyelik sıfatının sona ermesi. Binaenaleyh, yeniden bir hüküm ihdas edemeyeceğimize göre kararı o şekilde ve Başkan olarak üç safhada oyuyarak bu neticeye vardık. Delilleri takdir eder miyiz, gönderelim mi? Hayır. Dokunulmazlığın kaldırılmasına mahal var mı? Hayır. Ne zamana bırakılır? Üyelik sıfatının sona ermesine.

Şu noktayı da işaret edeyim, yani Anayasa bütün hükümleriyle kendi kendinin de tadil edeceğini beyan etmektedir. Ama bugün bunun mevzuu yok. Yani Anayasa şöyle mi tadil edilir, böyle mi edilir, içindeki müesseseler yerinde midir, değil midir? Kanastımce Komisyon raporu müzakeresinin biraz fazla zorlanması gibi görmekteyim. Sizler adına vazife gören Komisyonunuzun vermiş olduğu bu raporu tasviple rinizle desteklemenizi arz eder ve görüşen arkadaşlarımdan da istirham edeceğim, lütfen bu istikâmetin dışına rapor münakaşasını götürmelerini istirham edeceğim.

Saygılarımla. (C. H. P. ve M. B. G. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Özkaya buyurun.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Tabii Üye) — Sayın Başkan, bugün üzerinde konuşulan konu hakkında bize konuşma zemini hazırlayanlar T. B. M. M. tarihinin 1 nci ve 2 nci Cumhuriyetin dönemlerindeki bir geleneksel kaideyi değiştirenlerdir. Bu sebeple bu hazırlayıcılar ilkel bir üç alma plânının ilk basamaklarını aşabilmek gayreti içinde görünmektedir. Yani bir iktidarı hukukan ve fiilen devirmiş, sorumlularını derece derece cezalandırmış ve sorumlu suçluların elinden aldığı iktidarı yönetmiş olan şahıslarımıza karşı yıllardır girişilen kampanya bugün ilginç bir safhaya girmiş bulunmaktadır. İlginç denen yalnız dokunulmazlığının kaldırılması ihtiyakı ile değil, aceleciliği yönünden de önemlidir. Bu dönem bizleri içinde sanki kaderimizin anahtarını elinde tuttuğunu sananların güçsüzlüğünü bilme yönünden ilginç bulunmaktadır. Yukarıda yıllardan beri hakkımızda girişilen kampanyadan bahsettim. İktidarımıza Yassıadadan ve Balmuncudan çıkmak için jurnalcılık dâhil her türlü zilleti şeref sayanların kendilerine imkân tanıdığımız bir rejim içindeki davranışlarını ibretle izliyoruz. Önceden gizli başhyan ve son-

ra açık mevizlere bile girmekte sakınca görmiyen zihniyet bugün bizim sanık olma iştıyakının teâşına kajılmıştır. Tarih nâması insanların haysiyet praditlerine oturan her türlü ahlâk kurallı fukaralarının fazla süre ile başarıya ulaştıklarını kaydetmemiştir. Tertiple hazırlanan tuzağa düşürülmek isteyenler, yerine hazırlayıcılar düştükleri zaman yanlarında sefkat ellori görmeyeceklerdir. Hayatın hiçbir değerinden nimetlenmiyerek hesap hanesini asla zararla kapamamışlardır. Ancak bu denli davranışlardan zarar hanesini kapatamayan müflisler büyük ölçüde zarar görmüşlerdir. Bugün burada konuşma nedenlerinizi böylece anlattıktan sonra, yasma dokunulmazlığımızın kaldırılmasına konu teşkil edne olayın izahına geçiyorum. Önce hâdisenin meydana gelme nedeni üzerinde durmakta fayda vardır. Bu suretle ihbarın mahiyeti ile, bu dosya muhteviyatı arasındaki gelişlikleri meydana çıkarmak mümkündür. Bundan sonra dosya muhteviyatının hukukî eleştirilmesi daha iyi anlaşılacaktır.

Bir gazetenin 22 Şubat hâdiseleri hakkında yaptığı yayına karşı, o zamanın Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı Hüsnü Özkan, basına 22 . 2 . 1967 günü yazılı olarak bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamanın bir yerinde, Hava Kuvvetleri Komutanının 22 Şubat gecesi vazifesi başında bulunmadığı, havada da olmadığı ifade edilmiş, her hangi ihtimale karşı hazırladığı plânlardan birisinde uçakları müttefik hava alanlarına götürmeyi tasarladığını açıklamıştır.

Bu açıklamaya karşı, Hava Kuvvetleri Komutanı gazetelere uzun bir beyanat vermiş ve bu arada savcılık bâzı konuları ihbar niteliğinde görerek takibata girişmiştir. Hava Kuvvetleri Komutanının bu hususta gazetelere verdiği beyanat şöyledir : Orgeneral Tansel «Onbirlerin» ve Ordu içindeki diğer ihtilâleci grupların nasıl çalıştıkları yolunda elinde dokümanlar olduğunu orijinal yazılar bulunduğunu bildirmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir. Benim elimde, ihtilâl dosyaları, ihtilâl hazırlığı yolundaki dosyalar vardır. Bu dosyalarda orijinal mavi kırmızı yazılar vardır. Hüsnü Özkan dâhil ihtilâl hazırlıkları ve daha neler neler. Kendi el yazıları ile yazdıkları yazılar var. İstenir ve icabederse

açıklarım. Bizde kapalı kart yok her şeyi açık oylarız. Bu dosyalardan çoğaltmışlar fakat Özkan'ın kasasındaki esas dosya bende. Bu dosyalar ne o günkü Hükümette, ne bugünkü Hükümette yok. Bir Millî Güvenlik Kurulu toplantısında İnönü'ye «Onbirlerin» ihtilâl dosyasını vermek istediğinde Başbakan İnönü, gönderme iade ederim demmiştir. Onun için Hükümette yok. Bunlara Hüsnü Özkan'ın nasıl cevap vereceğini merak ediyorum. Zannediyorum teknik yazılar ve konular için dıştan besleniyordu. Gazetede devamla şöyle yazıyor. Hava Kuvvetleri Komutanı açıklamalarına devam ederek, bir zamanlar sık sık dağıtılan MDO ihtilâleci beyannameler hakkında şunları söylemiştir. MDO ihtilâl teşkilâtı genel sekreteri Hüsnü Özkan'dır. Bunun Genel Başkanı da tabii Senatör Mucip Ataklı'dır. Hüsnü Özkan hayır genel sekreter değilim desin bakayım. Bunlar herkes tarafından biliniyor. Daha sonra İnönü bu dosyaları alsa idi, tahkikat mevzuu olacağını belirterek, İnönü'nün dosyayı almamasını himaye olarak vasıflandırmıştır. Neşriyatı yapan gazete muhabirinin bâzı sorularını aşağıdaki şekilde cevaplandırmıştır. Soru : İddialar için ne dersiniz? Benim elimde kuvvetli malûmat var, Hüsnü Özkan dâhil «Onbirlerin ihtilâl hazırladığı yolunda el yazıları ile dosyalar var. Eliyle dosya sayısının çokluğunu işaret ederek, orijinal Hüsnü Özkan'ın kasasındaki, bendedir. Arzu edilirse, istenirse, ihtilâl dosyasını matbuata verebilirim. Soru : İsmet İnönü tarafından dosya neden alınmamıştır. Yoksa İnönü ihtilâleçileri himaye mi etmektedir.

Cevap : Yorumlamak istemiyorum kendisi bilir. Soru : Bu sözleriniz üzerine Mecliste tepkiler olacak, gensoru, genel görüşme açılacak bu ihtimale karşı sizin davranışınız ne olacak? Cevap : Millet her şeyi bilmelidir. Sual : Tartışmanın rahat yapılabilmesi için görevinizden ayrılmayı düşünüyor musunuz? Bu mühim hâdise değil ki. Hava Kuvvetleri Komutanının bu beyanâtı üzerine Sayın General Hüsnü Özkan ve Sayın General Mucip Ataklı cevaben : Ordudan geldiklerini, kendilerini halen orduda olduklarını, ordunun şerefini düşündüklerini, isnatta ısrarlı iseler evvelâ ordudan istifa ederler ve hesaplaşırız demiş-

lerdir. Sayın Ataklı 27 Mayıs, 22 Şubat ve 21 Mayıs olaylarının gerçek yönlerinin henüz aydınlığa kavuşmadığını belirterek bize bu ithamları yapanlar daima onlarla işbirliği yapmışlar, sonra da ihanet etmişlerdir. Ancak bir hesaplaşma ortamı ortaya çıkmadığı için susuyoruz, demişlerdir. Hava Kuvvetleri Komutanının buna verdiği cevap, dokunulmazlığının bulunmadığını, mahkemede istedikleri gibi hesaplaşırız, demiştir. 23 . 2 . 1967 günü Cumhuriyet Savcısı Fazıl Alp beyanat vererek, Hava Kuvvetleri Komutanının beyanatını tek tek gözden geçiriyoruz. Bizi ilgilendiren suç ihbarları üzerinde gerekli incelemelerde bulunuyoruz. Gerekirse biz soruşturma açacağız. Cumhuriyet savcısının nasıl bir inceleme yaptığını da ayrıca belirteceğiz. Bu beyanatlardan sonra bir kısım basın olayın doğruluk derecesini araştırmaya lüzum hissetmeden Sayın Ataklı'nın gerisinde yatan mücadeleleri bilmemezlikten gelerek veya öğrenmek istemiyerek konunun istismarına başladılar. Bu arada birçok isimler yeniden ortaya atılarak kamu oyu etkilenmek istenmiş, 27 Mayısçıları küçültücü yazılar neşredilmiş, Sayın İnönü himayesinde bir ihtilâl hazırlığı yapıldığı kanaati aşılarmaya çalışılmıştır. Hattâ tahkikat açılmasını isteyen önergeler verilerek, kamu oyu çalkalanmıştır. Şimdi değerli arkadaşlarım, kamu oyuna yukarıda belirtilen şekilde takdim edilen konunun dosyadaki ifadelerine ve delillerine inelim ve iddia edilen hususlardan hangilerinin ne ölçüde delile dayandığını inceliyelim. Dosyada bulunan ve olaya mesnet teşkil eden vesikaları sıra ile gözden geçirelim :

1. Ankara Cumhuriyet Savcısı Fazıl Alp'in 23 . 2 . 1967 gün ve basın 967/80 sayılı Adalet Bakanlığına Hava Kuvvetleri Komutanının basın toplantısındaki ihbarlarından yalnız MDO ile ilgili delil ve vesikaları isteyen yazısı.

2. 21 Mayıs gecesi Radyocuvi önünde yakalanan ve ifadesi alınmak istenen, Merkez Komutanlığına götürülen Yasemin Orhon'un teyp ile tesbit edilen ifadesi.

3. Yine, Yasemin Orhon'un savcılık tarafından alınan ifadesi.

4. Merkez Komutanlığı İstihbarat Şubesinde çalışan Sabahattin Sayınsoy'un başka bir olayın şahidi olmayıp, Yasemin Orhon'un ifadesini aldığına ve bundan başka bilgisi bulunmadığını belirten ifadesi.

5. Normal bir ana - kız ilişkisi olmayan ve birlikte oturmıyan kız ile ancak 21 Mayıs'tan sonra ilişkisi başlayan Yasemin Orhon'un annesinin ifadesi.

6. Doktor Hasan Keskiner'in ademimalûmat beyan eden ifadesi.

7. MDO nun hedef aldığı ve bu yönde en ağır zarar gören ve fakat itham edilen şahısların MDO ile asla alakası olamayacağını belirten Gökhan Evliyaoglu'nun ifadesi.

8. Bir gazetecinin ademimalûmat beyan eden ifadesi.

9. Turhan Feyzioğlu'nun ademimalûmat beyan eden ifadesi.

10. Savcının fezlekesi ve talepnamesi.

Bunları tesbit ettikten sonra, Hava Kuvvetleri Komutanının ihbarını teker teker ele alarak incelemekte fayda görmekteyiz. Zira bu ifade ve buna karşı ifadeler, kısaca şu sonuçlara müncer olmaktadır :

1. Hava Kuvvetleri Komutanının «onbireli» ihtilâlcilik ile suçlanan ve delillerini sakladığını söyleyen suç ihbarı.

2. Hava Kuvvetleri Komutanının ordu içindeki diğer ihtilâlcî grupları ele veren ihbarı.

3. MDO gizli teşkilâtının ihbarı.

4. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın İnönü'nün ihtilâlcileri himaye eden suç ortaklığı ihbarı.

5. SDK denilen gizli teşkilât ihbarı.

6. Eminsu ihtilâl hazırlığı ihbarı.

7. Hava Kuvvetleri Komutanının ihtilâlcilerle işbirliği ihbarı.

Yukarıda sıraladığımız yedi suç ihbarı içerisinde ancak bir tanesini tesbit eden MDO hakkında tahkikat açılıp, diğerleri hakkında bir araştırma bile yapılmamasının nedenini anlasak bile bugünkü düzen içinde bunu hukukun izah etmek imkânsız bulunmaktadır. Zira demokratik hukuk devletlerinde her suç ihbarı hakkında ciddi bir tahkikat yapmak savcılarının asli görevlerindedir. Kaldı ki bu iddialar rejimin aleyhine olarak ortaya atılmış ise, hiçbir sav-

calık makama kişisel arzuları yönünden bu iddiaların bir kısmını hasıralta edemez. Şimdi burada bir şüpheyi dile getirmeye mecburuz. Zira yedi ayrı suç iddiasından yalnız birisi hakkında hiçbir delile dayanmadan ciddiyetten uzak bir dosya ile tahkikat açma talebi insanı derin derin düşündürüyor. Diğer altı suç iddiası hakkında savcı peşin hükümlü olsa bile, ifade almaktan kaçındıran sebep nedir. Ya savcı bu ihtilâl teşebbüsünün içinde fail veya en azından şahittir veya taraf tutmaktadır yahut baskı altında görev ve vicdani kanaatinin dışına çıkmaktadır. Yahut ta diğer suç iddiaları ciddiyetli ve şumullü işin içinden çıkılmıyacak kadar vahamet arz etmektedir. Böylece savcı bunların içinde yalnız hiçbir delil bulamadığı MDO hakkında tahkikat yapmakla görevini yerine getirdiğine kendisini inandırmak istemiştir. Sayın üyeler, Hava Kuvvetleri Komutanının beyanatında «Onbirlerin» ve Ordu içindeki diğer ihtilâlcilerin nasıl çalıştıklarına dair doküman ve orijinal yazıları bulunduğu, mavi kırmızı işaretli kendi el yazılarına ait yazıların olduğu ve icabederse bunları vereceğini beyan etmiştir. Bu beyanatta bildirilen delillere rağmen, kişiliğini biraz sonra ortaya koyacağımız bir kıza ait teyp ifadesinde başka hiçbir şeyin dosyada bulunmayışı bir görevin açık suiistimalidir. Hava Kuvvetleri Komutanının ihbarı çok şumullü olup, dokümanları bulunduğunu belirttiğine göre, Cumhuriyet savcısı bu dokümanları istemek ve götürmekte niçin acz içine düşmüştür. Hele bu kadar ağır ithamları yapan muhbirin ifadesine başvurulmayışı, hukuk tarihinin esefle hatırlanacak bir vesikası olacaktır. Bu yüksek komanda mevkiinde bulunan şahıs mahkemede hesaplaşacağını açık olarak ifade ettiğine göre, savcının ifade almaktan çekinmesine imkân olmadığı düşünülürse, savcının üstele davranarak hukuk kurallarını çiğnemesinin nedenini çözmek güçleşmektedir. Sayın General Mucip Ataklı da, bu komutanın ihtilâl gruplarına girdiğini beyan ettiğine göre, savcılığın bu konuda sağır ve dilsiz rolü oynamaya kalkması dikkati çeken diğer önemli bir konudur. Yasemin Orhon'un ifadesinde ihtilâlciler grup olarak belirttiği ve şahısların isimlerini açıkça bildirdiği.

SDK ve Eminsü Grupları hakkında da savcılık neden hiçbir tahkikat yapmamışlar. Ayrıca, Hava Kuvvetleri Komutanı Anamuhalefet Partisi Lideri Sayın İsmet İnönü'yü de ihtilâlcileri himaye etmekle suçlamıştır.

Savcının bu konuya parmak basmaktan çekinmesi de dikkati çeken ayrı bir meseledir. Konu buraya gelmişken ifade etmeyi zorunlu bulduğum bir hususa değineceğim. Bizi İsmet Paşanın adamları olarak halk arasında kişisel nitelikten yoksun göstermeye çalışanlar ve bir izzeti nefis yarışı yapma hevesine düşenler bilsinler ki, Türk Ordusundaki her asker gibi muvaffak bir ordular kumandanına Türkiye Cumhuriyet tarihinin temel direğinden biri olan insana ve uluslararası pazarda milletini satış va'dine konu yapmayan şerefli politikacıya saygı duymayı borç sayıyoruz. Politik görüşü ayrı da olsa her siyasinin gerçekleri istismar değil gerçekleri görmesinin ve ifadesinin ancak vatanseverlik olduğu ve başarı için şart bulunduğu ifadede fayda görmekteyim.

Sayın senatörler, dosyanın içindeki mevcut dokümanı yukarıda saymış bulunuyorum. Şimdi dosya muhteviyatının incelenmesine geçiyorum. İhbar, 21 Mayıs 1963 günü Radyoevinde görülen ve 21 Mayıs darbe teşebbüsüyle ilişkisinden şüphe edilen Yasemin Orhon'un 5 Haziran 1960 günü Merkez Kumandanlığına çağrılarak alınan ifadesi sırasında yapılmıştır. Bu husus Merkez Komutanlığı istihbarat subayının savcılığa verdiği ifadelerle sabittir. Yasemin Orhon Merkez Komutanlığında ifade verirken daha önce Millî Emniyete verdiği ifadeyi inkâr etmiş ve yalan beyanatta bulunmuştur. Ayrıca 21 Mayıs suçluluk kompleksinin ve yakalanma korkusunun psikolojik nedenleriyle kurtulma çabasında bulunarak MDO hakkında ihbarda bulunan bu kızın ifadeleri tenakuzlarla dolu, hiçbir delile dayanmadığı gibi şahidide bulunmamaktadır. Esasen o tarihte sıkıyönetim adli amiri bantı istemiş ve muhbir Mamak Askerî Birliğine götürülerek orada tekrar sıkıyönetim askerî hâkimi tarafından ifadesi alınmıştır. Ayrıca Millî Emniyette de bu konu hakkında bir incelemenin o tarihte yapıldığı vesikalardan anlaşılmaktadır. Böylece 5 Haziran 1963 tari-

hinden itibaren bu ihbarın resmî makamlarca incelendiği ve muhbirin defalarca ifadesi alındığı ancak hiçbir delile dayanmayan mücerret iddiaların ciddiyetle bağdaşamayacağı görüldüğü için bu MDO ihbarı hakkında tahkikat açılmasına mahal görülmemiştir. Ayrıca, kişiliği, ailevi bağları yetişme tarzı ve hayat düzeni tereddütler doğuran bu kızın MDO gibi iddia edilen büyük bir teşkilât hakkında kendisinin dahi geçerli ve tutarlı bir malûmata sahibolmayışı şahit gösteremeyişi bu ihbarı suçluluktan kurtulma telâşından başka türlü yorumlamak imkânı yoktur. Zira 1963 tarihinde ifadeyi alanlar ve bu konuda bilgisi bulunanların en ufak bir delil karşısında kendilerini büyük sorumluluklara götürecek olan bir görevi yapmaktan kaçınmaları ve suçlulura yataklık etmeleri mümkün değildir. Konunun yeni bir delil olmaksızın aynı kızın aynı ifadesine dayanarak dört yıl sonra 1967 senesinde Hava Kuvvetleri Komutanına yöneltilen bir itham sırasında savunma taktiği ile ortaya atılmasının ciddiyeti düşünülemez. Aradan geçen yıllar içinde hiçbir yeni delil olmadığı halde Cumhuriyet Savcısının yerini muhafaza endişesi içerisinde siyasi baskılarla aynı konuya eğilmesi suretiyle yapılan hukuk dışı işlemin hesabını elbetteki alacağız. (A. P. sıralarından gürültüler, nasıl alırsın» sesleri.)

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Elbette alırız. Kanun alır, her şey var elimizde. (A. P. sıralarından şiddetli gürültüler «Tehdit ediyor» sesleri.)

BAŞKAN — Siz devam edin efendim.

MAZHAR ARIKAN (İçel) — Tehdit mi ediyorsun? Burası tehdit kürsüsü değildir.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Öyle değil mi, iyi anla. Senin aklın bu işe ermez.

BAŞKAN — Sayın Arıkan size de söz veririm, kalkar konuşursunuz. Sayın hatip lütfen siz devam ediniz.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — O zaman konunun bugünkünden çok daha ilginç yönde gelişeceğinden şüphe etmiyoruz. Savcı meseleyi ele aldığı anda daha önce bu konuda gerekli tahkikatın yapıldığını söylemiş bulunmaktadır. Hiçbir delile dayanmayan sadece gayriciddî bir ihbar olan eski dosyayı savcının yeni bir delil bulunmadığından ve mücerret ihbardan ötürü takipsizlik kararı ver-

mesi gerekirdi. Veya basın yoluyla ihbarda bulunan muhbirin ifadesine başvurarak delilleri istemesi hukukun bir gereği iken bunların yapılmaması demokratik hukuk düzeni ile bağdaşamaz. Ayrıca dosyanın tek delili diye kabul edilen Yasemin Orhon hakkında olaya tanık olarak dâvet edilen askerî Doktor Hasan Keskiner bu kız meşrep ve her yere girip çıkan bir tipki, kendisine pek itimadedilmez ve sözlerine kıymet verilmez ifadesi hukuk tarihinde az raslanır olaylardandır. Zira iddia edilen MDO Teşkilâtı hakkında bilgi vermesi gereken tanık muhbir hakkında kötümserliğini ortaya koymuştur. Muhbir kızın annesi ise, ifadesinde 1960 yılında Diyarbakır'dan Ankara'ya geldiği zaman gelişini öğrenen kızının kendisiyle karşılaşmaması için kaldığı pansiyonu terk ettiğini, bir doktorun evine sığındığını ve annesinin bütün ısrarına rağmen yanına gitmediğini, intihara teşebbüs ettiğini, tıp fakültesinde tedavi altına alındığını yalnız yaşamadaki ısrarlılığını ve 5 Haziran 1963 ten sonra evine getirildiğini beyan etmiştir. Merkez Komutanlığı subaylarından Sayısoy ise örfi idaredeki sorgusundan sonra muhbir kızın askerî hâkimle alay ettiğinin kendisi tarafından ifade edildiğini belirtmektedir. Muhbir MDO dediği şahıslarla gece - gündüz buluştuğunu, matbaa sahipleri ve gazeteciler, Ayna Fabrikası sahipleriyle tanıştığını, yazıhane ve evlerine gittiğini, münasebetsiz konuları konuşmakta olduğunu saklamakta bir sakınca görmemektedir. Bütün bu ifadeler muhbirin hafif meşrep ve maceracı bir ruha sahibolarak aile eğitiminden mahrum, kendi başına bir şeyler yapmak psikolojisine saptandığının açık delilidir. Böyle bir tip, iddia edilen ve güçlü olduğu bildirilen MDO Teşkilâtı içinde değil, aleni basit bir görevde dahi çalıştırılması mümkün olmayan bir eleman tipidir. Kızın ifadesinde MDO Teşkilâtının malî desteğinin 27 Mayıs Devrim Derneğinden sağlandığını belirtmektedir. Savcının fezlekesinde ise, 27 Mayıs MDO - Millî Devrim Derneğinin ihbardan ancak birkaç ay evvel kurulduğu ifade edilmiştir. Bu şartlar altında ihbar tarihinde ismi geçen yerüstü ve yeraltı teşkilâtlarını birbirine bağlamak imkânsızdır. Muhbir ifadesinin ikinci sayfasında bizim, cemiyetin askerî kolunda çalıştığımız, üçüncü sayfasında ise, toplantılara kendisi alınmadı-

ğı için görgüye müstenit bir bilgisinin bulunmadığından bahsederek tezatlarla düşmüştür.

İfadesinin son sayfasında ise, grupların birbirini tanımadığını kendisinin ancak grupdakileri tanıyacağını, hücre usulü çalışıldığını bildirirken ifadesinin bir yerinde bütün bölgelerdeki diğer şahısların isimlerini sıralamak çelişkinliğine düşmüştür. Hücre usulü çalışan bir teşkilâtta bölgelerdeki şahıslarla, üst gruplar ve askerî konu teşkil eden.. bilinmesi imkân yoktur. Muhbirin ifadesi baştan aşağı tezatlarla dolu olup mücerrette kalmıştır. Kaldı ki, her bir sayfası çelişiklik arz eden bu ifade bugün dahi çelişiklik arz etmese idi yine hukukî yeterlikten noksan olacaktı. Zira herkes istediği ve dilediği şekilde iddiada bulunabilir. Ancak bunların itham edenlerin bağlayıcı olması, hukukî dayanakların bulunması şartına bağlıdır. Şahit ve sair her türlü delilden yoksun iddialar ve ihbarlar ancak iddia edenleri ve ihbarda bulunanları mahkûm eder. Bizim bildiğimiz, Türkiye Cumhuriyetinin mevcut hukuk düzeni buna âmirdir. Kaldı ki, muhbir kız bu gizli teşkilâtta çalıştığını ifadesinde açıkladığına göre onun hukukî statüsü tanık değil, teşkilâtı ele veren suçlulardan biridir. Savcı bu faaliyetlere katıldığını ifade eden Yasemin Orhon hakkında da aynı kanunun ve aynı maddesinin beşinci fıkrası ile dâva açılması gerektiğini çok iyi bilir. Zira Türk Ceza Kanununun 141/5 in fıkrası şöyledir : 1, 2 ve 3 nci fıkralarda yazılı cemiyetlere girenlere beş yıldan 12 yıla kadar ağır hapis cezası verilir. Bu duruma göre Yasemin Orhon bahse konu iddia ve suçta cemiyete girme suçlusudur. Başkalarına atfı cürmide ve MDO hakkında ihbarda bulunması onu bu ihbar ve ikrar sebebiyle mücerimler dışında bırakamaz. Ancak Türk Ceza Kanununun 141/7 nci fıkrası ile cezasından tenzilat yapılır. Ama hiçbir zaman bir tahkikat evrakında şahit sıfat ve sandalyesinde bulunamaz. Savcı kişisel bir marifetiyle sanık Yasemin'i şahit Yasemin olarak takdime kalkışmıştır. Acaba elinizde bulunan soruşturma evrakında Yasemin Orhon sanık olarak bulunsaydı ifadesinin değeri ne olacak? O zaman ifadesinin değeri atfı cürmide bulunan bir sanığın iddiasından ibaret olacaktı. Şimdi atfıcırmı bir delil mi? Bunu inceleyelim. Bu hususta hukuk otoritelerinin fikrini belirtmeye geç-

ileceğüm. Evvelâ ispat vasıtalarından sayılan ikrar veya itirafın ne olduğunu incelemekte fayda vardır.

1. İtiraf mahkemeden evvel olmuşsa bunun ne muteber olmadığı ne de kesin bir delil olduğu söylenebilir. Fakat diğer bütün deliller gibi takdire tabidir. Faruk Erem'in Ceza Usulü Hukukunun sayfa 39 - 40. Feki mahkeme önünde ikrar, kaide olarak diğerlerinin üstünde delil sayılmaktadır. Hâdisemizde Yasemin Orhon'un ifadeleri mahkeme önünde tesbit olunmuş bir ikrar değil. 21 Mayıs darbe teşebbüsü sırasında o gece radyoevinde yakalanmak gibi bir suçluluk durumu içerisinde bulunduğu sırada tesbit edilmiştir.

Sayın senatörler, şu hususu önemle belirtmek isterim ki; kanun nazarında suçlu bulunan Yasemin Orhon bir akliürmi, yani suç atmak, niteliğinde kalmış bir ifadesi ile tahkik evrakı donatılmaya çalışılmıştır. Akliürmi bir delildir mi? Yine hukuk otoritelerine göre suç atmanın delil arasında kabulüne yer verilmemelidir. Suçlu kendini kurtarmak gibi sebeplerle doğru söylemez. Ortaklarını ele vermek suretiyle ceza tenzilatından faydalanmak arzusu ve başkasını ithamda kendi müdafasını aramak suçlu suçu başkasına atmaya sevk eder. Aynı kitaptan. Her halde suç atmaya inanmakta çok tereddüt edilmelidir. Bilhassa ortaklarını ele veren suçlunun cezasının azaltılacağına dair olan kanun hükümleri suçlu masumlara suç atma, onları ortak gibi göstermeye sevk edebilir. Suç atma hakkındaki bu düşünceler tamamiyle doğrudur. Bunlar benim değil, müellifin zikridir. Bu itibarla bir dâvada sadece atfıcırmı ile bir şahıs hakkında hüküm tesisi isabetli sayılamaz. Esasen suç atma bir delil değildir, yine müellifin fikri. Yine aynı mehz, suç atmaya inanmadan evvel suçlunun şahsiyetinin nazara alınmasını tavsiye etmektedir. Bundan başka suç başkasına atmada suçlu için o hâdisede bir fayda bulunabilir. Bu fayda maddi ve mânevi olabilir. Sanığın müdafaa planı için mutlaka bir suçlu göstermek zorunda olması imkânsız değildir.

Şimdi sayın üyeler, Manzini ve Faruk Erem'den naklettiğim bu mütearifelerin ışığı altında Yasemin Orhon'un ifadesinin mahiyetini araştıralım.

1. Yasemin Orhon tanık değil, sanıktır. Ama C. Savcısı başka delil bulunmadığından Yasemin Orhon'a sarılarak suç yaratıcılığı gibi bir hüviyete bürünmüştür. Yasemin Orhon, bir şahidin ifadesine göre hafifmeşrep ve kendisine itimadedilmez, her yere girip çıkan bir karakterdedir. Yasemin ihbarı yaptığı zaman 23 yaşındadır. Belirli ve örflerine uygun bir aile murakabesinden yoksun olduğu kendi ve annesinin ifadelerinden anlaşılmaktadır. 21 Mayıs gecesi Radyoevinde yakalandığından dolayı dehşetle korkan bu kız 21 Mayısı bastırın görevli makamlarca çağrıldığında ifade için bir baskı altında tutulduğunu beyan etmiştir. Bu kız kendisini o gecenin faaliyet sorumlundan kurtarmak istemiş, ve 21 Mayıs sanıklarında kalabilmek için MDO ifade verecek isimlerimizden bahsile âdeta takibattan kurulma ilticasına başvurmuştur. Bu itibarla yukarıda büyük müelliflerin niçin atfedirmeye itibar edilmemesi lâzımgeldiğini doğrudan doğruya bir misal ile karşılayalım. Tekrar ikrarın muteber olması için büyük ceza otoritesi Carrara'nın fikrine dönüyorum. Aynen, ikrar hâkim huzurunda, dolayısıyla ve tesadüfen değil, doğrudan doğruya tahsisen olmalı, maddi veya mânevi cebir ile elde edilmemiş, kendiliğinden yapılmış bulunmalı denilmekte. Aksi takdirde adaletin ahlâksızlıktan faydalanmış olacağı hükmüne varılmaktadır, diye ilâve etmektedir. Kararının fikri, benim değil, bu otoritenin. Esasen bu husustaki Yargıtay içtihatları da mevcut bulunmaktadır. Memleketimizin yegâne Adli Yüksek Mahkemesi Yargıtayın müstekar, yıllardan beri yerleşmiş içtihadına göre hâkim huzurunda ikrar veya ihbarın aleyhte delil niteliğinin kabul edilebilmesi için başka inandırıcı delillerle teyit ve itmam edilmesi zaruridir. Suç tasnii mahiyetini taşıyan ve ihbarı yaptığı savcılıkça kabul edilen Yasemin Orhon'un alınan ifadesi baştanbasa birbirini çürütecek tezatlarla doludur. Hiç şüphesiz böyle gelişmelerle mânasız bir mahiyet taşıyan ve hukuk bakımından hiçbir değeri olmayan ihbara dayanılarak her hangi bir işlem yapılması söz konusu olamaz. Diğer bir yünden delilsizliği ve yetersizliği Yargıtay kararı ile sübut bulan bir karardan da bahsetmek isterim. Bu Yargıtay Beşinci Ceza Dairesi Başkanlığının 188/23 sayılı ve 18 . 7 . 1967 tarihinde verilmiş olan MDO yöneticisi olarak is-

mi geçen Egesel'in muhakemesinin me'ine dair karardır. Yargıtay Beşinci Ceza Dairesi esas No. 188. Hâkim Naci Benli, Kâtip Nevzat Kayahan. Yargıtay Birinci Ceza Dairesi Üyesi Ömer Altay Egesel.. Memleketteki demokratik idareyi devirecek yerine bir askeri iktidarı ikame eylemek gayesiyle kurulduğu iddia olunan Millî Devrim Ordusu altında gizli teşkilâta dâhil bulunduğu ileri sürülen Yargıtay Üyesi Altay Ömer Egesel hakkında Hâkimler Kuruluna tevfikân tahkikat yapılması için tetkik edilen evrak Ankara C. Savcılığına 8.5.1967 tarih ve 1967/97 numaralı yazı ile Yargıtay Birinci Başkanlığına tevcih edilmiş ve dairemiz Başkanı Münir Naci Benli tarafından tahkikatın yapılması 9 . 5 . 1967 gün ve 2426 numaralı derkenarla tensibedilmesi üzerine mezkûr kanun gereğince yapılan gizli tahkikat sonunda :

1. Olayın muhbiri bulunan Yasemin Orhon, Karşıyaka'da Sorgu Hâkimliğince şahit sıfatıyla ve yeminle dinlenmiş ve Yargıtay Üyesi Altay Ömer Egesel'in Millî Devrim Ordusu adı altındaki gizli teşkilâta dâhil bulunduğunu duyduğunu ve fakat ne gibi bir sıfatı olduğunu ve ne şekilde faaliyette bulunduğunu bilmediğini bildirmiştir.

2. Muhbirin annesi olan Güzide Atafırat da Altay Ömer Egesel'in bu teşkilâta dâhil bulunduğunu işittiğini, faaliyetleri hakkında kesin bir bilgisi olmadığını yeminle ifade etmiştir.

3. İstanbul 4 ncü Sorgu Hâkimliğince dinlenen gazeteci Avni Ateş, Millî Devrim Ordusunun gayesi hakkında Hava Kuvvetleri Komutanının basına intikal eden beyanları dışında bu teşkilâtın ne gibi faaliyette bulunduğu hususunda doğrudan doğruya bir bilgiye sahip olmadığını, Yargıtay Üyesi Altay Ömer Egesel'in Millî Devrim Ordusu ile irtibatı olduğuna mütedair bir bilgi ve delili bulunmadığını üç sayfalık yeminli şahadetine açıklamış bulunmaktadır.

4. Yargıtay Üyesi Altay Ömer Egesel sorgusunda gazetelerdeki havadislerden başka «Millî Devrim Ordusu» adı altındaki gizli teşkilâttan ve faaliyetlerden haberdar olmadığını ve kendisinin bir bilgisi bulunmadığını bildir- miştir.

5. Ankara Cumhuriyet Savcılığının 7.7.1967 tarih ve 1967/92 sayılı yazısında ise başka delillerin elde edilmediği cevaben bildirilmiştir.

Yukarda adları yazılı tanıklar yeminli şahadetlerinde Yargıtay Üyesi Altay Ömer Egesel'in «Millî Devrim Ordusu» namı altındaki gizli teşkilâtla ilgisi bulunduğuna mütedair bir beyanda bulunmamışlar ve başkaca bir delil elde edilmemiş, edilememiş olduğundan CMÜ Kanununun 197 nci maddesi uyarınca talep veçhile adı geçenler hakkında muhakemenin men'ine 18 . 7 . 1967 gününde karar verildi. Yargıtay Beşinci Daire Başkanı.

Bizimle aynı suç iskemlesinde aynı suç iddiasıyla sanık olarak gösterilen Egesel hakkında delil yetersizliği gerekçesiyle men'i muhakeme kararı verilmiş iken bizim yasama dokunulmazlığımızın kaldırılmasına yine bu aynı dosyaya dayanarak nasıl karar verilebilir?

BAŞKAN — Sayın Özkaya, konuşmanız daha uzayacak, öyle tahmin ediyorum ve konuşmanız yazılıdır. Tüzüğümüze göre, muayyen bir müddetten sonra yazılı konuşmalara devam edebilmek için Heyeti Umumiyeden karar istihsal etmek lâzımdır. Sayın Özkaya'nın konuşması yazılı olduğu için ve daha da sürme istidadı, devam etme istidadı taşıdığı için bu husus için oyların müracaat ediyorum.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Efendim, müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Ne hususunda efendim?

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Şahsan bu benim savunmamdır, bunun müddetle mukayyedolmasına imkân yok.

BAŞKAN — Tahmin ediyorum, Heyeti Umumiye de bu şekilde takdir edecektir. Fakat, Tüzükte başka bir hüküm olmadığı için...

Evet, oylarınıza müracaat ediyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurunuz.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Teşekkür ederim.

Burada dikkat edilmesi gerekli ve önemli bir nokta da tanıkların görgü şahidi olmadığı ve haber kaynaklarının ismi geçen muhbir kız olmasıdır. Demek ki, olayda Cumhuriyet Savcısının ilihstirdiği tanık ifadeleri Yasemin Orhan'dan duyduklarını nakilden ibaret olup, başkaca hiçbir hususu bilmediklerini beyan etme-

leridir. Cumhuriyetimizin adliye tarihinde böyle gayriciddî bir tek kızın ifadesi esas alınarak bütün söylediklerinin doğru kabul edilerek başkaca bir delile ihtiyaç göstermeyen dosya tanzimi bu işlemi yapanları ve yapılmasına emir verenleri mahkûm edecektir, bir gün. Bir hükümetin korkarak ucunu yakalamaya çalıştığı, dev cüsseli gösterdiği bir MDO teşkilâtından bir meczup kıza sarılması aczin ifadesinden başka bir şey değildir. Hükümet, eğer gücüne ve örgütüne güveni varsa, bu dev MDO teşkilâtını ortaya çıkararak Türk milletine ve bizlere gösterebilme hünerini başarmalıdır. Tanıklardan o zamanki Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu bu konudan malûmatı bulunmadığını beyan etmiştir. Evine beyanname atılan ve MDO cular tarafından imha edilecek şahıs olarak gösterilen Gökhan Evliyaoğlu ise tanık olarak verdiği ifadede, itham edilen MDO cuların âdeta savunmasını yapmıştır. Muhbirin bahsettiği Gökhan Evliyaoğlu'na ait Maltepe'deki araba olayını bizzat Gökhan Evliyaoğlu ifadesinde yalanlamış, MDO teşkilâtı içerisinde gösterilen şahısların bilmediği MDO teşkilâtına karşı kendisini koruduklarını ve 27 Mayıs Millî Devrim Derneği ile ismi geçen teşkilâtın bir ilgisi olmasına imkân bulunmadığını bildirmiştir. Merkez Kumandanlığı istihbarat subayı ve Millî Emniyette görevli albay ise, daha önce yukarda bahsettiğimiz ilk ihbar sırasında görevleri dolayısıyla muhbir kızın ifadesini alan şahıslardır. Tahkikatı yapan savcı bu görevi faraza bir başka savcıya yükliyerek tanık olma külfetine katlanırsa ve görevi sırasında muhbirin söylediklerini beyan ederse, bir tanık daha fazlaşmış olacağından hiç değilse tanık sayısını artırma yönünden gayet uygun bir çaba sarf etmiş olacaktır. Nitekim, Merkez Kumandanlığı istihbarat subayı bu teşkilâtın gayesi, faaliyeti ve kimlerin bulunduğu hususunda hiçbir bilgisinin ve buna dair hiçbir delil ve dökûmanın olmadığını, sadece görevli olarak ifade alırken muhbirlere duyduklarını belirtmiştir. Millî Emniyetteki görevli albay da, aynı mealde ifade vermiştir. Tanık Keskiner ise, yukarda söylediğimiz gibi muhbirin aleyhinde kanaat belirterek teşkilât hakkında hiçbir bilgisi olmadığını söylemiştir. Nihayet tanık olarak dinlenen muhbirin annesi de, vermiş olduğu iki ifadede çelişikliğe düşmüş ve kı-

zından duyduklarını tevsik edecek hiçbir dokümanı olmadığını söylemiş, savcının ısrarına rağmen, olaya şahadet edecek tek bir isim verememiştir.

Suç unsuru sayılan beyanmeler hakkında mesken aramaları dahi yapılarak Cumhuriyet Savcılığının giriştiği tahkikat onları umdukları sonuca ulaştırmamıştır.

Sayın senatörler, şimdi bu itham dosyasının komisyonlardaki müzakere ve kararlarına geçelim. Önce alt komisyon raporunu inceliyelim. Alt Komisyonunda dokunulmazlığımızın kalkmasına karar verilmiştir. Beş üyeden teşekkül eden Alt Komisyonun iki üyesi bu karara muhalefet şerhi vermiş bulunmaktadır. Bu iki üyenin muhalefet şerhlerinin nedenlerini kendi kalemelerinden okuyalım.

**Refet Rendeçi : Muhalifim, dosya noksan-
dır, tamamlanması için savcılığa iadesi icabeder.
Mustafa Tıǧlı : Sebebi muhalefetim eklidir.**

Sayın Tıǧlı'nın muhalefet şerhi şöyledir : Büyük bir kumandanlık mevkiini ihraz etmiş bulunan Sayın Tansel'in Türkiye kamu oyunu meşgul edecek derecede vahim ve birçok delilleri muhtevi olarak vâkı beyanatı üzere matbuatta negredilmiş bulunan iddia ve ithamlar savcılıkça ihbar telâkki edildiği ve bu tahkikata mesnedolarak alındığı bevan olunduğu halde, Sayın İrfan Tansel'in ifadesinin alınmaması bir ihmâl ve zühul eseri olarak mütalâadan makrundur. Kanaatim odur ki, ifadesine başvurulmamış olması kasta makrundur. Binaenaleyh, delillerin kasden tesbitinden kaçınılmak suretiyle evrakı delil noksanı ile mâlûl olarak gönderilmiş bulunması karşısında sanık olarak gösterilen zevat aleyhine veya lehine bir kanaat izharına imkân bulunmadığından ve şayet Sayın İrfan Tansel'in şahadetine başvurulmaması, mevcudolan diğer şahadetin kuvvetine isnadedilirse maalesef dinlenen şahitlerin ifadeleri ciddiyetten son derece uzak ve bilhassa Yasemin ismindeki şahsın, şahıs ve hâdise göstermeksizin dedikodudan ibaret beyanları ne dâva açılmasına, ne de evrakın Cumhuriyet Senatosuna kadar gönderilir mahiyette olmadığından evrakın berayı ikmal Cumhuriyet Savcılığına geri gönderilmesi lüzumu kanaatindeyim.

Görülüyor ki, bu iki şerhin gerekçesi de dokunulmazlıkların kalkınmasına konu teşkil eden ithamın gayriciddî olduğunu ve delil kifayetsizliğinden ötürü kesin bir karar imkânsızlığını ifade etmektedir. Aslında bu iki ifade de savcı ve muhbir ağır bir tenkide hedef olmakta, sonuç, olarak dokunulmazlığın kalkmasına konan muhalefet şerhleri komisyonun diğer üyelerinin kararlarına olanca ağırlığı ile savunmuş bulunmaktadır. Görülüyor ki, yukarıdan beri ithamın gayriciddî oluşu hakkındaki izahatımız komisyonun muhalif üyeleri tarafından da açıklanarak itiraf edilmiştir. Komisyon raporunda ise muhalefet şerhini veren bâzı üyeler delillerin takdirinin Cumhuriyet Savcısına aid olduğunu, bu itibarla Parlâmentonun bunlar üzerinde söz sahibi bulunmadığını ileri sürmektedir. Bu yeni görüş, şu mantikî sonucu doğurmaktadır. Savcı bir Meclis üyesi hakkında dosya tanzim ederek yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını talebedince yapılacak işlem, Meclisin otomatik olarak dokunulmazlığın kaldırılmasına karar vermesi gereklidir. O halde, yasama dokunulmazlığı sadece bir isim olmaktan öteye geçemez. Böylece yasama dokunulmazlığını yaratan sebepler ortadan kaldırılmıştır.

Netice olarak: Meclis savcılık tezkeresini tasdik etmek mecburiyetinde olan bir merci haline getirilmiştir. Bugünedek gelen dosyalarında bu gerekçe ile tasdik gerekir idi. Böylece yasama dokunulmazlığı savcılarının mutlak takdir hakkına terk edilerek işlemez hale getirilmiştir. Muhalefet şerhi veren üyelerin bu gerçekleri yanında dayandıkları diğer gerekçe onları çelişikliğe düşürmektedir. Bir yandan delillerin takdirinin savcıya aid olduğu ifade edilirken diğer yandan meselenin ciddiyetinin takdir hakkı komisyon ve Senatoya tanınmaktadır. Gerçek şudur ki, delillerin takdiri nihai olarak savcıya değil mahkemeye aittir. Savcılar Adalet Bakanının emri ile de tahkik yapılıp delili toplarlar. Bu görüş yasama dokunulmazlığının kaldırılmasının, Adalet Bakanı ve Hükümetin takdirine terk etmektir. Parlâmentonun haklarını bu kadar hafife alan zihniyetin Parlâmento içerisinden çıkması demokratik rejimlerde eşi bulunmıyan bir örnektir.

Sayın senatörler, bütün bu gerçekler karşısında yasama dokunulmazlığımız bir kısım üyeler ta-

rafından niçin kaldırılmak istenmektedir? Anayasanın 79 ncu maddesi siyasi sakıncaları ortadan kaldırmak ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine çeşitli baskıların dışında görev yapma imkânını sağlamak amacı ile bir yasama zırhı giydirmiştir. Maddenin son fıkrası önemli bir hüküm vaz'etmektedir. Meclislerdeki siyasi parti gruplarınca yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınmaz, demektir. Demek ki, Meclislerdeki siyasi parti gruplarının oy çoğunluğuna güvenip geçerli ve tutarlı sebepler aramaksızın kendi kafasında olmiyan Meclis üyelerini uzaklaştırması ve adli takibatlarla uğraştırması imkân dâhilinde değildir. Anayasa siyasi bir partinin dokunulmazlık konusunda karar alamıyacağını hattâ görüşme dahi yapamıyacağını söylemekle bir merkezden idare edilen kulusi dahi önemiştir. Zira bu madde açıkta yapılmıyan bir görüşmenin gizliliğine aslâ cevaz vermemektedir. Eğer bir siyasi parti kendi içinde bâzı üyelerin yüz kızartıcı suçlarını delillerle dolu dosyalara rağmen ele almaz, onları himaye eder ve kendi partisinden olmiyan ve mevcudiyetinden huzursuzluk hissi duyulan üyelerin dokunulmazlıklarını muvazzah anlaşmalarla kaldırmaya yeltenirse bu eski bir hastalığın nüksetmesi demektir. Ve yine bu 1960 Meclis Tahkik Komisyonunun kurulma hevesinin bir başka tezahür şeklidir. Ancak meşru yoldan gelmekle meşru olarak iktidarda kalmak birbirinden tamamen ayrıdır. Kendi geliş kaynağının kendini bağlayıcı bulduğu hükümleri budayıp işine gelen hükümleri yeşertmek meşru olarak iktidarda kalmanın yolu değildir. Ne söylenirse söylenirse biz çoğunluk temsilcileriyiz diye azınlığı hakları çiğnenmeye başlanırsa orada demokratik rejimin yürümesi imkân dâhilinde değildir. Biz şahsi kâr ve zararın hesabını yapmadığımız hissi davranmadığımız için hiçbir meselede zararlı çıkmadık ve çıkmıyacağız.

Sayın senatörler, şimdi Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün 140 nci maddesine geçiyor ve bu maddeyi inceliyoruz. Bir Cumhuriyet Senatosu üyesine suç teşkil eden bir fiil isnat edilir ve Alt Komisyon isnadın ciddiyetine ve yasama dokunulmazlığının kaldırılması talebinin siyasi maksatlara dayanmadığına kanaat getirirse, demektir. Isnadın ciddi olmadığını

da herkes ittifak ettiğine göre yasama dokunulmazlığının kaldırılması isteği siyasi maksatlara dayanmaktadır. Bu tutum ise Anayasa ile birlikte Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün çiğnenmesinden başka bir anlam taşımaz. Tabii senatörlerin dokunulmazlığı da kalkar tartışmasını açmak isteyenler önce ciddi bir dosya ile gelirlerse delillerle mücehhez bir iddiada bulunurlarsa bu tartışmayı o zaman yaparız. Bu Mecliste şeref ve haysiyet kırıcı suçlarla itham edilenlerin dosyaları hasır altı edilecek halktan gizlenecek ve bağımsız hâkimler eline gönderilmeyecek ve hiçbir delil olmiyan dosyalar hazırlatılarak komplalar kurulacak üzerimize siyasi ağırlıklar konmaya çalışılacak ve bizden bu kararlara uymamız istenecek. Bu zihniyetin temsilcileri suç konusuna bu kadar hassas ise kendi içindeki üyelerin dosyalarını ele alsın ve bütün milletin gözleri önünde onları adalete teslim etsin. Eğer biz de böyle ciddi suçlarla itham edilsek o zaman tabii senatörlerin dokunulmazlığı konusunu tartışmanın ötesinde tutmasını biliriz. 79 ncu madde yasama dokunulmazlığının kaldırılmasında devre sonuna veya üyelik sıfatının sona ermesine bırakmak gibi bir usul öngörmemiştir. Anayasanın 79 ncu maddesinin ikinci fıkrası Meclis üyeleri için üyeye yapılan ithamın ve tanzim edilen dosyanın ciddi olup olmadığını esas almıştır. Nitekim Senato İçtüzüğü de aynı kıstası öngörmüştür. İster milletvekili gibi 4 sene ister senatörler gibi 6 sene görev yapan bir üye olsun suç izafesi halinde tetkik edilecek tek husus bu ithamın ciddiyetidir. Bundan dolayı suç ortakları halen kesin kararlar mahkûm olmuş kişilerin senatörlükleri nasıl olsa sona erecektir düşüncesi ile yasama dokunulmazlıklarını kaldırmamak ne derece Anayasaya aykırı ise aleyhine hiçbir delil bulunmiyan süresiz bir senatörün yasama dokunulmazlığını kaldırmakta o derece Anayasaya aykırıdır. Tabii senatörlerin bu sıfatlarının ömür boyunca devam etmesinden bâzı sonuçlar çıkarmak isteyenlere Anayasa hükümlerini dikkatle okumalarını tavsiye etmek zorundayız. Yasama dokunulmazlığının kaldırılması bir başka müessesedir. Bir mahkûmiyet hükmünün infazı başka bir müessesedir. 79 ncu maddenin 3 ncu fıkrası zaten 68 nci maddede söz konusu olan suçlardan dolayı mahkû-

miyetler dışında kalan cezaların infazını üyelik sıfatının sonuna bırakmıştır. Bu itibarla tabii senatörlerin diğer Meclis üyelerinden farklı bir statüye tabi olmaları yasama dokunulmazlığının kaldırılmasında değil hükmedilecek cezaların infazında olabilir. Bu ise esasen Meclislerin takdirine bırakılmıştır. Ve Anayasada kesin hükme bağlanmıştır. Vakıa burada izafe edilen suç ağır cezalı bir suç olması itibariyle mahkemece hüküm giyildiği takdirde 80 nci maddeye göre üyelik sıfatı düşecektir. Ancak bu hal bütün senatörler için söz konusudur. Binaenaleyh, böyle bir suçla suçlanan senatörün sıfatı ne olursa olsun santör olarak görevde devamda eşitlik bulunmaktadır. Şu halde seçilmiş bir senatöre bilfarz ağır cezalı bir cürüm atfedilse ve huzuruza gönderilen dosyada hiçbir ciddi delil bulunmasa buna rağmen sadece izafe edilen suçun mahiyetini dikkat nazara alarak yasama dokunulmazlığını kaldıracağını mısınız? İşte bu sorunun cevabı partili olma anlayışı içinde cevaplanırsa Anayasa hudutları aşılmış olur. Anayasayı kişisel özlem ve siyasi maksatlarla yorumlamak ve uygulamaya geçmek tehlikelerle dolu bir yola yöneliştir.

Sayın senatörler, bugün bizi demokratik nizami yıkmak teşebbüsü ve ihtilâlciler olmadan dolayı yargılamaya kalkışılmaktadır. Aslında bu yargılama isteğinin 27 Mayıs ihtilâlcileri oluşturmuzdan ileri geldiğini anlamakta hiç kimse güçlük çekmeyecektir. Bütün bu konuşmalarımız kurduğumuz müessesenin ve rejimin yaşaması için gösterdiğimiz sabırlı çabalarıdır. İhtilâlden gelip gerçekten inandığımız bu müesseseleri getiren bizlere gizli teşkilât kurmakla itham etmek safdillik olur. Ancak bu çok önem verdiğimiz müeseseye toplananların yapacakları her türlü haksız işlemin savunucusu da olacak değiliz. Anayasa dışı davranışlarda Meclis bekçiliği yapma ve âkıbetini her türlü şartlarda koruma taahhüdü kimseden istenemez. Hukukî mesnetten mahrum bir dosya ile dokunulmazlıklarımızın kalkması Anayasa ve mevcut hukuk düzenine göre imkân dâhilinde değildir. Ancak Anayasa ve mevcut hukuk düzenine karşı gelmeyi Meclisteki oy çoğunluğuna bağlayan zihniyet bu dokunulmazlığın kaldırılmasına elbette karar verebilir. Bu kararın muhasebesini de biz yapacak değiliz. Meclis için-

de kaba kuvvetle hukuka meydan okuyan zihniyetin demokrasiyi izliyen memleketlerde mahkûm olmadığı görülmemiştir. En iyi dileklerimizle (M. B. K. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Özkaya, konuşmanızı sonuna kadar dinledik. Şimdi şüphesiz söz sırasında kayıtlı olan diğer arkadaşlarımız konuşacaklardır. Ancak yeni konuşacak üyelerin konuşmaları sırasında bazı zanlar altında konuşacak olurlarsa ben Senatonun sükûnunu muhafazada acze düşerim. Bu itibarla sizden ricada bulunacağım iki hususta; lütfen tavzihte bulunmanızı rica edeceğim. Birincisi; hesabını sorarız veya alırız şeklinde bir beyanınız oldu. Bu beyan normal, hafif, yumuşak mânada bir tehdidi tazammun etmez. Ama sert bir mânada tahdide kadar da varabilir. Nitekim bu mânaya alan arkadaşlarımız bulunmuştur. Ben bu mânada anlamamakla beraber, bunun tavzihini rica ediyorum, bir.

İkincisi, Mecliste hasıraltı edilecek dosyalardan bahsedildi. Yanlış anlamadımsa, Herhalde yanlış anlamışımdır. Bir de bu hususu tavzih ediniz. Çünkü her ikisi de esasen tüzüğü müze göre suçtur ve gerektiğine göre hareket etmek mecburiyeti vardır. Esasen demin arz etmiş olduğum gibi, arkadaşların cevapları sırasında da sükûnu muhafaza etmekte acze düşebilirim, bana yardım ediniz buyurunuz.

MEHMET ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Sayın Başkan, Türkiye Cumhuriyetinde savcılık makamına oturmuş bir şahıs mutlak muayyen kanunlara tabidir. Gayet tabii ki bunun hesabı sorulur, yaptığı yanlış işlerden dolayı. Diğer husus ise

BAŞKAN — Tavzih edilmiştir. Çünkü tehdit Cumhuriyet Senatosuna mensubolan arkadaşlarından bir veya birkaçını istihdaf ettiği takdirde suçtur ve böyle bir durum mevzuubahs değildir, evet efendim.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Şahıslarla alâkası yoktur. Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Evet efendim bu mânada aldık.

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — İkinci husus?

BAŞKAN — İkincisi, Mecliste hasıraltı edilmiş bir dosya var mıdır?

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Yukarıda suç delilleri tam olan dosyaların olduğu kanaatindeyim. Ve bunun için bunları söylemiş bulunuyorum.

BAŞKAN — Yani hasıraltı edilmiş midir?

ŞÜKRAN ÖZKAYA (Devamla) — Aşağıya getirilmemiştir.

BAŞKAN — Yani aşağıya getirilmemiştir mânasıdır.

OSMAN ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Söz istiyorum efendim...

BAŞKAN — Bu konuda grup adına söz vermiyeceğim. Grup adına bu konuda karar alınmaz ki sözü olsun. Şahsan isterseniz size sıranızda söz veririm.

Şimdi söz sırası Sayın Nahit Altan'ındır. Ancak Sayın Ekrem Acuner'de söz istemişlerdir. Şimdi görüşmek istiyorlarsa Sayın Ekrem Acuner kendisine söz vereceğim...

EKREM ACUNER (Tabii Üye) — Sonra istiyorum efendim...

BAŞKAN — Sayın Altan buyurunuz.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Sayın Başkan muhterem arkadaşlarım ben önce bu komisyon raporunun, tüzüğün anladığı mânada şartları ihtiva etmediğini arz edeceğim.

Mesele bir dokunulmazlığın kaldırılması tüzük, Anayasanın bu hususta sarîh olarak belirtmediği usulün 140 ncı maddesinde dercedilmiştir. Burada bazı şartlar söylemiştir. Bu şartların tahakkuku halinde alt komisyonun gerekçeli bir karar yazmasını emretmiş. Biz elimizdeki komisyon raporunu alıyoruz 6 satırlık bir gerekçe gibi mütalâa var. Bunun 2 satırı arkadaşlarımızın isimlerini zikretmek suretiyle isnadedilen suçtan bahsetmekle geçmiş. Ondan sonra gerekçe olarak gösterilen husus fiilin vasf ve mahiyeti, Anayasanın maddesi, İçtüzüğün maddesi zikredilmiş, ondan sonra üyelik sıfatının sona ereceği zamana bırakılmasına karar verilir demiş. Böyle bir mühim mevzuda 15 kişilik bir komisyonun ekseriyeti ile verilen kararda ve bilhassa bu hususta tüzüğümüz mürettep adedin salt çoğunluğunu aradığı bir mevzuda ekseriyetin, komisyonun ekseriyetinin kararının buraya tam mânasiyle gerekçeleri ile geçmesi, Umumi Heyete bunlar verildiği zaman, dağıtıldığı zaman Umumi Heyet müzakeresi sırasında

komisyonun fikir ve mütalâasına burada muttali olmadan daha evvel muttali olup icabederse bu gerekçelere karşı veyahutta lehinde veya aleyhinde konuşmalarını ona göre yapması iktiza ederdi. Evvelâ ihtilâfımız buradan doğmaktadır. Çünkü şurada mevcut arkadaşlarımızın çoğu komisyonun hakiki gerekçesinin ne olduğunu şurada ancak komisyon sözcüsü çıkıp konuştuktan sonra muttali olmuştur. O vakte kadar gelen arkadaşlarımız muhtelif şekillerde beyanlarda bulunmuşlardır. Ondan sonra gelen arkadaşlar da maalesef buna yeni muttali oldukları için müktesebatları tam mânasiyle bulunmadığından belki mevzuu dağıtmışlardır. Biz isterdik ki, komisyon bunu geri alsın, şu ışık altında yeniden bunu gözden geçirsin ve esbabı mucibesini esaslı şekilde yazsın ve ondan sonra karşımıza gelsin. O zaman hepimiz isabetli bir karar vermek huzuru içinde buradan ayrılabiliriz. Ama bugün şu komisyonun raporu ile, verdiği izahatla hiçbir zaman ben buradaki arkadaşların isabetli bir karar vereceğine de kaani değilim. Ne diyor 140 ncı madde? Bir Cumhuriyet Senatosu üyesine suç teşkil eden bir fiil isnadedilirse ve alt komisyon isnadın ciddiyetine ve yasama dokunulmazlığının kaldırılması talebinin siyasi maksatlara dayanmadığına kanaat getirir ve kovuşturma konusu olan fiilin komisyondaki etkisi bakımından, yahut üyenin şeref ve haysiyetini koruması yönünden dokunulmazlığın kaldırılmasında zaruret bulunursa yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında gerekçeli bir rapor düzenler diyor. Burada unsurları saymış, evvelâ komisyon bu işin ciddiyeti hususunu tetkik edecek. Delilleri değil. Birçok arkadaşlarımızın ve komisyon sözcüsünün burada beyan ettiği gibi delilleri tahlil etmeye, değerlendirmeye hiçbir zaman hakkı ve salâhiyeti yoktur. Bu ancak kaza organına atfedilmiş mevdu bir vazifedir. Burada delilleri konuşturuyoruz. Delilleri konuşturmak bir nevi kaza organının vazifesine taarruz etmektir.

Hukukçu arkadaşlarım gayet iyi takdir ederler. Kanun ne zaman delilleri aranması gereklidir, ne zaman hangi hususta ne şekilde suç isnatları takdir ederler bunu sarahaten beyan eder, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda tevkif için sebep ararken evvelâ kuvvetli delil ve emare der, ondan sonra da altında diğer şartları sıralar. Kaçma ihtimali var ağır suçtan do-

layı bir itham olacak ve saire, burada kanun koyarken ne demiş isnadın ciddiyeti denmiş. Eğer delil bakımından deseydi isnadın demiyecekti, kuvvetli delil ve emare diyecekti. Biz burada öyle ise komisyon olarak delil ve emare aramıyacağız. Ciddiyetini arıyacağız için. Yalnız bu da kâfi değil. Çünkü arada veya dememiş ve dememiş.

Yasama dokunulmazlığı kaldırılması talebinin siyasi maksatlara dayanmadığı demiş yokluğumuz ikinci husus siyasi bir maksat yönünden mi bu arkadaşların dokunulmazlığı kaldırılmak isteniyor, ondan sonra bunların yanında ikisi de kâfi gelmiyor. diyor ki, fiilin kamu oyundaki etkisi bakımından düşüneceğiz bu da aranmış mıdır? Hayır aranmamıştır. Komisyon raporunda zaten belli değildir. Şuradaki ifadelerden de bunun kamu oyundaki etkisinin ne olduğu hususu da tahkik edilmemiştir. Kamu oyu mevzuubahsolurken, üyenin şeref ve haysiyeti bahis mevzuudur. Şimdi bu bakımdan işi ele alacak olursak işin ciddiyeti muhterem arkadaşlar memlekette bir 1924 Anayasası var, bu Anayasaya göre kurulmuş Hükümet var. Bu Hükümetin bilâhara vazifesinin suiistimal edildiği ve diğer birçok suçların yanında en büyük suç olarak da Anayasayı ihlâl, yani diktaya gitmek memlekette tek şahsın veya zümrenin hâkimiyetini kurmak iddiası var. Bu iddiayı ortaya atan arkadaşlarımız bugün bir kısmı burada ve bunlar ihtilâl yapıyorlar onları deviriyorlar ve suçluyorlar. Keza aynı arkadaşlarımız bu iddiayı yaptıktan sonra 38 kişi olarak buldukları komiteden yine 14 arkadaşını aradan 3 - 4 ay geçtikten sonra dikta rejimine gitmekle ve bunu temin için gereken tedbirleri almak iddiası ile kendi komitelerinden dışarı çıkarıyorlar. Yani kendilerinin bir demokratik nizam isteyen bugünkü şu Anayasanın koyduğu hükümleri arzular bir zihniyete mensub olduklarını belirtiyorlar. Ondan sonra bu arkadaşlarımızın içinden beş tanesi bilâhara vukubulan bâzi hâdiseler sebebiyle bu fikrin aksi bir fikir ile yani dikta rejimine giden bir zihniyetle meşbu olduklarından ve bunun hazırlıklarına girdiğinden dolayı bir suç isnadı ile karşı karşıya bulunuyorlar. Bunun geçmiş hâdiseleri de göz önünde bulundurularak memleketin ortamı göz önünde bulundurularak ve arkadaşlarımızın bilhassa şahsi-

yetleri nazarı itibara alınarak şahsiyet takdiri mühim bir mevzudur, kamu oyu bakımından. Çünkü kamu oyu bunu nasıl değerlendirecek? Memlekette anarşi var diye değerlendirecek, gazeteler yazmış... (Işıklar sönmüştür.)

(Gözün görmüyor şimdi sesleri)

Affedersiniz Işıtan bu yazı buraya kim tarafından getirildi yazıldı ise ona söyleseydin senin hüsnüniyetinden şüphe etmezdim. Zatiâlinizin cinsinin ne olduğunu bildiğim için karanlıkta gözüm görmüyor...

BAŞKAN — Sayın Altan siz doğrudan doğruya fikirlerinizi beyan ediniz, rica ederim karışıklık konuşmayın.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Açıklayın kimdir?

NAHİT ALTAN (Devamla) — Kim bana lâf attıysa efendim demin biraz evvel.

BAŞKAN — Devam ediniz rica ederim.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Karanlıkta gözümün görmediğini söyleyen arkadaşlara söylüyorum.

BAŞKAN — Sayın Altan, rica ederim devam ediniz fikirlerinizi ifade için geldiniz buraya münakaşa için gelmediniz.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Zaten onu yapıyoruz efendim, fikirlere tahammülü olmayanlar belli oluyor. Üstelik burada mühim olan bir mevzu da ihbarı yapan şahsın bulunduğu mevki, şahsiyeti ve bâzi olaylardaki tutumu. Binaenaleyh burada bir mevzu doğuyor ortaya. Bir taraftan demokratik nizamı kurmak sözünü vermiş ve kurduğu iddiasıyla daima iftihar eden bir şahıslar grubu var ve bunların içinde beş altı arkadaşımız. Bir tarafta da yine aynı şekilde bugün memlekette kendisine mühim bir vazife tevdi edilmiş şahsiyeti, geçmişi bilinen bir şahıs var. İddiayı, isnadı ortaya atan bu şahıs burada iki gruptan birinin şerefi bahis mevzuudur. Kamu oyunda bu iddiayı yapan ispat edemezse müfteri durumuna düşecektir. Aksi takdirde ispatladığı takdirde de beş arkadaşımızın geçmişteki bütün hareketleri hüsnüniyetle kabili telif olmayacaktır. Sen bir taraftan demokrasiyi katledenleri itham edeceksin, mahkûm edeceksin, bu memlekette demokratik nizamı kurmakla iftihar edecek, övüneceksin, ama el altından demokratik rejimi yıkmamanın gayreti için-

de bulunmak isnadı ile efkârı umumiyenin karşısına çıkacaksın. O zaman geçmişteki yaptığın hareketlerin hepsi bu iddiayı karşılamadığın takdirde hukuk yönünden seni daima şüpheli karşılıyorum.

BAŞKAN — Sayın Altan henüz ortada hükümü sabit olmuş bir durum yok, rica ederim doğrudan doğruya dokunulmazlığın kaldırılması veya kaldırılmaması lâzımgeldiğine dair görüşünüz ki, selâmetle neticelendirelim bu görüşmeleri.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Efendim, ben 140 ncı maddenin üyenin şeref ve haysiyetini koruma ve kamu oyuna etkisi bakımından vaziyeti açıklıyorum, tavzih ediyorum ne şekilde hareket edilmesi lâzım ve hangi açıdan bunların mütalâa edilmesi lâzımgeldiği hususunu açıklıyorum ve bunun sebeplerini söylüyorum.

SUPHİ GÜRSOYTRAK (Tabii Üye) — Sayın Başkan üyeler için sen diye hitabediyor. Sanıyorum ki, hiçbir üyenin diğer üyeye sen diye hitabetmesine hakkı yok.

BAŞKAN — Bir maksadı olduğunu sanıyorum efendim, buyurunuz.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Afedersiniz, burada hitabım üyenin sıfatını, şahsını kasdederek değil her hangi bir fikirde bulunan şahsı kasdederek fikrin iki tarafını belirtmek bakımındandır, yoksa tenzih ederim, burada sayın demek bir prensip halini aldığı için sayın diyerek bahsedirim. Bir âdâbolduğu için bahsedirim. Ben esasen her şeyi samimi olarak gören bir insan olduğum için samimi olarak değerlendirmenizi rica ederim. Meselenin ehemmiyetini ben arz ederken 140 ncı maddenin bu şekilde anlayış içinde değerlendirilmesi yani şu unsurlarının değerlendirilmesi icabederken ve tartışılması lâzımgelirken komisyonun bunları bu şekilde tartışılmadan direkt, işi bugün müzakerede olduğu gibi bir yönden delillerin takdiri diğer yönden komisyonun raporunun son kısmında üyelik sıfatının sona ereceği zamana bırakılması gibi bir ibareye bağlanması doğru görmüyorum. Esasen bu ibare de burada yanlış gelmektedir. Anayasanın 79 ncu maddesinin 2 nci fıkrasında seçimden önce ve seçimden sonra bir suç işlemiş gibi bir ibare vardır. Bununla sanki bu Anayasa dokunulmazlığın kaldırılması

hususunda seçimle gelenlerin durumu ayarlar gibi bir husus vaaz etmiş, 70 nci madde gereğince, Senatoda bulunan Sayın Milli Birlik Grubu üyeleri arkadaşlarımızın durumunun ne şekilde halledeceği hususunda bir madde zikretmemiş gibi bir durum var. 140 ncı madde ve müteakip maddelerde bu hususta sarahat yok. Burada mühim olan, üyelik sıfatının sona ermesi degildir. Bir tabii üyenin sıfatı hangi hallerde nihayete erer mevzuu umumî kısım olarak birde hususi kısım olarak istisnai hükümler olarak vaz'edilmiştir. İstisnai hükümler üyeliğe mâni hallerin zuhur etmesi bir partiye girmeleri, bunu gösterir bu istisnai haldir. Tabii ve umumi olan hal, Tabii Üyeler için hayati boyunca Senato'da üye bulunmalarıdır. Binaenaleyh Tabii Üyelerin üyelik sıfatının sona ermesine dayanan bir gerekçede esas olamaz. O yönden de zaten münakaşa etmeye lüzum yoktur. Burada mühim olan yine demin de arz ettiğim gibi üyenin zamanı, sıfatı vesairesinden ziyade 140 ncı maddenin aradığı unsurların aranması suretiyle meselenin halledilmesiydi. Bu yönden komisyon raporu tüzüğe aykırıdır. Aykırı olması cihetiyle evveleminde kendilerinin bunu geri almaları ve 140 ncı maddenin anladığı mânada bir raporla umumi heyetin huzuruna gelmesi iktiza eder. Burada yine sözlerimin başında arz ettiğim gibi işin delillerin takdirine girerek değerlendirme ve buna göre neticeye bağlama hususu münakaşa edilmiştir. Bu cihetler burada lüzumsuzdur. Bilhassa Şükran Özkaya arkadaşım bir şahit ve bir muhpirden bahsederek şahidin kişiliğini, sıfatını, geçmişini bütün karıştırdı. Bununla kendisine bir hukukî mesnet aramak iddiasında bulundu. Arkadaşım dosyanın bütün münderecatına vakıf, hazırlık tahkikatı esnasında olan bu dosyanın bütün münderecatına vakıf bu da ayrı bir mesele. Ayrı ayrı delileri aldı inceledi, tahlil etti, madem ki, bu arkadaşım dosyanın bu kadar münderecatına vakıf, şahitlerin ifadeleri arasındaki mübâyetleri belirtecek kudreti haiz, delilleri takdir etme kudretine haiz kendisi de bu isnadın altında bulunduğuna göre burada bunun bütün delilleriyle ibraz edip kendisini bir mahkeme huzurunda müdafaa edecek kadar kuvvetli görüyorsa bunu direkt vazifesini suistimal ettiği asgari bu mânada ifade

buyurdu. Suistimal ettiği iddiasında bulunduğu savcının karşısına gider, bu delillerin hepsini verir rahatlıkla mahkeme önüne çıkmaktan da kurtulabilir. Ama görüyorum ki arkadaşımı burada bütün delileri güzel güzel tahlil etti, izah etti, takdir etti kendisi ve hükmünü de kendisi verdi. Üstelik müddeiumuminin vazifesini suistimal ettiği gibi bir iddianın içine de girdi. Eğer müddeiumumi hakikaten vazifesini suistimal ediyorsa hangi makamlar tarafından ne şekilde bu müddeiumumi hakkında tahkikat ve takibat yapılacağı bellidir, delilleri ile savcıyı şikâyet eder, bu savcı arkadaşımız hakkında gereken işlem yapılır. Burada savcıdan hesap sorulacağını söylemek ve bir nevi kaza organına baskı yapmaya gitmek geçmişi hatırlatarak bir nevi Anayasayı ihlâlden başka birşey değildir. Delilleri yine eğer eleştirecek olursak Ömer Egesel'in bir dosyasından bahsediyor, idare kendi içinde vâkı ihbar gereğince vazifelenirdiği, Kanunu mahsusu gereğince vazifelenirdiği bir şahsı bu işe memur ediyor. Bu şahıs sırf Ömer Egesel'in durumu bakımından tahkikat yapıyor. Binaenaleyh Ömer Egesel'in durumunun ne olduğu hususunu tahkik edip karar veriyor bunun dışında her hangi bir şahsın suçu var yok. Veyahutta buradaki durumu şu veya budur diyek arar vermeye zaten selâhiyetli ve vazifeli olmadığı halde arkadaşımız kalkıp da bunu kendileri lehinde bir delil gibi göstermiş olması ayrı bir mevzu ve bu da kendilerinin kuvvetli olduğunu zannettikleri hususlarda delil arama çabasından başka bir şey değildir. Çok tuhaf lâflar oluyor burada. Hükümet gücü varsa bunları meydana çıkarsın diyor. Hükümet gücü ile mi bu çıkıyor yoksa adli mekanizmanın işe el atmasıyla mı çıkıyor. İş âdli mekanizmaya intikal etmiş, müddeiumumi tahkikat yapıyor. Sonra aradan 3 sene gibi, 4 sene gibi zaman geçmiş. Bu işin vukubulduğu zaman, ki ortam düşünülürse ve rahatça buradan bazen iddia edebiliriz ki, bu işte daha başkalarının da ismi belki vardır da onun için o zaman ört bas edilmiş diye iddia edebiliriz. Kaba kuvvet vesairenden bahsedilirken bununla ne alâkası var kaba kuvvetin ki burada bahsediyorsunuz. O zaman ben de size yine o tarihlerde ve Adalet Partisinin basıldığını ve yüzlerce mebusun efendim baskı altında tutulduğunu ve

bunun da bir kaba kuvvet olduğunu ve o zaman kaba kuvvetten bugün bahseden arkadaşlarımızın şu kürsüye gelipde kaba kuvvetten bahsetmemelerinin calibi dikkat olduğunu iddia ederim. Arkadaşlar burada mevzuları geniş evveliyatlara sonralara götürerek işi çığırından çıkarmaktan ziyade Anayasa ve Tüzükler icabı ne ise onun çevresi içine girerse meselelerimizi daha âdil olarak hallederiz kanaatindeyim. Geçmiş yokluycak olursak o zaman bambaşka hâdiseler de çıkar. Arkadaşımın,

BAŞKAN — Sayın Altan, içtüzüğün çerçevesine girerek vaktimiz doldu. Bu itibarla..

NAHİT ALTAN (Devamla) — Vaktimiz dolmadı Sayın Başkan ben yazılı konuşmuyorum ki, 20 dakika diye tahdidiniz de yok.

BAŞKAN — Hayır mesai bitti. Evvelce alınan karar mucibince, şimdi saat 19 dur. Ancak bir de tahrir vardır, aralıksız devam etmesi için. Sayın Ataklı, Sayın O'Kan ve Sayın Suphi Gürsoytrak aralıksız devamını istemişlerdir. Şimdi henüz söz sırasında kayıtlı olupda konuşmamış olan arkadaşların isimlerini okuyorum: Sayın Sedat Çumralı, Sayın Vecdi Ağun, Sayın Fikret Gündoğan, Sayın Muhittin Kılıç, Sayın Mustafa Tıgılı, Sayın Refet Rendeci, Sayın Deliveli, Sayın İskender Cenap Ege, Sayın Acuner, Sayın Sezai O'Kan söz istemişler ve konuşmamışlardır. Şüphesiz bu okuduğum isimlerden savunmasını yapacak olan kimler sıraya tabi değillerdir. Şimdi okutup oylarınıza sunacağım.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Bir dakikanızı rica edeceğim. Usul bakımından..

BAŞKAN — Rica ederim, müddet dolmuştur, eğer Genel Kurul sizi dinlemek isterse, devamını arzu ederse buna karar verecektir.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Usul bakımından burada bir kişi konuşurken sözü ancak müddetin dolması bakımından kesilir. Ondan sonra oylanır, devamı karar altına alındıktan sonra buyurduğunuz hususla ancak oylamaya gidilir..

BAŞKAN — Sayın Altan, Genel Kurul görüşmeye karar verecek olursa bitirinceye kadar sözünüzü görüşeceksiniz. Ama Genel Kurul aksine karar verecek olursa şüphesiz siz de buna uyacaksınız. Lütfen okuyunuz.

Başkanlığa

Meselenin biran önce halledilmesinde önümüzdeki çalışmalar bakımından faydalar olduğu aşikârdır. Bu bakımdan netice alınuncaya kadar çalışmalarımıza aralıksız devam edilmesini arz ve teklif ederiz.

Tabii Üye Tabii Üye
Mucip Ataklı S. Gürsoytrak
Tabii Üye
Sezai O'Kan

BAŞKAN — Bu usuli bir görüşmedir.

NAHİT ALTAN (Devamla) — Aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Tıgılı daha evvel söz istedi. Sayın Altan lütfediniz bu usulü bir defa halledelim.

MUSTAFA TIĞILI (Sakarya) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlar, Sayın Ataklı Beyin takriri bu müzakerelerin aralıksız olarak devamı ve bir karara bağlanması şeklindedir. Fakat hâdisе beş altı sene evvel vâkı olduğu iddia edilmiş, iki üç sene de tahkikatla geçmiş. Binaenaleyh, ortada acele edilecek bir mevzu yok. Bu hakikaten, fikrî ve akademik bir mevzudur. Enine, boyuna sayın üyelerin üzerinde tetkikat yapmasında hayır vardır. Ciddi

bir karardır, lehde olsun, aleyhde olsun Acele etmek için, yarın tatile gireceğiz, toplanmak için dört ay geri kalacak diye bir şeyimiz yok. Bu, normal olarak celse kapanır, Salı günü, bundan sonraki günlerde normal usule göre müzakere edilir. Ve nihayet biter. Acele için bence asla bir sebep yoktur. Binaenaleyh, önerenin reddine karar verilmesini arz ederim. Saygılarımla.

İSKENDER CENAP EGE (Aydın) — Sayın Başkan, tutumunuz hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Hangi tutumum hakkında? Ben usul içerisinde hareket ettiğimi zannediyorum. Daha evvel Genel Kurulda bir karar var, Mesai 19 a kadar devam eder. Zaman dolduğu takdirde, ben sözü keserim ve tekrar Genel Kurulun kararına arz ederim. Şimdi takririn aleyhinde görüşmek isteyen var mı? Yok... Takriri oylarınıza arz ediyorum. Görüşmelerin aralıksız devamını kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Birleşimi 5 Mart 1968 Salı günü saat 15,00 te toplanılmak üzere kapatıyorum.

Kapanma saati : 19,05

6. — SORULAR VE CEVAPLAR

B) YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. — *Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın, ödünç para verme işiyle uğraşanlara dair sorusu ve Ticaret Bakanı Ahmet Türkel'in, yazılı cevabı (7/394) (1)*

T. C.

Ticaret Bakanlığı 27 . 2 . 1968
İç Ticaret Genel Müdürlüğü
Şube remzi ve No. B-4898-1-4/3884
Banka ve Kredi

Konu : Cumhuriyet Senatosu Üyesi Sırrı Atalay'ın yazılı soru önergesi hakkında.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına
İlgi : 13 . 1 . 1968 gün ve 4/661 sayılı yazı

(1) — Bakanlığın ilk cevabı 16 . 1 . 1968 tarihli 19 ncu Birleşim tutanağı sonundadır.

ımız.

2279 sayılı Kanun gereğince ödünç para verme işleriyle meşgul olan hakikî ve hükmi şahısların 1961 - 1966 yıllarında yaptıkları ikrazatla aldıkları faiz tutarına dair Cumhuriyet Senatosu Kars Üyesi Sırrı Atalay'ın yazılı soru önergesi hakkında Eskişehir ve Kütahya valiliklerinden alınan cevaplarda, 1961 - 1966 yılları arasında illerinde ödünç para verme işleriyle meşgul olan şahısların bulunmadığı bildirilmiştir.

Keyfiyet bilgilerine arz olunur.

Ahmet Türkel
Ticaret Bakanı

2. — *Cumhuriyet Senatosu Kırklareli Üyesi A. Naci Arı'nın, taşra basınına dair sorusu ve Başbakan adına Devlet Bakanı Seyfi Öztürk'ün yazılı cevabı (7/342)*

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Sayın Başbakan tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi saygıyla arz ederim. 28 . 6 . 1967

A. Naci Arı

Kırklareli Senatörü

1. Yurdumuzdaki (İstanbul, Ankara, İzmir dışında) yerleşme merkezlerinde neşredilen resmî ilâna müstahak gazete sayısı ne kadardır?

2. Bu gazetelerin isim ve neşir yerleri?

a) 1965,

b) 1966 yıllarında almış oldukları resmî ilân bedellerinin miktarı nedir?

4. 16 Haziran 1967 gün ve 12623 sayılı T. C. Resmî Gazetede yayımlanan 6/8208 Karar sayılı yeni resmî ilân tarifesinin yürürlüğe konmasının sebepleri nelerdir.

5. Bu kararname ile ve bugünkü şartlar muvacehesinde mahallî basının kalkınacağına inanılmakta mıdır?

6. 6/8208 Karar sayılı Resmî ilân Tarifesi Kararnamesinin yürürlükten alınacağına dair söylentiler doğru mudur?

7. Taşra basınının bugünkü durumundan daha ileri, daha yapıcı ve dolgun neşriyat yapabilmesi ve kullanılabilmesi için Hükümetçe düşünülen ve alınan tedbirler var mıdır? Varsa nelerdir?

T. C.

Devlet Bakanlığı

Sayı : 2-01-538

Konu : Cumhuriyet Senatosu
Kırklareli Üyesi A. Naci Arı'nın
önergisi Hk.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi - 29 . 6 . 1967 gün ve 8210-7/342-04992 sayılı yazıları.

Taşra basınına dair, Cumhuriyet Senatosu Kırklareli Üyesi A. Naci Arı tarafından Başkanlığa yönetilip, Başbakanlığın 10.7.1967 gün ve 77-236/4259 sayılı yazıları ile tarafımdan cevaplandırılması tensip buyurulan yazılı soruya aşağıda arzı cevabedilmiştir.

1 - 3) İstanbul, Ankara ve İzmir dışındaki il merkezlerinde yayımlanan ve resmî ilân almaya müstahak 193 gazete bulunmaktadır. Bu gazetelerin isim ve neşir yerleri ile, 1965 ve 1966 yıllarında almış oldukları resmî ilân bedellerini gösterir liste eklidir.

4. Basın ilân Kurumu Genel Kurulunca 2 . 6 . 1961 günlü, 5/1298 sayılı ve 16 . 11 . 1963 gün ve 6/2406 sayılı kararnamelere dayanan resmî ilân tarifesinde yapılması düşünülen değişiklik, Bakanlar Kurulunun 26 . 5 . 1967 gün ve 6/8208 sayılı Kararnamesi ile yürürlüğe konmuş ve 17 . 6 . 1967 gün ve 6/3384 sayılı Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır.

5 - 6. Bu sorular 4 ncü madde ile cevaplandırılmıştır.

7. Basın - ilân Kurumu teşkiline dair 195 sayılı Kanunda esaslı değişiklikler yapan yeni bir tasarı hazırlanmıştır. Bu tasarı ile, Basın - ilân Kurumu Genel Kurulunda Ankara, İstanbul ve İzmir şehirleri dışında Anadolu basınının da temsili, imkân dâhiline girmiş, böylece, Anadolu basını temsilcileri de resmî ilân tarifesi hazırlığında yetkili ve söz sahibi mevkiine getirilmiştir.

Kayfiyet yüksek ittilalarına saygı ile arz olunur.

Seyfi Öztürk
Devlet Bakanı

İstanbul - Ankara - İzmir dışında il merkezlerinde yayınlanan gazeteler

Vilâyetin adı	Yayımlanan gazeteler	1964	Resmî ilân tutarı		1966	
			Lira	K.	Lira	K.
Adıyaman	1. Yeşil Adıyaman 2. D. Adıyaman		82 273		49 173	
Artvin	1. D. Çoruh 2. Hür Çoruh 3. Serhat Artvin 4. Artvin'in Sesi		90 048		75 431	
Afyon	1. Türkeli 2. Kocatepe 3. Cop		103 870	30	117 811	
Ağrı	1. Mezuliyet 2. Şark Ekspres 3. Hâkimiyet		83 320			
Amasya	1. Sabah		80 370		86 274	
Antalya	1. İleri 2. Şelâle 3. Hürses 4. Antalya	141 547				
Aydın	1. Hür Aydın 2. Yeni Aydın 3. Yeni Hürriyet					
Balıkesir	1. Balıkesir Postası		241 512		216 739	
Bingöl	1. Doğu 2. İkmal				54 495	
Bilecik	1. Yarın 2. Birlik		55 743		48 439	
Bitlis	1. Birlik		100 022			
Burdur	1. Burdur'un Sesi 2. Yeni Turan		98 918		69 623	
Bolu	1. Sesimiz	131 268				
Çanakkale	1. Kale		137 086		188 332	
Çankırı	1. Doğruyol 2. Güneş 3. Çankırı 4. Yeni Çankırı 5. Devrim		48 604		50 133	
Çorum	1. Yenigün 2. Çorum Ekspres		117 135		121 761	
Denizli	1. Sonbahar 2. Denizli 3. Pamukkale 4. Doğuş		165 679		201 861	

Vilâyetin adı	Yayımlanan gazeteler	1964	Resmî ilân tutarı			
			1965	1966	K.	K.
			Lira	Lira		
Edirne	1. Edirne'nin Sesi					
	2. Vatandaş					
	3. Edirne		188 945	232 700		
Erzincan	1. Öz Erzincan		187 327	115 332		
	Elâzığ					
Elâzığ	1. Elâzığ					
	2. Yeni Harput					
	3. Uluova					
	4. Turan		257 779	232 870	50	
Gaziantep	1. Sabah					
	2. Güneyde Uyanış					
	3. Haber		170 506	194 613		
Giresun	1. Karadeniz					
	2. Hamle					
	3. Yeni Giresun					
	4. Gündüz		57 692	80 313		
Gümüşane	1. D. Gümüşane					
	2. Kuşakkaya		114 250	90 151		
Hakkâri	1. Hakkâri Postası					
	2. Hakkâri					
	3. Uyanış		37 499	46 094		
Hatay	1. Hatay					
	2. Sabah					
	3. Atayolu		136 183	318 690		
İsparta	1. İnkılâp					
	2. Demokrat Gazete		97 031	147 142		
İçel	1. Cenup Postası					
	2. Hâkimiyet					
	3. Son Haber					
	4. Mersin Postası					
	5. Gerçek		170 472	133 947		
Kars	1. İkinci					
	2. Hüryurt					
	3. Kars		134 470	154 950		
Kastamonu	1. Doğru Söz					
	2. Yeni Ses					
	3. Yeni Kastamonu		87 981	106 669		
Kırklareli	1. Yeşilyurt					
	2. Kırklareli					
	3. Yeni İstikbal					
	4. Hürses		144 134	173 615		
Kırşehir	1. Yeni Kırşehir					
	2. Yeşilyurt		39 289	32 456		
Kocaeli	1. Hür Söz					
	2. Bizim Şehir		180 443	154 171		

Vilâyetin adı	Yayımlanan gazeteler	Resmî ilân tutarı			
		1964	1965	1966	
		Lira	K.	Lira	K.
Kütahya	1. Kütahya Ekspres				
	2. Kütahya Postası	116 594		155 458	
Kayseri	1. Emel				
	2. Ülker				
	3. Anadolu				
	4. Akın				
	5. Hâkimiyet	412 677		445 110	
Manisa	1. Işık				
	2. Hürriyet Misakı				
	3. Hür Söz	194 377		169 223	
Muğla	1. Devrim				
	2. İlk Adım				
Malatya	1. Birlik	192 623		228 281	
Maraş	1. Memleket				
	2. Maraş Postası	104 806	30	111 513	50
Mardin	1. Ulus Sesi				
	2. Sonbahar				
	3. Yeni Mardin				
	4. Mardin Sesi				
	5. Şafak	136 057		126 895	
Muş	1. Şark Telgraf				
Nevşehir	1. Yeni Nevşehir				
	2. Gündüz	50 569		47 660	
Niğde	1. Niğde'nin Sesi	65 384		30 637	
Ordu	1. Gürses				
	2. Zaman				
	3. Ordu Sesi	47 144		94 317	
Rize	1. Zümrüt Rize				
	2. Rize Postası				
	3. Yeni Rize	80 593		163 013	
Tunceli	1. Tunceli'nin Sesi	31 280		36 480	
Samsun	1. Güzel Samsun				
	2. D. Müdafii				
	3. D. Canik				
	4. Yeni Selâmet				
	5. Samsun Postası				
	6. Yeni Ses				
Siirt	1. Siirt				
	2. Siirt Sesi				
	3. Batman Sesi				
	4. Yeni Siirt				
	5. Şehir				
	6. Uğur				
	7. Mücadele				
	8. Memleket				
	9. Adalet	88 877		104 187	

Vilâyetin adı	Yayımlanan gazeteler	1964	Resmî ilân tutarı			
			1965		1966	
			Lira	K.	Lira	K.
Sinop	1. Sinop					
	2. D. Sinop					
	3. Turistik Sinop		42 563		45 993	
Sivas Sakarya	1. Haber		215 200		229 573	
	1. Anadolu					
	2. Gür Ses					
	3. Son Dakika					
	4. Akşam Haberleri					
	5. Yeni Sakarya					
	6. Sakarya					
Tekirdağ	7. Yenigün		138 112		147 251	
	1. Yeni İnan					
Tokat	2. Şafak					
	1. Tokat					
	2. Tozanlı					
	3. Topçam					
	4. Sabah Postası					
Trabzon	5. Barış		117 520		108 502	
	1. Hizmet					
	2. Sabah					
	3. Sonbahar					
	4. Yenigün					
Uşak	5. İleri		244 152		175 604	
	1. Ülkü					
	2. Gürel					
	3. Vatandaş		32 675		50 648	
	Urfa	1. Akgün				
2. D. Urfa						
3. Yeni Urfa						
4. D. Türkiye						
5. Fırat						
6. Urfa Postası						
7. Urfa'nın Sesi						
8. Doğu 9. Şafak			92 258		115 799	
Van	1. Van Sesi		82 063		173 990	
	Yozgat	1. Hakikat				
		2. Bozok				
Zonguldak	3. Yeni Yozgat		86 486		104 301	
	1. Haber					
	2. Şafak					
	3. Sancak					
Adana	4. Küçük Gazete		133 522		160 465	
	1. Çukurova					
	2. Vatandaş					
	3. Yeni Adana		512 827	50	633 390	

Vilâyetin adı	Yayımlanan gazeteler	1964	Resmî ilân tutarı			
			1965	1966	1965	1966
			Lira	K.	Lira	K.
Bursa	1. Hâkimiyet					
	2. Millet					
	3. Haber		412 155		516 951	
Diyarbakır	1. Mücadele					
	2. Yeni Şark Postası		243 527	50	224 552	
Erzurum	1. Albayrak					
	2. Aziziye Postası					
	3. Doğu Ekspres					
	4. Devrim					
	5. Anadolu					
	6. Hür Söz					
	7. M. Sesi					
	8. Y. Erzurum		331 368		317 400	
Eskişehir	1. İstikbal					
	2. Sakarya		233 050		269 899	
Konya	1. Yeni Konya		333 495		375 234	

7. — DÜZELTİŞ

29.2.1968 tarihli 38 nci Birleşim tutanağı sonuna ekli 1110 S. Sayılı basmayazının 3 ncü sayfasında (Sözcü Kastamonu Ahmet Nusret Tuna) rapora muhalif iken sehven derci unutulmuştur.

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

38 NCI BİRLEŞİM

29 . 2 . 1968 Perşembe

Saat : 15,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Üyesi Suad Hayri Ürgüplü'ye izin verilmesi hakkında Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi (3/665)

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTI- RILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİN BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — Ateşli Silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarihli ve 6136 sayılı Kanunun 13 ncü maddesi ile 15 nci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifinin reddine dair Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (Millet Meclisi 2/146; Cumhuriyet Senatosu 2/237) (S. Sayısı : 1105) [Dağıtma tarihi : 27 . 2 . 1968] (Ret)

2. — Manisa ilinin Çabrazkebir Mahallesi 146 nolu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzioglu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1929 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoglu'nun cezalarının affı hakkındaki kanun tasarısının reddine dair Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/102; Cumhuriyet Senatosu 1/854) (S. Sayısı : 1107) [Dağıtma tarihi : 27 . 2 . 1968] (Ret)

3. — Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in, yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/662) (S. Sayısı : 1109) [Dağıtma tarihi : 27 . 2 . 1968]

4. — Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeleri Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'kan, Mehmet Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/608) (S. Sayısı : 1110) [Dağıtma tarihi : 27 . 2 . 1968]

5. — Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Mucip Ataklı'nın, yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/516) (S. Sayısı : 1111) [Dağıtma tarihi : 27 . 2 . 1968]

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

1. — Ankara Üniversitesi Kuruluş kadroları Kanununa ek kanun tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Millî Eğitim, Bütçe ve Plân komisyonları raporları (Millet Meclisi 1/380; Cumhuriyet Senatosu 1/871) (S. Sayısı : 1103) [Dağıtma tarihi : 23 . 2 . 1968]

2. — Ankara Üniversitesi Kuruluş kadroları hakkındaki 5239 sayılı Kanuna ek Adana Ziraat Fakültesi Kuruluş kadroları kanunu tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Millî Eğitim ve Bütçe ve Plân komisyonları raporları (Millet Meclisi

(Devamı arkada)

1/398; Cumhuriyet Senatosu 1/873) (S. Sayısı : 1104) [Dağıtma tarihi : 23 . 2 . 1968]

× 3. — İşçilerin İyonizan Radyasyonlara karşı korunması hakkında 115 sayılı Milletlerarası çalışma sözleşmesinin onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun tasarisının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Dışişleri, Turizm ve Tanıtma Sosyal İşler komisyonları raporları (Millet Meclisi

(1/342; Cumhuriyet Senatosu 1/840) (S. Sayısı : 1106) [Dağıtma tarihi 27 . 2 . 1968]

4. — İstanbul Üniversitesi Kuruluş Kadroları Kanununa ek kanun tasarisının Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Millî Eğitim ve Bütçe ve Plân komisyonları raporları (Millet Meclisi 1/387; Cumhuriyet Senatosu 1/872) (S. Sayısı : 1108) [Dağıtma tarihi : 27 . 2 . 1968]

Ateşli silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarih ve 6136 sayılı Kanunun 13 ncü maddesi ile 15 nci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifinin reddine dair Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (Millet Meclisi 2/146; Cumhuriyet Senatosu 2/237)

(Not : Millet Meclisi S. Sayısı : 23)

Millet Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı: 539

24 . 1 . 1968

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisinin 22 . 1 . 1968 tarihli 30 ncu Birleşiminde öncelikle görüşülerek işari oy ile reddedilen, Ateşli silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarih ve 6136 sayılı Kanunun 13 ncü maddesi ile 15 nci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair kanun dosyası ile birlikte sunulmuştur.

Saygılarımla

F. Bozbeğli
Millet Meclisi Başkanı

Not: Bu teklif 14 . 12 . 1965 tarihinde Başkanlıkça İlk Komisyona havale edilmiş ve Genel Kurulun 15, 19 ve 22 . 1 . 1968 tarihli 27, 29 ve 30 ncu birleşimlerinde öncelikle görüşülerek reddedilmiştir. (Millet Meclisi S. Sayısı: 23)

CUMHURİYET SENATOSU BOLU ÜYESİ SIRRI UZUNHASANOĞLU VE 9 ARKADAŞININ
TEKLİFİ

Ateşli silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarih ve 6136 sayılı Kanunun 13 ncü maddesi ile 15 nci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair Kanun

MADDE 1. — Ateşli silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarih ve 6136 sayılı Kanunun 13 ncü maddesi ile 15 nci maddenin ilk fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 13. — Bu kanun hükümlerine muhalif olarak ateşli silâhlarla bunlara ait mermileri satanlar, satmaya tavassut edenler, satınalanlar ve taşıyanlar hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis ve iki yüz liradan bin liraya akdar ağır para cezası ve bulunduranlar hakkında ise bu cezaların yarısı hükmolunur.

Madde 15. — Bu kanun hükümlerine muhalif olarak 4 neü maddede yazılı olan bıçak ve benzerlerini satanlar, satmaya tavassut edenler, satınalanlar ve taşıyanlar hakkında üç aydan bir yıla kadar hapis ve yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezası ve bulunduranlar hakkında ise, bu cezaların yarısı hükmolunur.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinden itibaren meridir.

MADDE 3. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporu

Millet Meclisi
Adalet Komisyonu
Esas No. : 2/146
Karar No. : 12

15 . 1 . 1966

Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu Bolu Üyesi Sırrı Uzunhasanoğlu ve 4 arkadaşının, «Ateşli silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarih ve 6136 sayılı Kanununun 13 neü maddesiyle 15 nei maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair kadük olmuş kanun teklifinin İctüzüğün 69 neu maddesine göre yine Sırrı Uzunhasanoğlu ve arkadaşları tarafından yenilenmesi üzere Adalet Bakanlığı temsilcileri hazır olduğu halde komisyonumuzda tetkik ve müzakere edildi.

6136 sayılı Kanuna muhalif olarak ateşli silâhlar ile bunlara ait mermileri ve bu kanunun 4 neü maddesinde yazılı bıçak ve benzerlerini bulunduranların, taşıyanlara nazaran daha hafif şekilde cezalandırılmalarını istihdaf eden teklif ile 13 ve 15 nei maddelerinin ilk fıkralarının tadili istenilen 6136 sayılı Ateşli silâhlar ve bıçaklar hakkındaki Kanun; kabulüne tekdüm eden yıllarda silâhla işlenen suçların memleket emniyet ve asayişini tehdidedecek derecede çoğalmış olması ve bu halin şahıs emniyetini de ciddî surette tehlikeye sokarak huzursuzluğa meydan vermiş bulunması, gibi sebeplerle, ateşli silâhlarla bıçakların ithali, imali, satılması, satın alınması, taşınması veya bulundurulması hususlarını tanzim eden mevzuat hükümlerinin o günün ihtiyacına cevap vermekten uzak olduğu kanaatine vararak artan suçlulukla gereği gibi mücadele edebilmek için bu konudaki hükümlerin yeniden tertip ve tanzimi suretiyle tedvin edilmişti.

Adalet Bakanlığınca yapılan istatistiklere nazaran kanunun tedvininde esas alınan gerekçenin ehemmiyetini muhafaza ettiği ve hattâ bugün için daha önemli bir hale gelmiş olduğu anlaşılmaktadır.

6136 sayılı Kanunun meriyetinden önce 1947 yılında silâh ve bıçakla ika olunan katil fiillerin adedi 549, 1948 yılında 422, 1950 yılında 1 388 yaralama fiillerinin sayılı 1947 yılında 3 547, 1948 yılında 3 410, 1950 yılında 8 349 iken bu rakamlar katil ve yaralama dâhil olmak üzere 1958 de 13 276, 1959 da 15 295, 1960 da 14 109, 1961 de 13 488, 1962 de 13 119, 1963 de 14 131 ve 1964 te 16 333 sayısına yükselmiştir.

Ayrıca silâhlı olmıyan bir şahsın tecavüzü ekseriya silâhlı bir şahsın tecavüzü kadar can kaybına varan ağır neticeler doğuramaz. Silâhın bir suç aleti olarak bu tehlikeli vasfı dikkate alındığı takdirde taşıma veya bulundurma fiillerini yekdiğerinden farklı mütalâa etmeye imkân yoktur. Suç ikaina vasıta olan silâh ve bıçakların kolayca tedarik edilmemesi bunlarla işlenen suçları önleme bakımından lüzumlu olduğu gibi cezanın da bu vasıtaları tedarik cesaretini kırarak derecede önleyici bir hassaya sahibolması da icabeder.

Yukarıda işaret edilen resmî istatistiklere nazaran bu teklifteki sonuç olarak cezaların hafifletilmesi isteminin aksine halen mer'î kanundaki cezaların miktar bakımından kifayetsiz olduğu da anlaşılmaktadır.

İstediği zaman silâhını eline alabilecek olan bir kimsenin suç işleminin kolay olacağını ve bu vasıttan istifade bakımından taşıyanlar ile bulunduranların aynı imkâna sahibolabilecekleri nazarı dikkate alınarak komisyonumuzca memleket gerçeklerine uymıyan ve 6136 sayılı Kanunun tedvini ile gözetilen amaca da aykırı olan teklifin ittifaken reddine karar verilmiştir.

Genel Kurulun tasvibine arz olunmak üzere işbu rapor Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan İstanbul <i>İ. H. Tekinel</i>	Başkan V. Kars <i>A. A. Çetin</i>	Sözü Kastamonu <i>S. Keskin</i>	Kâtip Niğde <i>Y. Arıbaş</i>
Denizli Â. ŞoHoğlu İmzada bulunamadı	Elâzığ <i>K. Nedimoğlu</i>	Erzincan <i>S. Perinçek</i>	Giresun <i>A. Cüceoğlu</i>
Hakkâri A. Karahan İmzada bulunamadı	Kars <i>O. Yeltekin</i>	Kayseri <i>A. Atıf Hacıpaşaoğlu</i>	Kayseri <i>C. Nayman</i>
Kırklareli <i>M. Atagün</i>	Konya S. Aytan İmzada bulunamadı	Konya Y. Koçak İmzada bulunamadı	Ordu K. Şensoy İmzada bulunamadı
Sivas <i>C. Odyakmaz</i>			

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu
Anayasa ve Adalet Komisyonu
Esas No. : 2/237
Karar No. : 16

16 . 2 . 1968

Yüksek Başkanlığa

Millet Meclisinin 22 . 1 . 1968 tarihli 30 ncu Birleşiminde öncelikle görüşülerek işari oy ile reddedilen, Ateşli silâhlar ve bıçaklar hakkındaki 10 . 7 . 1953 tarihli ve 6136 sayılı Kanununun 13 ncu maddesi ile 15 nci maddesinin ilk fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifi, Millet Meclisi Başkanlığının 24 . 1 . 1968 tarihli ve 539 sayılı yazıları ile Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, Komisyonumuzun 16 Şubat 1968 tarihli Birleşiminde ilgili Hükümet temsilcileri de hazır buldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Millet Meclisince reddedilen teklif; 6136 sayılı Kanuna muhalif olarak ateşli silâhlar ile bunlara ait mermileri ve bu kanunun 4 ncu maddesinde yazılı bıçak ve benzerlerini bulunduranların, taşıyanlara nazaran daha hafif cezalandırılmalarını öngörmektedir.

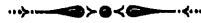
Millet Meclisince bu teklif, silâhın bir suç aleti olarak, bu tehlikeli vasfı dikkate alındığında, taşıma veya bulundurma fiillerini yekdiğerinden farklı mütalâa etmeye imkân olmadığı ve istendiği zaman silâhını eline alabilecek bir kimsenin suç işleminin kolay olacağı ve nihayet bu vasıttan istifade bakımından taşıyanlar ile bulunduranların aynı imkâna sahibolabilecekleri dikkat nazarına alınarak, memleket gerçeklerine uymadığı mülâhazası ile reddedilmiştir.

Gerçekten, Adalet Bakanlığı temsilcilerince verilen rakamlar da ele alındığında, 6136 sayılı Kanununun 13 ncu maddesiyle 15 nci maddesinin mer'i hükümlerindeki cezaların hafifletilmesi bir yana, hattâ bu hükümlerdeki cezaların miktarının kifayetsiz olduğu ve adı geçen kanunun tedvininde esas alınan gerekçenin ehemmiyetini zamanımızda da muhafaza ettiği ve hattâ daha önemli bir hale gelmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu gerekçeler muvacehesinde, kanun teklifinin reddine dair Millet Meclisi kararı Komisyonumuzca benimsenmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Bu kanunda Sözcü	Sözcü	
Aydın	Sakarya	Kastamonu	Tabii Üye
<i>O. S. Sarıgöllü</i>	<i>M. Tıgh</i>	Muhalifim	<i>S. O'Kan</i>
		<i>A. N. Tuna</i>	
Diyarbakır	Hatay	Konya	Rize
<i>S. Cizrelioğlu</i>	<i>M. Deliveli</i>	<i>S. Çumralı</i>	<i>O. M. Agun</i>

Manisa ilinin Çaprazkebir mahallesi 146 No. lu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzioğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affı hakkındaki kanun tasarısının reddine dair Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/102; Cumhuriyet Senatosu 1/854)

(Not : Millet Meclisi S. Sayısı : 276)

Millet Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 1035 - 1/102

17 . 1 . 1968

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisinin 15 . 1 . 1968 tarihli 27 nci Birleşiminde öncelikle görüşülerek işari oy ile reddedilen, Manisa ilinin Çaprazkebir Mahaliesi 146 No. lu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzi oğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affı hakkındaki kanun tasarısı, dosyası ile birlikte sunulmuştur.

Saygılarımla.

F. Bozbeyle
Millet Meclisi Başkanı

NOT : Bu tasarı 17 . 1 . 1966 tarihinde Başkanlıkça ilk komisyona havale edilmiş ve Genel Kurulun 15 . 1 . 1968 tarihli Birleşiminde öncelikle görüşülerek reddedilmiştir. (Millet Meclisi S. Sayısı : 276)

Dilekçe Karma Komisyonunun teklifi

Manisa ilinin Çaprazkebir mahallesi 146 No. lu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzioğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affı hakkında Kanun

MADDE 1. — Manisa Ağır Ceza Mahkemesinin 1962/70 esas, 1962/172 karar sayılı ve Yargıtay 6 nci Ceza Dairesinin 28 . 3 . 1962 gün ve 1131/2070 sayılı ilâmiyle kesinleşen hükmü ile neticeten 3 sene ağır hapis ve 3 sene âmme hizmetlerinden mahrumiyet cezalarına mahkûm edilmiş bulunan Manisa - Çaprazkebir mahallesi nüfusunda kayıtlı Ali Remzioğlu 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun bu cezaları bütün hukukî neticeleriyle birlikte affedilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür.

Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporu

Millet Meclisi
Adalet Komisyonu
Esas No. : 1/102
Karar No. : 42

5 . 5 . 1967

Yüksek Başkanlığa

Manisa ilinin Çaprazkebir mahallesi 146 hanede nüfusa kayıtlı olup Ali Remzioğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affı hakkında Dilekçe Karma Komisyonunca düzenlenen 8 . 4 . 1965 günlü 9 sayılı Af kanunu tasarısı Hükümet temsilcileri hazır olduğu halde komisyonumuzda tetkik ve müzakere edildi.

Dosyada mevcut Manisa Ağır Ceza Mahkemesince verilmiş 23 . 11 . 1962 günlü, 962/70 esas, 962/172 karar sayılı mahkûmiyet ilâmının tetkikinden dilekçi Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun hareketine uyan T. C. Kanununun 339 neu maddesinin ilk fıkrası gereğince üç sene müddetle ağır hapis cezasıyla mahkûmiyetine ve aynı kanunun 31 nei maddesi gereğince üç sene müddetle âmme hizmetlerinden memnuiyetine karar verildiği ve 3 . 8 . 1966 tarihli 780 sayılı Bâzi suç ve cezaların affı hakkında çıkan kanundan faydalandığı anlaşılmıştır.

Gerçekten 780 sayılı Bâzi suç ve cezaların affı hakkındaki Kanunun istisnaları tadadeden 9 neu maddesinin «A» bendinin 4 numaralı bölümünde dilekçi Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'na uygulanan T. C. Kanununun 339 neu maddesinde yazılı suçlardan dolayı hükmedilmiş veya hükmedilecek olan hürriyeti bağlayıcı cezaların üçte ikisi ve para cezalarının tamamı affedilmiş ve bu hudutlar içerisinde tasarının kısmen mevzuu kalmamış ve esasen hükümlünün cezasının da evvelce affedilmeyen kısmının infaz edilmesi lâzımgeldiği ve yine T. Cumhuriyeti Anayasasının 68 ve geçici 11 nei maddeleri de halen mer'î bulunan Personel Kanunu hükümlerine nazaran cezasının tümünü kapsıyan özel umumi affın çıkarılması halinde dahi hükümlünün fiilî ve hukukî yönden her hangi bir istifade temin etmesinin mümkün olamayacağı hususları da göz önünde tutarak kanun tasarısının ittifaken reddine karar verilmıştır.

Gereği yapılmak üzere işbu rapor Yüksek Başkanlığa saygiyle sunulur.

Adalet Ko. Başkanı	Başkanvekili	Sözcü	
İstanbul	Kars	Kastamonu	Aydın
<i>İ. H. Tekinel</i>	<i>A. A. Çetin</i>	<i>S. Keskin</i>	<i>R. Özarda</i>
Burdur	Elâzığ	Giresun	Hakkâri
<i>İ. H. Boyacıoğlu</i>	<i>K. Nedimoğlu</i>	<i>A. Cüceoğlu</i>	<i>A. Karahan</i>
İmzada bulunamadı			
İzmir	Kırklareli	Tokat	Van
<i>M. Uyar</i>	<i>M. Atagün</i>	<i>F. Alacalı</i>	<i>M. S. Yıldız</i>
		İmzada bulunamadı	

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu
Anayasa ve Adalet Komisyonu
Esas No. 1/854
Karar No. 17

16 . 2 . 1968

Yüksek Başkanlığa

Millet Meclisinin 15 . 1 . 1968 tarihli 27 nci Birleşiminde öncelikle görüşülerek işari oy ile reddedilen, Manisa ilinin Çaprazkebir mahallesi 146 No. lu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzi Oğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affı hakkındaki kanun tasarısı, Millet Meclisi Başkanlığının 17 . 1 . 1968 tarihli ve 1035 sayılı yazıları ile Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, Komisyonumuzun 16 Şubat 1968 tarihli Birleşiminde ilgili Hükümet temsilcileri de hazır buldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Millet Meclisince reddedilen metin; Manisa ilinin Çaprazkebir mahallesi 146 No. lu hanede nüfusa kayıtlı Ali Remzi Oğlu Fatma'dan doğma 1 . 8 . 1928 doğumlu Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun cezalarının affına dair Dilekçe Karma Komisyonunun 8 . 5 . 1965 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığına verdiği bir özel af teklifidir.

Ekli dosyanın tetkikinden, Mehmet Necati Gümrükçüoğlu'nun, Manisa Ağır Ceza Mahkemesinin 23 . 11 . 1962 günlü, 962/70 esas, 962/172 karar sayılı ilâmı ile T. C. K. nun 339 ncu maddesinin ilk fıkrası gereğince üç sene ağır hapis cezasına ve aynı kanununun 31 nci maddesinin ilk fıkrası gereğince üç sene âmme hizmetinden memnuiyetine mahkûm edildiği anlaşılmaktadır.

Ancak, adı geçen hükümlü 31 . 8 . 1966 tarihli ve 780 sayılı bâzı suç ve cezaların affı hakkındaki Kanununun 9 ncu maddesinin (A) bendinin 4 numaralı bölümünden istifade etmiş ve hakkındaki T. C. K. nun 339 ncu maddesinde yazılı suçlardan dolayı hükmedilmiş hürriyeti bağlayıcı cezalarının üçte ikisi ve para cezalarının da tamamı affedilmiş ve bu hudutlar dairesinde kanun teklifinin mevzuu kısmen kalmamış bulunduğu ve evvelce affedilmeyen kısmının ise Anayasamızın 68 nci maddesi muvacehesinde cezayı bütün neticeleri ile affeden özel bir af kanunu çıkarılması halinde dahi hükümlünün fiilî ve hukukî yönden her hangi bir istifade temin etmesinin mümkün olmayacağı gerçeği göz önüne alınarak, teklifin reddine dair olan Millet Meclisi kararı, Komisyonumuzca da benimsenmiştir.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Sözcü		
Aydın	Kastamonu	Tabii Üye	Diyarbakır
<i>O. S. Sarıoğlu</i>	<i>A. N. Tuna</i>	<i>S. O'Kan</i>	<i>S. Cizrelioğlu</i>
Hatay	Konya	Rize	Sakarya
<i>M. Delivelî</i>	<i>S. Cumralı</i>	<i>O. M. Agun</i>	<i>M. Tıgh</i>
	Samsun		
	<i>R. Rendeci</i>		

Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/662)

T. C.

Başbakanlık

Özlük ve Yazı İşleri : 6/2-1670

13 . 2 . 1968

Konu : Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in yasama dokunulmazlığı.

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

Eşya ve eşhasın emniyetine tehlike verecek surette oto sevk ve idare ettiği iddia olunan Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen hakkında Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 ncu maddesine tevfikan bir karar verilmesine dair Adalet Bakanlığında alınan 8 . 2 . 1968 tarihli ve 4860 sayılı tezkerenin sureti ile ilişkisi hazırlık soruşturması evrakı, dizi pusulasıyla birlikte bağlı olarak sunulmuştur.

Gereğine müsaadelerini rica ederim.

Süleyman Demirel
Başbakan

T. C.

Adalet Bakanlığı

Ceza İş. G. Müdürlüğü

Sayı : 4680

8 . 2 . 1968

Konu : Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in yasama dokunulmazlığı Hk.

Başbakanlığa

Eşya ve eşhasın emniyetine tehlike verecek surette oto sevk ve idare ettiği iddia olunan Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in yasama dokunulmazlığının kaldırılması Ankara Cumhuriyet Savaşlığının 25 . 1 . 1968 gün ve 967/21961 Hz. sayılı yazısıyla talebolunmuştur.

Cumhuriyet Savaşlığının yazısı örneği ile bu husustaki hazırlık soruşturması evrakı dizi listesine bağlı olarak birlikte sunulmuş olmakla, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 ncu maddesi hükmü dairesinde Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in yasama dokunulmazlığının kaldırılıp kaldırılmaması hususunda gereğinin takdir buyurulmasına delâletleri arz olunur.

İmza
H. Dinçer
Adalet Bakanı

T. C.
Ankara
Cumhuriyet Savcılığı
Sayı : Hz. 967/21961

25 . 1 . 1968

Adalet Bakanlığına

Eşhas ve eşyanın emniyetine tehlike tevli dedecek şekilde vasıta sevk ve idare etmekten sanık Çanakkale Senatörü Ziya Termen hakkındaki fezlekeli tahkikat evrakı ilişikte sunulmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 ncu maddesi gereğince yasama dokunulmazlığının kaldırılması hususunda gereğine delâlet buyurulması arz olunur.

H. Fazıl Alp
Cumhuriyet Savcısı
İmza

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Anayasa ve Adalet Komisyonu
Cumhuriyet Senatosu
Esas No. : 3/662
Karar No. : 13

21 . 2 . 1968

Yüksek Başkanlığa

Kendisine, eşhas ve eşyanın emniyetine tehlike tevli dedecek şekilde vasıta sevk ve idare etmek fiili isnadedilen, Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'in yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına dair Başbakanlığın 13 . 2 . 1968 tarihli ve 6/2-1670 sayılı yazılarına ekli dosya Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, İçtüzüğü'nün 139 ve 140 nci maddelerinde belirtilen usul ve esaslar dairesinde işleme tabi tutularak, Komisyonumuzun 21 Şubat 1968 tarihli Birleşiminde görüşüldü.

Yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenilen Cumhuriyet Senatosu Çanakkale Üyesi Ziya Termen'e isnadedilen fiilin vasıf ve mahiyetine göre Anayasanın 68 ve 79 ncu maddeleri ile İçtüzüğü'nün 139 ve 140 nci maddeleri uyarınca hakkındaki kovuşturma ve yargılamanın, üyelik sıfatının sona ereceği zamana bırakılmasına karar verildi.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan
Aydın
O. S. Sarıgöllü

Bu Raporda Sözcü
Sakarya
M. Tırlı

Sözcü
Kastamonu
A. N. Tuna

Kâtip
Tekirdağ
H. Mumcuoğlu

Cumhurbaşkanına S. Ü.
Â. Artus

Diyarbakır
S. Cizrelioğlu

Hatay
M. Delivelî

İstanbul
E. Özden

Konya
S. Çumralı

Rize
O. M. Agun

Samsun
R. Rendeci

Tokat
Z. Betil

Cumhuriyet Senatosu Tabii üyeleri Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, Mehmet Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/608)

T. C.

Başbakanlık

Özlük ve Yazı İşleri : 6/2-10571

10 . 8 . 1967

Konu : Tabii Senatör Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, M. Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıkları.

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

Demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veya zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyet kurmak ve bu cemiyetin faaliyetlerini tanzim, sevk ve idare etmek suçunu işledikleri iddia olunan Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, M. Şükran Özkaya haklarında Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 ncu maddesine tevfikan bir karar verilmesine dair Adalet Bakanlığından alınan 2 . 8 . 1967 tarihli ve 26612 sayılı tezkerenin suretiyle ilişiği hazırlık soruşturması evrakı dizi puslasiyle birlikte bağlı olarak sunulmuştur.

Gereğine müsaadelerini rica ederim.

Süleyman Demirel
Başbakan

T. C.

Adalet Bakanlığı

Ceza İşleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 26612

2 . 8 . 1967

Konu : Tabii Senatör Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, M. Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıkları hakkında.

Başbakanlığa

Demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veya zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyet kurmak ve bu cemiyetin faaliyetlerini tanzim, sevk ve idare etmek suçunu işledikleri iddia olunan Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Mucip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, M. Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması Ankara Cumhuriyet Savcılığının 25 . 7 . 1967 gün ve 967/92 sayılı yazısıyla talebolunmuştur.

Cumhuriyet Savcılığının yazısı örneği ile bu husustaki hazırlık soruşturması evrakı dizi listesine bağlı olarak birlikte sunulmuş olmakla, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 79 ncu maddesi

hükmü dairesinde Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Muecip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, M. Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılıp kaldırılmaması hususunda gereğinin takdir buyurulmasına delâletleri arz olunur.

Hasan Dinçer
Adalet Bakanı

T. C.

Ankara

Cumhuriyet Savcılığı

Sayı : Basın Hz: 967/92

25 . 7 . 1967

Zata mahsus

Gizli

Adalet Bakanlığına

Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ifadeli,

İlgi : 14 . 7 . 1967 tarih ve 24271 sayılı yazıları :

Demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veya bir zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyet kurmak ve bu cemiyetin faaliyetlerini tanzim, sevk ve idare etmek suçunu işledikleri iddia olunan Tabii Senatör Muecip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan, M. Şükran Özkaya haklarında tanzim olunan hazırlık soruşturması evrakının onaylı örnekleri ilişik olarak sunulmuştur.

Adı geçenlerin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması için hazırlık soruşturmasına ait evrakın Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmesine müsaadeleri,

Arz olunur.

C. Savcı Başyardımcısı
Mehmet Elverenli

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu

Anayasa ve Adalet Komisyonu

Esas No. : 3/608

Karar No. : 14

21 . 2 . 1968

Yüksek Başkanlığa

Kendilerine, demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veya bir zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan cemiyet kurmak ve bu cemiyetin faaliyetlerini tanzim, sevk ve idare etmek fiili isnadedilen, Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeleri Muecip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan ve M. Şükran Özkaya'nın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına dair Başbakanlığın 10 . 8 . 1967 tarihli ve 6/2-10571 sayılı tezkerelerine bağlı dosya, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, İçtüzüğü'nün 139 ve 140 ncı maddelerinde belirtilen usul ve esaslar dairesinde işleme tâbi tutularak, Komisyonumuzun 21 Şubat 1968 tarihli Birleşiminde görüşüldü.

Yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması istenilen Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyeleri Muecip Ataklı, Ekrem Acuner, Suphi Karaman, Sezai O'Kan ve M. Şükran Özkaya'ya isnadedilen fiilin vasfı ve mahiyetine göre Anayasanın 79 ncü maddesi ile İçtüzüğü'nün 139 ve 140 ncü maddeleri uyarınca,

Cumhuriyet Senatosu (S. Sayısı : 1110)

haklarındaki kovuşturma ve yargılamanın, üyelik sıfatlarının sona ereceği zamana bırakılmasına karar verildi.

Genel Kurulun tasviplerine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan Aydın <i>O. S. Sarıölli</i>	Bu raporda Sözcü Diyarbakır <i>S. Cizrelioğlu</i>	Sözcü Kastamonu <i>A. N. Tuna</i>	Kâtip Tekirdağ <i>H. Mumcuoğlu</i>
Cumhurbaşkanıca S. Ü. <i>Âmil Artus</i>	Hatay Muhalifim <i>M. Deliveli</i>	İstanbul <i>E. Özden</i>	Konya <i>S. Çumralı</i>
Rize Muhalifim. Sebebi eklidir. <i>O. M. Agun</i>	Sakarya Muhalifim. Muhalefet şerhim eklidir <i>M. Tırlı</i>	Samsun Muhalifim, esbabı mucibe eklidir. <i>R. Rendeci</i>	Tokat <i>Z. Betil</i>

Muhalefet şerhi

Kuvvetler ayrılığı prensibine göre, adli bir tahkikatta : Delilleri takdir hakkı adli makamlara aittir. Bu dosyada Cumhuriyet Savcısı delilleri takdir ederek âmme dâvası açmıştır. Suçun mahiyeti itibarıyla verilen karara muhalifim.

Kastamonu
A. Nusret Tuna

Muhalefet şerhi

İsnadedilen suçun mahiyetine, isnat tarihinde memleketteki vasatın durumuna, Hava Kuvvetleri Komutanı Sayın Tansel'in gazetelerdeki beyanatına ve üyelerin sıfatının devamlılığı karşısında, dokunulmazlığın kaldırılmaması kararına yukardaki sebepler dolayısıyla muhalifim.

Hatay
Mustafa Deliveli

Muhalefetimin sebebi

İsnat ağır cürümdür. Dâva ikame etmek için delillerin yeter olup olmadığını takdir Cumhuriyet Savcısına aittir. Sevk'in siyasi olup olmadığını ve ciddi olduğunu takdir de, Komisyona ve Heyeti Umumiyeye aittir. Bu cihet araştırılabilir ve tabii senatörlerin teşriî mâsuniyeti kaldırılabilir.

Rize
Mecdi Agun

Mustafa Tırlı'nın muhalefet şerhi

İçtüzüğün 140 nci maddesi, dokunulmazlığın kaldırılmasını iki ciddi şarta bağlamıştır. Birincisi, delillerin ciddi olması; ikincisi, hâdisede siyasi tesirlerin bulunmadığına inanılmış olmasıdır.

Böylece, adli organın talebi sadece bu mevzuda olmak üzere teşriî organca murakabe altına alınmış demektir. Bunun gibi olmayıp adli organca bilerek veya bilmiyerek sanığın lehine gidildiği ahvalde de bu kontrol müessesesi yine cari olacak demektir.

Hâdisemizde ise, ciddiyetine ve doğruluğuna inanmak mecburiyetinde olduğumuz bir kumandanın, birtakım maddi deliller göstererek vâkı olan beyanatı ihbar telâkki edilip, bu ihbarın sahi-

binden, ihbarın mesnet ve delilleri istenmesine rağmen cevap alınmazsa, adli otorite evvelâ vazifesini yapmamış demektir. Buna rağmen sanıkların dokunulmazlıklarının kaldırılmasını istemek bir tezat olmakla beraber, sanıkların lehine olarak tekevvin eden bu işlemde savcılık makamının asgari ihmalinin tasvipkârı görünerek, sanıkların teşriî masuniyetlerinin kaldırılmasına karar vermek nasıl doğru olmazsa, bu ihmal zırhına bürünüp, dosyada delil yoktur, diye talebin reddedilmesi de aynı derecede yanlıştır.

Bu sebeple, noksan tahkikat dolayısıyla dosyanın savcılığa iadesine karar verilmiş olması yoldaki teklifimin reddi üzerine, tâli derecedeki sanıklar hakkında âmme dâvası açılmış bulunması itibariyle faili aslî olarak gösterilen beş Cumhuriyet Senatosu Üyesinin de birlikte muhakeme edilerek suçun mahiyetinin ciddiyeti sebebiyle orada temize çıkmaları ve böylece noksan tahkikata mazhar olmuş kişiler olmaktan kurtulmaları ve kamu oyunda da sarsılan itibarlarının avdetinde âmme menfaati bulunduğu kanaati ile teşriî dokunulmazlıklarının kaldırılmasına mahal olmadığına dair karara muhalifim.

Sakarya
Mustafa Tıçlı

Muhalefet şerhi

1. Tabii Üyelerin durumu diğer üyelerin durumu gibi değildir. Bu özellik, bizi, mesele üzerinde geniş düşünmeye sevk etti.

2. Adliye önünde herkes eşittir. Tabii üyelerin dokunulmazlığının kaldırılmaması halinde bu eşitlik bozulmaktadır.

3. Tabii üyelik ölümle veya istifa gibi sebeplerle sona ereceğine göre, adliyedeki bir dâvayı, hakkında şikâyetçi olunan kimsenin iradesine tâbi tutmak ceza prensiplerine aykırıdır. Diğer bir durum da, tabii üyelerin üyelik sıfatları ölümle sona ereceğine göre dâvayı o güne talik etmeye de hakkımız yoktur. Bu hal ile, bir yetkiniz olmadan, verilen kararımızla beraet kararı veya ademi takip kararı vermiş olmaktadır. Veya dâvanın düşmesi neticesini temin etmekteyiz. Bu hal ise yetkimiz dışındadır.

4. Ayrıca, bu şekilde bir karar, diğer maznunlar ve umumi efkârda, tefrik yapıldı, gibi bir neticeyi doğurmaktadır.

5. Ayrıca, bu dosyaları ölüm veya istifaya kadar adliyenin dolaplarında bekletmeye de hakkımız yoktur. Genç üyelerin 80 - 90 yaşına kadar yaşamaları mümkün olduğuna göre, 35 - 40 sene bu dosyaları bekletmek maddeten imkânsızdır. O tarihe kadar deliller dahi ortada kalmaz ve netice itibariyle biz resmen beraet veya ademi takip kararı vermiş oluyoruz.

6. Ayrıca bu dosyanın tekrar dokunulmazlığın kaldırılması için Meclislere gelebileceği bildirilmiş ise de, dokunulmazlığın kaldırılmasına mahal olmadığı kararı verildikten sonra, artık dosya tekrar ele almamaz.

Bu sebeplerle karara muhalifim.

Samsun
Refet Rendeçi